

Arxiu històric FUNDACIÓ JAUME BOFILL

Seminari sobre “cooperativisme i ocupació”

Vell i nou cooperativisme davant la crisi

Jordi Estivill
Joan Berney

DESEMBRE 1986

FUNDACIÓ
Fundació
JAUME
Jaume
BOFILL
Bofill

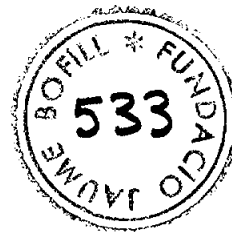

Departament de Treball
Generalitat de Catalunya

Institut per a la Promoció i la Formació Cooperatives

Via Laietana, 16, 9a. planta
08003 Barcelona

Telèfon 319 33 63

SEMINARI SOBRE "COOPERATIVISME I OCUPACIÓ"

Barcelona, 2, 3 i 4 de desembre de 1986.

"VELL I NOU COOPERATIVISME DAVANT LA CRISI"

Jordi Estivill - Joan Berney.

GABINET D'ESTUDIS SOCIALS.

DOS INTERROGANTS PER COMENÇAR.

L'objectiu principal d'aquest Seminari és el de reflexionar sobre la relació entre el cooperativisme, i més particularment les cooperatives de treball associat, i la creació de llocs de treball estables. Objectiu complex i difícil per la quantitat de processos interns i externs que s'articulen al voltant d'aquesta relació en el marc de l'actual reestructuració econòmica i social.

Els interrogants que pretén delimitar aquesta ponència són dos. El primer consisteix a preguntar-se si les cooperatives de treball associat són un instrument per a mantenir i crear ocupació, i el segon estriba en demanar-se què és el que aporten de nou davant la crisi, en la seva recerca de noves formes d'organització i de treball.

Per això la ponència intenta situar l'actual expansió de les cooperatives en el context de l'esgotament de l'estat del Benestar i de l'escassetat creixent d'ocupació i del debat generat per ambdues circumstàncies, per a després intentar comprendre les característiques i especificitats del cooperativisme present, enfront del més tradicional, tot copsant alhora les funcions que juga i pot jugar en l'actualitat.

Com és lògic, la ponència no pretén oferir respostes tancades a aquestes preguntes sinó més aviat obrir eixos d'un debat que el Seminari, sens dubte, enriqueirà i permetrà d'aprofundir.

UNS NOUS GENERADORS D'IL·LUSIONS.

Davant de l'actual reestructuració del món en el qual hom està immers, apareixen un gran nombre d'interpretacions. Les unes, més pessimistes, auguren des de perills escatològics fins esquinçaments fonamentals de pràctiques i valors que són presentats com a primitius i superats. Les altres, més optimistes, insisteixen també, en funció d'una modernització i fins i tot d'una post-modernització que cal abandonar velles il·lusions i antigues banderes. La tecnologia, la metròpoli, i la racionalització de l'estat són presentats com les noves divinitats a les quals cal adorar.

Davant la creixent insatisfacció i incapacitat del model de creixement econòmic que pressuposava el caràcter il·limitat dels recursos, l'expansió del consum i la plena ocupació es proposa una perspectiva de transformacions tècniques capaces d'alliberar les potencialitats individuals i col·lectives. Així una nova il·lusió s'obriria camí.

Val la pena aturar-se a considerar aquestes propostes. Les unes provenen d'autors que hom situaria en una interpretació de tipus progressista, les altres podrien agrupar-se en el moviment conegut com la "Nova Dreta". Ambdós corrents coincideixen a adjudicar a l'estat un paper central en el disseny de la societat. També ambdues parteixen del qüestionament a les formes de la seva intervenció i en la necessitat d'una redefinició. Però divergeixen sobre la forma que ha d'adoptar aquesta intervenció.

En el primer corrent de pensament s'assenyala que la societat occidental està vivint una segona, o fins i tot una tercera, revolució industrial, la qual comporta una reducció de la necessitat d'aplicació de la força de treball humà, en funció del salt tecnològic. Això implica l'acceptació d'un atur estructural. Davant d'aquesta situació el valor treball ja no pot ésser central en la vida social. Cal trencar els motllos mentals i el sistema de valors que el treball estructura, i acceptar un nou sentit que vindria donat per les possibilitats d'utilització del temps de no treball. Aquest com

prendria l'autoocupació, i la vivència d'un temps lliure, creatiu i socialment útil.

Un dels instruments claus per a obrir aquests camins seria l'estat. Aquest fóra l'únic que podria redefinir i redistribuir la força de treball, al mateix temps que assegurar a tothom uns ingressos i prestacions sota la forma de salari social.

La temptativa d'aquesta visió no deixa de tenir interès. Intenta reconvertir un fet: l'atur, en una virtut: l'oci lliure. Així l'home-treball es converteix en l'home-lúdic. Però això contrasta enormement amb la realitat actual en la qual tot va en el sentit de reforçar l'home-productiu, on precisament els grups majoritàriament exclosos són els considerats menys productius (vells, joves, dones, ...) i on la màquina continua esclavitzant l'home. Hom no veu a través de quin procés es pot canviar una tendència sobre la qual pressiona un consumisme aclaparador, i sobretot, quines són les forces i els grups que poden ajudar a canviar-la. La referència a un estat benefactor, paternal i distributiu no sembla que solucioni la qüestió.

Precisament aquest darrer és una de les principals preocupacions de la segona escola. Per a la nova dreta, els plantejaments anteriors cauen en la trampa d'augmentar la presència de l'estat, tot reforçant el procés en el qual aquest esdevé una mena de tecno-estructura despallada de tota ideologia i gestionada no tant amb l'objectiu de governar sinó el d'organitzar i regular la distribució del camp econòmic i social. A l'inrevés, per a ells, cal la remodelació d'un estat "lleuger", que no intervingui en la vida econòmica, que es limiti a una funció política que defineixen com la de l'autoritat i no com la de l'administració. Per a ells, una societat post-industrial d'alta tecnologia i dèbil activitat humana porta vers una situació de pauperació creixent, de major atur i a una dependència dels ciutadans més gran envers l'estat-tutor-tecno-burocràtic.

Tampoc aquí hom no veu com de la desaparició de les traves polítiques sobre la vida econòmica se'n poden derivar únicament avantatges i no creixents ruptures i desequilibris del món social. El contracte societatari també fonamenta la vida econòmica i política. La restricció de l'última, en les actuals circumstàncies, no augura res de bo....

L'ESGOTAMENT DE L'ESTAT DEL BENESTAR.

L'existència d'aquestes visions il·lusionadores, i potser un xic il·luses, no es poden entendre si no se situen en el context de l'esgotament, sempre relatiu, és clar, de les polítiques econòmiques i socials dels darrers quaranta anys. No és el cas d'explicar-les ací. Però sí d'assenyalar aquells trets que més incideixen sobre els interrogants plantejats.

En efecte, des de la crisi començada l'any 1973, els fonaments sobre els quals s'han edificat els estats del Benestar s'estan esberlant i s'aixequen un conjunt de crítiques i propostes per a modificar-lo i transformar-lo. A l'anomenat estat del Benestar cada cop li és més difícil: 1) conservar l'equilibri entre la intervenció pública i la iniciativa privada lucrativa (Keynesianisme); 2) assegurar les condicions de reproducció de la força de treball; 3) mantenir el consens ideològic entre les grans orientacions (lliberal, conservadora, socialdemocràtica i cristiana) que el varen originar; 4) trobar noves fonts de legitimació a partir dels principis d'igualtat, llibertat i seguretat. Crisi fiscal, incapacitat de resoldre velles i noves necessitats, ruptures dels discursos ("més estat, menys estat"), efectes perversos que provoquen que els que més ho necessiten, menys poden gaudir de les prestacions i serveis, i evidència que un cert igualitarisme no s'ha aconseguit, generen un malestar creixent.

El ciutadà europeu es troba submergit pels impressos que ha d'omplir, per unes prestacions que no arriben en el moment adequat, tractat com un número, classificat sota criteris tan generals que el massifiquen i l'homogeneïtzen, o tan específics que molt pocs poden acollir-s'hi. El ciutadà subjecte actiu esdevé un assistit permanent.

L'atur que sobretot colpeja els joves, les dones i els sectors més febles de la població, la persistència i el desenvolupament dels mecanismes d'exclusió i de marginació, la creixent opacitat de la cultura metropolitana i les creixents dificultats dels canals d'integració i articulació social (escola, treball, habitatge,...) plantegen reptes que posen en qüestió les polítiques socials tradicionals.

Davant d'aquests problemes i reptes s'aixequen veus que volen tornar als orígens decimonònics, altres que desitgen introduir modificacions parcials, les de més enllà que voldrien trencar uns motllos que consideren inservibles.

UNA CRUÏLLA REEMERGENT: L'ECONOMIA SOCIAL

Ja des dels inicis d'aquest segle i en un altre context, en el si del moviment obrer es va formular una nova perspectiva de transformació de les relacions econòmiques i socials a partir de la xarxa d'organitzacions constituïdes (sindicats, cooperatives, mútues, etc...) per a resoldre les necessitats socials. Sota noms diversos, seguint múltiples viarany, l'economia social reemergeix amb nova força en la darrera dècada.

Així s'obre camí l'antiga intuïció de crear un nou espai entre la dimensió lucratiuva, generadora de desigualtats i la pública, generadora d'anquilosaments i rigideses. Tot i que l'entrecreuament de les dues dimensions sigui ara molt més gran que abans (discurs universalitzant de la iniciativa privada, discurs d'eficàcia i rendibilització de la pública).

Tampoc el nou espai no està exempt d'ambigüitats.

Per un costat, es tracta de crear sortides per a les persones que són rebutjades pel mercat de treball i es veuen excloses dels processos d'inserció social. S'insisteix llavors en un treball socialment útil i la dignificació que això pot suposar. També s'accentua la utilització del temps lliure en una perspectiva de superació de les alienacions de la societat de consum.

Per un altre costat, es veu aquest nou espai com un element de revitalització de la xarxa associativa, com un moment d'innovació de les formes participatives i democràtiques, com un lloc d'experimentació d'allò que ni l'empresa tradicional, ni "l'estat del benestar" poden portar a terme. La reducció de costos, la recerca de noves fonts de legitimació, fins i tot un disseny alternatiu al sistema actual, reforcen argumentalment l'economia social. Aquesta es constitueix en una cruïlla de discursos i pràctiques, complementaris a vegades, contradictoris en altres ocasions.

Tanmateix, en aquest món en ebullició, que pren formes tan diverses com el moviment NIMO holandès que agrup més de 1.300 empreses alternatives que inclouen granges ecològiques, centres de distribució, escoles, impremtes, un banc cooperatiu i dues fundacions; les cooperatives autogestionàries del Nord d'Itàlia; els centres locals de creació d'ocupació anglesos; les experiències alternatives alemanyes; els esforços de desenvolupament local, etc..., es dibuixa un model divers de relacions econòmiques, socials i culturals. Així s'insisteix en la qualitat i no en la quantitat, en l'equilibri entre el temps de treball i el temps d'oci, en el desenvolupament d'experiències reduïdes i la generació de recursos locals, en l'alternància del treball ma-

nual i l'intel·lectual, en l'autoresolució de les necessitats i en la re cerca de noves formes d'organització del treball i de la vida associativa.

En el si d'aquest moviment i en molts països (Anglaterra, Bèlgica, Itàlia, Holanda, etc...), la forma cooperativa pren una nova embranzida. Si en el vell Continent Europeu es genera una nova saba de l'experimentació econòmica i social, aquesta circula per aquestes venes i circuits.

L'ARA I AQUÍ

En el nostre país, al costat d'iniciatives culturals, més o menys es tructurades que comparteixen aquestes perspectives, es dóna el fenomen d'un desenvolupament de l'economia social. En aquest sentit, les dues experiències més importants es trobarien en les Cooperatives de Treball As-sociat i les Societats Anònimes Laborals que sobretot afronten la crisi de l'ocupació.

Les darreres són empreses que tenen el seu origen en els anys seixanta, a l'aixopluc d'una legislació franquista, la qual volia facilitar l'accés dels treballadors a la direcció de les empreses. Aquest tipus d'associació laboral, pren un pes quantitativament rellevant, sobretot a partir dels darrers anys setanta i vuitanta, com a resposta a la necessi-tat de conservar els llocs de treball afectats per la crisi industrial.

A Catalunya hi ha 300 empreses (SALS) afectant un col·lectiu de 9.597 treballadors (Taula 1). La gran majoria d'elles, neixen d'empreses tradi-

cionals en crisi, que molt sovint estaven en suspensió de pagaments i que són assumides pels seus treballadors per tal de mantenir els seus llocs de treball. La viabilitat econòmica és el primer repte al qual es dediquen la majoria dels esforços.

TAULA - 1. DISTRIBUCIÓ DE SALS LOCALITZADES A CATALUNYA (Novembre 1986).

Sector econòmic	Nombre empreses	%	Nombre treballadors	%
Metall.	108	36,00	3.176	38,70
Tèxtil.	46	15,35	2.413	25,15
Serveis/Transport	32	10,65	224	2,35
Comerç.	29	9,65	309	3,20
Arts Gràfiques	18	6,00	459	4,80
Fruita.	18	6,00	185	1,95
Químic.	18	6,00	531	5,55
Construcció	7	2,35	57	0,55
Altres.	24	8,00	1.703	17,75
T O T A L	300	100,00	9.597	100,00

Font: FESALC.

Caldrà contemplar el seu proper desenvolupament, i observar si l'anterior tendència es va trencant, tal com s'apunta en un darrer informe de la FESALC, en el qual es posa de manifest que en els darrers mesos s'estan constituint una sèrie de SALS de nova planta, sobretot per part de treballadors en atur que capitalitzen el subsidi, tot creant una empresa SAL. Això canviaria les motivacions i els interessos respecte a l'anterior tipus de SALS obrint nous camins.

La creació de cooperatives de treball associat a Catalunya es dispara a partir de les acaballes dels anys setanta, i ha seguit un ritme accelerat (Taula 2). De 251 cooperatives existents l'any 1979 a Catalunya, s'ha arribat a 1.934 empreses cooperatives a final de l'any 1985 que en aquests moments tenen una incidència en els diferents sectors econòmics, tal com es pot observar en la Taula 3.

TAULA - 2. COOPERATIVES DE TREBALL ASSOCIAT REGISTRADES A CATALUNYA (1979-1985).

<u>Any</u>	<u>Nombre de cooperatives</u>
1979	251
1980	386
1981	569
1982	800
1983	1.137
1984	1.508
1985	1.934

Font: Registre de la Direcció General de Cooperació de la Generalitat de Catalunya.

TAULA - 3. COOPERATIVES DE TREBALL ASSOCIAT PER SECTORS ECONÒMICS (Desembre de 1984).

<u>Sector</u>	<u>Cooperatives (%)</u>
Agrari	1,3
Industrial	47,6
Construcció	15,6
Serveis	35,5

Font: "El cooperativisme de treball associat a Catalunya". Direcció General de Cooperació, 1986.

LES COOPERATIVES DE TREBALL, SOCIALITZADORS DE POBRESA? CREADORS
DE NOVES IDENTITATS.

Aquesta onada de cooperatives de treball associat, es presenta generalment com un fenomen vinculat a una situació d'atur, i per tant com un moviment defensiu. Aquesta visió, no és nova, ja que molt sovint s'ha vist la història del moviment cooperatiu, com un moviment que neix de la pobresa, de la necessitat, com un element de resistència envers les adverses conseqüències del procés d'industrialització.

Sense voler negar del tot aquesta visió i sense oblidar que la viabilitat econòmica és una condició sine qua non per la supervivència i el desenvolupament, caldria també fixar-se en les altres raons que afavoreixen la constitució d'empreses cooperatives.

És veritat que en aquests moments de crisi econòmica el creixement del moviment cooperatiu es dona bàsicament en les empreses cooperatives de treball associat, mentre que això no es dona igual en altres tipus de cooperatives. Tampoc no cal negligir que si bé els índexs de natalitat són molt alts, també ho són els de mortalitat. De fet, en la recerca que el Gabinet està efectuant, hom troba que aquest índex se situa al voltant d'un 30% de les cooperatives nascudes després de 1979. Això implica reforçar al màxim les estructures de sosteniment financer, de formació empresarial, de coordinació inter-cooperativa, i d'estratègia de gestió.

Però interpretar l'expansió actual del moviment cooperatiu únicament com una supervivència és reduir-se també a una anàlisi de la crisi en termes econòmics.

Contràriament, tal com s'ha assenyalat al llarg d'aquesta ponència, la crisi té altres dimensions. Algunes d'elles estan connectades amb l'actual

resurgència del moviment cooperatiu a Europa i a Catalunya. Davant de la manca de treball, les cooperatives ofereixen una possibilitat d'autocrear-se. Davant la inseguretat i la desarticulació social ofereixen un marc de socialització i de pertinença a un col·lectiu precís. Davant de la passivitat i manca d'innovació ofereixen un lloc d'experimentació i participació, fins i tot davant la cristallinitat i burocratització dels grans aparells i de l'estabilitat de les relacions socials i polítiques, esdevenen una esperança de dinàmica i de transformació.

De forma difusa i amb tonalitats ben diverses segons cada país i cada circumstància moltes d'aquestes característiques es dibuixen en el món del nou cooperativisme. Aquest, fora de les nostres fronteres, vol trencar els motllos anteriors. Així enfront de la grandària i la quantitat oposa la petitesa i la qualitat, enfront de la divisió de tasques oposa la rotació dels llocs de treball, enfront de l'existència d'assalariats oposa el retorn al caràcter societatari, enfront de la reclusió corporativa oposa la necessitat d'una projecció exterior vers la comunitat, enfront de l'anquilosament democràtic oposa el desenvolupament de la informació i dels canals de decisió. Fora, la distància i fins i tot la ruptura entre el vell i el nou cooperativisme és força considerable.

Ací, i d'acord amb els primers resultats de la nostra recerca, les diferències entre les cooperatives creades abans de 1979-1981 i les posteriors no són tan clares, i hom troba elements vells i nous, tradicionals i innovadors que travessen la frontera d'aquests dos anys. Així més que parlar de vell i nou, caldria distingir entre antic i recent.

Hom ha elaborat unes hipòtesis diàcroniques i sincròniques. En el darrer cas, sembla confirmar-se la distinció entre una primera fase en la qual els futurs cooperadors viuen entusiàsticament la germinació de la idea, una segona en la qual el projecte es concreta i es formalitza on apareixen els primers problemes i contradiccions, i una tercera, en el cas d'haver superat les dues primeres, en el qual s'inicia l'experiència. Aquesta, en desenvolupar-se, pot o consolidar-se o esllangir-se. Quines són les

condicions internes i externes que fan avançar una o altra via és una pregunta a contestar posteriorment.

En el primer cas apareix una tipologia que permet distingir un conjunt de factors de causalitat i de viabilitat. Sembla que del nombre de cooperatives creades, unes responen a la crisi industrial i la desaparició d'em-preses, altres a la iniciativa de l'administració pública, especialment la de l'àmbit local, unes terceres a professionals que mancomunen el seu treball oferint uns determinats serveis i unes quartes a les temptatives, sobretot de gent jove, de crear-se treball i un lloc de socialització.

En qualsevol cas, la majoria de cooperatives recents posen en evidència una dualitat, la d'ésser una eina de salvaguarda i creació de treball, la de constituir-se en un marc on es construeixen determinades formes d'identitat social. Així l'anàlisi del cooperativisme actual portaria vers la recerca de les funcions que compleixen.

En el terreny econòmic es pot diferenciar una funció residual, de manteniment per l'economia central de sectors i empreses obsoletes i poc productives, d'una funció de descoberta i complement en la mesura que les cooperatives es veuen obligades a utilitzar grans dosis d'imaginació i esforços per a poder ofertar productes i serveis innovadors o poc explotats.

En el terreny social, les cooperatives instauren nous canals de legitimació per a les institucions, al mateix temps que ajuden a pal·liar certs efectes de la crisi i a superar determinats límits de l'estat protector. Però igualment són marges d'autonomia i de participació, on es formen alguns dels elements innovadors d'identitat lligats al món laboral i social.

Departament de Treball
Generalitat de Catalunya

Institut per a la Promoció i la Formació Cooperatives

Via Laietana, 16, 9a. planta
08003 Barcelona

Telèfon 319 33 63

SEMINARI SOBRE "COOPERATIVISME I OCUPACIÓ"

Barcelona, 2, 3 i 4 de desembre de 1986.

"LA FINANCIACIÓN DEL COOPERATIVISMO"

Manuel Ferrer Beltrán.

Director del GRUPO COOP de València.

LA FINANCIACION DEL COOPERATIVISMO

<u>INDICE</u>	<u>PAGINA</u>
1.- <u>PROBLEMAS FINANCIEROS DE LAS PYMES:</u> <u>COOPERATIVAS EN GENERAL</u>	3
1.1.- Estructura financiera de las PYMES españolas.....	4
. Estructura financiera.....	
. Financiación de las PYMES.....	
. Problemas de la PYME española en el contexto internacional.....	
1.2.- Problemas financieros especificados de la empresa Cooperativa.....	8
. Especificidad de la empresa coope- rativa.....	
. Problemas especificos.....	
2.- <u>SOLUCIONES FINANCIERAS PARA LAS EMPRESAS</u> <u>COOPERATIVAS</u>	12
2.1.- La financiación por los socios y la autofinanciación.....	13

2.2.- La financiación oficial.....	16
. CEE.....	16
. Estado español.....	25
. País Valenciano.....	37
2.3.- La financiación privada.....	38
2.4.- El Cooperativismo de Crédito. La experiencia de Caixa Popular.....	40

1.- PROBLEMAS FINANCIEROS DE LAS PYMES
Y COOPERATIVAS EN GENERAL.

1.- Estructura financiera de las PYMES españolas

Los problemas de las PYMES han sido, históricamente, tema de estudio y de debate, sobre todo en estos últimos años, en los que se ha demostrado la incapacidad de la gran empresa para crear empleo y en contrapartida el gran dinamismo experimentado por las PYMES para adaptarse a la situación de crisis económica y a la creación de empleo neto.

Analizando los datos facilitados por la Central de Balances del Banco de España para empresas industriales al 31-12-84, observamos:

Que a medida que disminuye el tamaño de la empresa, disminuye también la proporción y utilización de fuentes de financiación ajena a largo plazo.

Que en las empresas de menor tamaño (≤ 9 trabajadores) el nivel de utilización de la financiación bancaria es la tercera parte de las empresas de mayor tamaño (≥ 500 trabajadores).

Según una encuesta, elaborada por el Congreso Internacional de Pequeñas Empresas, en el año 1.984, para 12 países, incluido España, se observa:

- Que el 66% de las empresas españolas encuentran dificultades para conseguir capital.
- Que la tercera parte de las empresas creadas después del año 1.979 y también 1/3 de las empresas de tamaño inferior a 10 trabajadores han visto frenado su crecimiento como consecuencia de dificultades a la hora de conseguir préstamos.

Las nuevas empresas nacen con una estructura financiera adecuada, lo que en muchos casos les hace inviables desde un punto de vista financiero, que se traduce con posterioridad en su estructura económica y en algunos casos les lleva a tener que llegar al cierre y la desaparición de la empresa.

La comparación internacional de la encuesta antes citada, tiene gran interés en relación con el tema del empleo.

	Europa	Africa	Norteamérica	Sudamérica	Asia	España	Total
Le resulta difícil a su empresa conseguir capital.	23,3	56,2	38,2	69,9	36,3	68,4	47,4
Se ha frenado el crecimiento de la empresa por falta de préstamos.	22,3	55,4	28,6	42,7	33,1	34,7	35,0
Fuentes de financiación utilizadas:							
- Crédito bancario.	66,5	33,5	63,6	38,4	43,1	50,6	50,7
- Proveedores.	38,2	33,2	44,6	38,4	17,1	30,1	34,1
- Familiares y amigos.	8,0	25,4	12,0	21,0	22,8	11,9	16,5
- Prestamistas.	1,7	3,0	7,3	9,4	8,4	—	5,0
Número medio de personas entre los que se reparten beneficios de la empresa.	1,84	2,10	2,64	2,84	2,5	2,66	2,39

Fuente: Internacional Small Business Survey, 1984.

	Europa	África	Norteamérica	Sudamérica	Asia	España	Total
<u>Tamaño medio inicial</u>							
Número de trabajadores	20,3	9,9	11,8	8,7	12,7	4,8	12,7
<u>Crecimiento de empleo</u>							
Variación media porcentual del empleo medio de las empresas desde el momento de acceso a la condición de empresario hasta cuatro años después.	9,59	45,82	66,33	49,5	21,21	23,97	29,33
Le gustaría que el número de empleados:							
- Creciera	57,9	91,9	72,9	53,1	79,4	53,4	69,5
- Quedara como está	40,5	5,7	25,7	32,4	19,5	43,0	27,7
- Disminuyera	1,6	3,0	0,6	3,4	1,1	3,6	2,0
- No contestan	—	0,3	0,9	1,1	—	—	0,4
<u>Resultados globales</u>							
Si volviera a nacer montaría un negocio propio.	58,3	39,3	93,0	80,1	71,5	80,3	76,7

Fuente: Internacional Small Business Survey, 1984.

La empresa española de nueva creación es la de tamaño medio inicial, en términos de número de trabajadores, considerablemente menor, que los de los demás países. La empresa media española nace con un promedio de 4'8 trabajadores, mientras que nuestros convecinos países europeos nacen con un tamaño medio de 20'3 trabajadores, el mayor del contexto internacional.

La variación media del empleo de la nueva empresa española es también inferior a la media, pero lo más preocupante de la encuesta es la disposición para crear empleo ó para que el número de empleados crezca, que en el caso español es el que refleja un porcentaje inferior. De tal manera que la potencialidad para crear empleo en España en base a la creación de nuevas empresas es bastante limitada.

Llegado a este punto, es bastante lógico que nos planteemos desde un punto de vista económico y social, la posibilidad de crear empleo en base a la empresa cooperativa, como fórmula que puede generar entre los trabajadores respuestas a la situación de crisis de la gran empresa y de la empresa tradicional y también a los desempleados.

1.2.- Problemas financieros de la empresa cooperativa de trabajo asociado.

Desde un punto de vista económico-financiero, atendiendo al tamaño de empresa, en cuanto a número de trabajadores, estructura productiva, etc... podemos decir que la empresa cooperativa en general, es una PYME más, y padece todos los problemas y dificultades que a ellas les atañen.

Las cooperativas de trabajo asociado (C.T.A.) nacidas de trabajadores en paro, de directivos en paro o de empresa privada en crisis, el primer problema que tienen que resolver es el de la viabilidad económica, financiera, comercial y directiva de la empresa que van a poner en marcha.

El aspecto financiero de la empresa cooperativa en el momento de su nacimiento es fundamental para el éxito o fracaso de la misma.

Una empresa mal financiada, con un balance fundacional desequilibrado, como suele ser usual, financiando inmovilizados con créditos a corto plazo, ante la falta de recursos propios suficientes por parte de los socios y de préstamos a largo plazo ágiles y en condiciones, puede ser la base de un fracaso empresarial.

El principio cooperativo del "interés limitado al capital", según la última formulación de la Alianza Cooperativa Internacional, en su XXIII Congreso de 1.966, dice que "el interés del capital al socio, si se le paga, debe estar estrictamente limitado". Este principio condiciona la posibilidad que tendrían algunas cooperativas de acudir al mercado de capitales, para conseguir socios que pudie-

rán participar en la financiación del proyecto atraídos por la expectativa de viabilidad de la empresa y de la consecución de beneficios.

El extracto social al que pertenece el socio cooperativo y la falta de medios económicos suficientes para aportar a la sociedad o para garantizar operaciones financieras con terceros es otra desventaja con la que se encuentran las cooperativas de nueva creación e incluso las ya constituidas y en desarrollo.

En el caso tan usual de que se utilice la vía cooperativa para la reconducción de empresas capitalistas en crisis, la situación todavía se agrava, ya que cuentan con la hostilidad del sistema financiero que tienen en su entorno, la desconfianza de los proveedores para realizar suministros a crédito, y también en algunos casos, la desconfianza de la clientela para poder cumplir sus compromisos de entrega de pedidos.

También es conveniente hacer notar que los trabajadores que han tenido que convertirse en socios cooperativistas de la empresa para la que trabajan, han llegado a esta situación con unos ahorros nulos y unas disponibilidades financieras inexistentes o negativas, que dificultan la posibilidad de realizar las aportaciones a capital necesarios para llevar adelante un buen proceso de reconducción de empresa privada en crisis a empresa cooperativa con posibilidades de futuro.

La fórmula jurídica de cooperativa, todavía despierta recelos y falta de credibilidad entre los intermediarios financieros privados y oficiales de tipo convencional, en comparación con otras fórmulas más convencionales del

tráfico mercantil, tales como la S.A., la S.L. o el empresario individual. Esto provoca un mayor nivel de estudio, o de garantías reales o patrimoniales para conceder una operación financiera a una empresa cooperativa.

Las subvenciones oficiales por creación de empleo y los préstamos oficiales y privados con subvención de interés por parte del Fondo Social Europeo (F.S.E.) todavía se conceden con retraso y existe el grave problema de las garantías patrimoniales. Todavía la Banca Privada y la Banca Oficial basan la concesión de sus operaciones de crédito en la existencia o no de garantías patrimoniales de empresa o de los propios socios, y no en la viabilidad de los proyectos empresariales que se presentan. Normalmente si se tiene un proyecto viable pero no se tiene patrimonio empresarial o de los socios no se puede conseguir financiación.

La solución históricamente apuntada de las Sociedades de Garantía Recíprocas para hacer frente a esta problemática de avales, está bastante vetada para las cooperativas, ya que no existe ninguna presencia cooperativa en los órganos de representación y gestión de este tipo de sociedades y por otra parte el coste de estas operaciones y el contra-aval exigido es en muchos casos superior al exigido por la propia Banca Oficial.

El auge de la subcontratación, consecuencia de un proceso de especialización y de externalización de actividades de las grandes y medianas empresas, han provocado un fuerte desarrollo de las PYMES en general y en concreto de la empresa cooperativa. Esta situación provoca ciertas tensiones de tesorería de las cooperativas que actúan en el mercado de la subcontratación de pocos compradores y con gran poder de compra y de negociación de las condiciones

financieras de la compra.

A los problemas financieros apuntados del momento fundacional de la empresa cooperativa o de la financiación de nuevas inversiones, habría que añadir los propios del desarrollo empresarial de la cooperativa, los derivados del incremento del activo circulante de la sociedad (Existencias, Realizable y Disponible), a medida que ésta se va desarrollando, inicia su proceso productivo y comercial y el ritmo de concesión de crédito a sus clientes es significativamente superior al crédito recibido por bancos y proveedores en general de la sociedad.

La falta de previsión en el cálculo del Fondo de Maniobra necesario (ACTIVO CIRCULANTE-PASIVO CIRCULANTE) y en la financiación del activo circulante, provoca agobios y desequilibrios financieros, que experiencias cooperativas que podrían tener un futuro asegurado, se ven amenazadas de muerte precisamente en el momento en que se produce el despegue de la actividad.

En general, los problemas financieros de la empresa cooperativa, también son consecuencia de una falta de planificación estratégica a medio y largo plazo y de una falta de planificación anual de la gestión o de una deficiente o no adecuada ejecución de las mismas; cualquier decisión empresarial tiene una traducción o consecuencia financiera que debemos planificar, ejecutar, y controlar para poder asegurar el futuro de la cooperativa, desde un punto de vista empresarial y social.

2.- SOLUCIONES FINANCIERAS PARA
LAS EMPRESAS COOPERATIVAS.

2.1.- La financiación por los socios y la autofinanciación

La financiación por parte de los socios es la que se nos revela como la más económica, la más estable y la más segura para la sociedad.

Las aportaciones a capital social de los socios se distinguen en obligatorias y voluntarias. Las obligatorias tienen que ser suscritas por igual para cada uno de los socios y desembolsadas al menos en un 25%, en la legislación estatal. Deberían proceder de aportaciones dinerarias de los socios, pero en algunos casos, proceden de aportaciones en especie (maquinaria, herramientas, vehículos, materias primas, etc.) o en trabajo de los socios. Las aportaciones voluntarias son consecuencia de nuevas aportaciones de los socios o bien de beneficios o retornos cooperativos no monetarizables. Estos dos tipos de aportaciones son lo que se llama Capital en riesgo y responden frente a terceros de las operaciones realizadas por la sociedad. También la cooperativa puede admitir de sus socios aportaciones voluntarias no incorporables al capital social, que pueden servir para financiar proyectos de inversión, pero no tienen la consideración de capital en riesgo.

El bajo nivel de ahorro de los futuros socios de cooperativas ya existentes o de cooperativas nueva constitución de trabajadores en paro, directivos en paro o trabajadores de empresa privada en crisis, hace que el capital social que aporta el socio sea insuficiente y no proporcional a la necesidad de inversión por puesto de trabajo creado o de nueva creación.

El Real Decreto 1044/1985 de 19 de Junio, BOE del

2-7-85 que regula el Pago único de la prestación por desempleo, como medida de empleo, ha significado un gran avance en la aportación de Capital Social por parte de los socios. El citado decreto regula el abono de la prestación por desempleo, en la modalidad de pago único, a quienes sean titulares del derecho a la prestación por desempleo por haber cesado en su actividad laboral, y podrán recibir de una sola vez el importe actual de las cotizaciones correspondientes, siempre que acrediten ante el INEM que van a realizar una actividad como trabajadores autónomos o como socios trabajadores de una C.T.A. o sociedad laboral..

Desde la puesta en marcha de esta medida en Septiembre del 85 hasta el pasado mes de abril de 1986, han sido 38.154 trabajadores los que se han acogido a esta medida, de los que 29.303 han pasado a ser autónomos, 2.399 a ser socios de cooperativa de trabajo asociado y 5.952 a ser socios de alguna sociedad anónima laboral.

El total de percepciones de estos trabajadores ha sido de 34.690'4 millones de pesetas, lo que supone una media por trabajador de 909.222 pts.

Las comunidades autónomas de Cataluña, Madrid y País Vasco son los que figuran a la cabeza con 8.511, 4.989 y 3.381 beneficiarios, respectivamente.

Las líneas de financiación en condiciones privilegiadas de interés y plazo que poseen las cooperativas de crédito Caja Laboral Popular de Mondragón y Caixa Popular de Valencia para que los aspirantes a socios, soliciten préstamos personales para poder obtener los recursos financieros necesarios para realizar su aportación a Capital Social en la cooperativa, es otra vía de solución para incrementar el capital social de la cooperativa.

La autofinanciación es otra fórmula para hacer frente a las necesidades de Capital en las C.T.A. Aunque la legislación cooperativa estatal establece un porcentaje mínimo de 15% (la Ley Valenciana un 30%), para la dotación de fondos de reserva obligatorias, la práctica usual de la mayoría de C.T.A. ha sido constituir los fondos de reserva necesarios y capitalizar o no monetarizar una media entre el 75% y el 100% de los retornos cooperativos. El ejemplo seguido por el Grupo Cooperativo de Mondragón y los éxitos obtenidos utilizando criterios de autofinanciación, entre otros, han servido de ejemplo a otros Grupos Cooperativos, como el Valenciano y a muchas cooperativas individuales, que han decidido crecer y capitalizarse.

2.2.- La financiación oficial

C.E.E.:

La incorporación de España a la C.E.E., el pasado 1 de enero de 1.986, ha posibilitado tener acceso a las ayudas que la citada C.E.E. utiliza de sus presupuestos para fomentar el empleo, disminuir las desigualdades territoriales, realizar inversiones para crear infraestructuras, financiar la formación de determinados trabajadores, etc.

Pasamos, a continuación, a analizar en que se concretan dichas ayudas así como su procedencia:

1) Fondo Social Europeo(F.S.E.):

El tipo de ayudas que concede el F.S.E. es el de subvenciones, siendo su objetivo:

- La formación y cualificación profesional de desempleados, emigrantes, etc.
- La contratación de jóvenes menores de 25 años y parados con más de 12 meses de paro.
- La movilidad geográfica y profesional de los trabajadores.

Cuantía de las ayudas:

La cuantía concedida por el F.S.E. puede llegar hasta el 50% del presupuesto, e incrementarse en un 10% cuando se trate de acciones realizadas para fomentar el empleo en regiones con grandes y prolongados desequilibrios. En España son considerados como tales regiones, las siguientes: Canarias, Galicia, Andalucía, Castilla-La Mancha, Extremadura, Ceuta y Melilla.

Cuando se traté de la contratación de empleados menores de 25 años y trabajadores en situación de paro prolongado (más de 12 meses), las ayudas concedidas por el F.S.E. tendrán como tope el 15% del salario bruto.

Tramitación:

Se solicitan para cada ejercicio antes del 31 de julio y se presentan directamente a la Unidad Administradora del Fondo Social Europeo, dependiente del Ministerio de Trabajo y Seguridad Social. La comisión, una vez reunida en Bruselas resolverá, todos los años durante el mes de octubre.

Beneficiarios:

Los beneficiarios de las ayudas pueden ser organismos públicos o privados.

2) El Banco Europeo de Inversiones (B.E.I.)

El B.E.I. es uno de los organismos creados por el Tratado de las Comunidades con el objeto de promover el progreso económico y social de los Estados de Europa; forman parte de él los 12 miembros de la C.E.E.

El B.E.I., concede préstamos para realizar inversiones, principalmente en los sectores de la industria, la energía y la infraestructura, que promuevan el desarrollo de las regiones nuevas desarrolladas, o que revistan un interés común para varios Estados miembros.

Cuantía:

Hasta el 50% de las inversiones fijas a un tipo de interés menor o igual al que esté en vigor, hay que tener

en cuenta que el B.E.I. no tiene fines de lucro, la duración del préstamo oscila entre 7 y 10 años, con períodos de carencia de 2 a 5 años.

Los representantes del B.E.I. en España son:

- I.C.O.
- B.C.I.
- B.C.L.

3) El Fondo Europeo de Desarrollo Regional (FEDER)

El FEDER contribuye a la corrección de los principales desequilibrios regionales en la Comunidad, mediante préstamos bonificados y subvenciones a fondo perdido, para aquellas regiones con retraso en su desarrollo y a la reconversión de regiones industriales en declive:

EL FEDER aportará hasta el 55% del coste del proyecto, los recursos obtenidos por España del FEDER se destinarán para subvenciones bien sean para inversiones o para puestos de trabajo, y para bonificaciones de la cuota empresarial de la Seguridad Social durante un máximo de 12 años.

4) El Fondo Europeo Agrícola de Orientación y Garantía

EL FEOGA-ORIENTACION:

El FEOGA tiene como objetivo, el mantenimiento de la renta de la población agrícola, sin embargo, la política de precios no es por sí solo suficiente y, por ello, se hace necesario un complemento que asegure, mediante un incremento en la productividad, el logro de esa meta.

El FEOGA-Orientación, nace como un conjunto de partidas presupuestarias destinado a financiar proyectos que mejoren la infraestructura y las condiciones de transformación y comercialización de los productos agrícolas.

Dado que la política agrícola de garantía ha contribuido a la creación de excedente permanentes de ciertos productos, las intervenciones del FEOGA-Orientación, pretenden orientar a los productores hacia cultivos no excedentarios.

Con cargo a este fondo financiero, se pueden obtener ayudas para la reestructuración, modernización y desarrollo del sector pesquero y del sector de la agricultura.

Para completar esta información, acompañamos a continuación un cuadro resumen en el que se incorporan datos oficiales de cada tipo de ayudas, indicando de donde proceden, en que consisten, las condiciones exigidas para tener acceso a ellas, su cuantía, la tramitación que debe seguirse en cada caso y el presupuesto en ecus referido al año 1.984.

Procedencia	Tipo de ayuda	Destino	Condiciones	Cuántía	Tramitación	Observaciones	Cantidad total CEE (1984) (ECUS)	Reglamentación
			• Miembros aptos para el trabajo • Emigrantes que cambien de residencia • Trabajadores de PYME sometidos a reconversión			afecta a varias provincias, en la Unidad Administrativa del FSE		
FEOGA (pesca y pesca)	Subvenciones	- Mejorar las estructuras de explotaciones agrícolas, infraestructura rural, comercialización y transformación de productos - Modernización y nueva construcción de barcos de pesca, equipamiento y modernización de instalaciones de pescados y crustáceos	- En zonas agrícolas de renta baja o zonas desfavorecidas - Para incrementar la productividad, equilibrio de mercados y reducir desviaciones de desarrollo regional	- 25 a 50 por 100 de la inversión - El Estado miembro con más del 5 por 100 y la empresa 25 a 50 por 100 - En pesca el mínimo son 20.000 ecus	- El proyecto debe enmarcarse en los programas plurianuales regionales de inversión destinados a mejorar la situación de las explotaciones agrícolas - Los Estados presentan las solicitudes antes del 3 de octubre del año anterior o antes del 31 de marzo del año en curso	La mayoría de las subvenciones van dirigidas al sector agrícola, otros como infraestructura (comercialización, agua, electricidad, carreteras, drenaje, etc.)	825 x 10 ⁶ ecus	Reglamentos CEE • 355/77 • 219/78 • 2908/83 JOE de 4-2-78 JOE de 15-11-83
CECA	Préstamos y ayudas	- Para inversiones en industrias del carbón y del acero, para racionalizar la producción, mejorar el medio ambiente, salida de productos carbón-energéticos, construcción y modernización de viviendas y creación de empleo para despedidos de estos sectores - También para investigación del acero y en el campo social, sobre todo en seguridad e higiene en el trabajo	- 20.000 ecus es el préstamo máximo por empleo creado en el sector. - A través del S.E.I. a sociedades de menos de 30x10⁶ ecus de inmovilizado	- Tipo de interés que se reduce hasta el 3% de mercado. - Hasta el 50% del coste de la inversión. - Para viviendas, préstamos a largo plazo con un tipo de interés bajo y por el 75% del coste - Máximo 15x10⁶ ecus	- Los préstamos directos se presentan directamente a la Comisión por el Estado miembro. En España a través del M^o de Industria y Energía - Para préstamos globales a través de las entidades financieras: • Bco. de Crédito Industrial • Banco Hipotecario • Bco. de Crédito Local	Afecta parcialmente al sector carbón-energético, pero también a: • Empresas de otros sectores que den salida a productos del sector, o que construyan o modernicen viviendas del sector • A trabajadores despedidos del sector que comiencen una actividad independiente • La reconversión afecta a todos los sectores siempre que faciliten empleo a trabajadores de estos sectores (carbón-energéticos)	825x10 ⁶ ecus	- Artículos 54 y 56 Tratado CECA - Tratado de París 18.4.1951 - Reglamentos • 219/78, de 4.2.78 • 3168/83 de 15.11.83
EURATOM (CEEA)	Préstamos	Inversiones para producir electricidad nuclear, montaje de instalaciones para cubrir el ciclo de combustible	Hasta 2.000x10 ⁶ ecus	Hasta 20% de coste de la inversión	- La Comisión resuelve la concesión - El S.E.I. realiza la gestión	- Actividades: • Política de aprestamiento • Proyectos de investigación y patentes • Protección radiológica y normas sanitarias • Control de la seguridad • Desarrollo de empresas comunes • Relaciones exteriores • Planificación energética	145x10 ⁶ ecus	Reglamento 77/240, de 23.81
F.E.D.	Ayudas a los países ACP	Financia proyectos de desarrollo en países de África, Caribe y Pacífico (ACP) en sectores: industria, minería, agricultura, turismo, transportes y comunicaciones	Las empresas constructoras o suministradoras son o de los países ACP o de la CEE (70%) y se participa en mercados de: • Abastecimientos (materiales, etc.) • Trabajos (construcción de edificios, etc.) • Servicios (estudios, asistencia técnica, etc.)		- Las convocatorias de los concursos de contrato se publican en el Boletín Oficial de C.E. (serie S) - La documentación y bases relativas al concurso se puede consultar en la Oficina de la Comisión Europea en Madrid (C/ Servino 41), sede de la C.E. en Bruselas o en los Centros de Documentación Europea	- Una vez aprobados los proyectos, aparecen concursos de contrato y suministro en los que pueden participar empresas comunitarias - Los programas y proyectos se publican en separatas FED que envía gratuitamente al que las solicita a la Comisión de la CEE en Bruselas, Servicio de Difusión.	8.500x10 ⁶ ecus Según F.E.D. (1985-1990)	Parte IV Tratado de Roma
PAISES MEDITERRANEO y no asociados en vía de desarrollo	Concursos	La CEE financia con préstamos o subvenciones proyectos de inversión, cooperación técnica o formación profesional en países mediterráneos	Inversiones para el desarrollo de estos países, su infraestructura, agricultura y proyectos industriales para las PYME, incluidos en un programa de desarrollo global		Idem F.E.D.	Los proyectos se realizan bajo la responsabilidad del país		

Fuente: Cuaderno IMPI

AYUDAS DE LA CE A LAS EMPRESAS

Procedencia	Tipo de ayuda	Destino	Condiciones	Cuantía	Tramitación	Observaciones	Cantidad total CEE (1984) (ECUS)	Reglamentación
BEI	Préstamos para inversiones	- Proyectos que promuevan el desarrollo de las regiones menos desarrolladas (70 por 100 del total) - Proyectos de interés para la CEE o los Estados miembros en: - Infraestructura - Energía y medio ambiente - Industria, especialmente en favor de las PYME para (15 por 100 BEI): - Modernización - Reconversión - Creación de actividades surgidas por el desarrollo tecnológico - Marcha de mercados - Inversiones conjuntas entre empresas de la CEE	Financiación de las inversiones en regiones menos desarrolladas o en regiones en reconversión (regiones con mucho paro o con baja renta per cápita)	- Hasta el 50 por 100 de inversiones fijas - Tipo de interés < que el que esté en vigor 25.000 a 7,5 x 10⁶ ecus el proyecto individual	- Las empresas pequeñas a través de intermediarios financieros (préstamos globales) que en España son: - Banco de Crédito Industrial - Banco Hipotecario - Banco de Crédito Local - Pases a dar: - Proyecto de inversión - Presentación del proyecto a través de los Bancos nacionales (PYME) - Presentación de las garantías necesarias - Obtención del préstamo - Ejecución del proyecto y reembolso del principal e intereses - Somatenimiento a las normas del BEI en vigilancia y control de utilización de fondos	- Duración del préstamo entre siete y diez años (incluido hasta veinte años) y pago diferido de dos a cinco años - Se paga en cualquier moneda comunitaria o en dólares - Las PYME serán accesorio a los préstamos globales a través de las entidades financieras nacionales, que las presenten al BEI y deben tener: - Menos de 500 trabajadores - Menos de 7,5 x 10⁶ ecus invertido - Menos del 10 de su capital perteneciente a una empresa grande - El Consejo de Administración del BEI decide la concesión. España cuenta con dos representantes de un total de 22	4.883 x 10 ⁶ ecus	Artículos 129 y 130 del Tratado de Roma
NIC	Préstamos para inversiones	- En materia energética (ahorro energético, nuevas energías, etc.) - Infraestructura (en regiones menos desarrolladas) - Inversiones productivas PYME: - Ampliaciones - Reconversiones - Nuevas factorías	- No existen limitaciones de carácter geográfico - Que cumplan el fin de: - Combatir el paro - Insuficiencia de inversiones locales - Falta de convergencia entre las economías de Estados miembros	Idem BEI	Idem BEI	Las PYME absorben el 80 por 100 del NIC y el NIC el 15 por 100 del total de préstamos. En junio 1985 se presupuestó 1.500 x 10 ⁶ ecus para PYME exclusivamente	1.212 x 10 ⁶ ecus	Reglamento 77/870 de 16/12/1978
FEDER	Préstamos bonificados y subvención a fondo perdido	- Crear puestos de trabajo en la industria, artesanía e servicios - Infraestructura e inversiones rurales de montaña - Financiación de estudios	- Graduación de las ayudas - Transparencia - Para inversión o creación de empleo - Con carácter regional - Para eliminar desequilibrios regionales: - Ajuda estructural en regiones con retraso en su desarrollo - Reconversión en regiones industriales en declive - Financiar: - Programas comunitarios - Programas nacionales de interés comunitario - Proyectos y estudios	- Hasta el 55 por 100 de los proyectos - Mínimo 50.000 ecus para industria, artesanía y servicios - Los préstamos son bonificados hasta el 3 por 100 - Los estudios, 50-100 por 100	- Pases a dar: - Proyecto inversión - Cobertura del proyecto por el plan de desarrollo regional y presentación - Presentación del proyecto a financiación por la Administración (Central, Autonómica, Local) - El Estado español presenta el proyecto en los servicios de las CE para financiación FEDER - Ejecución del proyecto, cobro ayudas y sumisión al control y vigilancia de la utilización de las ayudas por la Administración - El Consejo Rector (Ministerio Economía y Hacienda) encargado de los incentivos regionales (-BOE- 3-1-85)	- Concede a España para 1986 entre el 17,95 por 100 y el 23,93 por 100 del total - Los incentivos son: - Subvenciones (inversiones, creación puestos de trabajo, etc.) - Bonificaciones en la cuota empresarial a la Seguridad Social hasta dos años - Regiones asistidas: Andalucía, Canarias, Galicia, las dos Castillas, Extremadura, Murcia, Ceuta y Melilla (1)	2.140 x 10 ⁶ ecus (7,82 por 100 del Presupuesto CEE)	Reglamento 1787/84 de 19 de junio de 1984 Ley 50/1985 de 23 de diciembre JOL 350 de 27-12-85 JOL 180 de 28-6-84 -BOE- 3-1-86
FSE	Subvenciones	- Formación y cualificación profesional (para desempleados, emigrantes, etc.) - El 8,5 por 100 se destina a la política de empleo y el 5 por 100 a inversión directa - Para ayuda a la contratación de jóvenes desempleados e parados de larga duración (>12 meses) - Para la movilidad geográfica y profesional de los trabajadores (8,74 por 100 Presupuesto CEE)	- Favorecer el empleo - Jóvenes menores de 25 años (75 por 100 del Presupuesto) - Mujeres de 25 años (20 por 100 del Presupuesto): - Trabajadores en paro, amenazados de paro o subempleados y en especial los que llevan mucho tiempo desempleados - Mujeres que deseen reintegrarse a una actividad profesional	- Del 50 al 100 por 100 del Presupuesto 15 por 100 del salario medio bruto para ayudar a la contratación de jóvenes desempleados e parados de larga duración	- Se solicita antes del 31 de julio del año anterior (en 1985 para España del 1 al 31 de enero) - La intervención de las demandas se realiza a través de la Unidad FSE en cada país. En España es el Ministerio de Trabajo y Seguridad Social (según -BOE- de 30-12-85, pág. 40.798 y ss.) y las solicitudes se realizan en las Direcciones Provinciales de este Ministerio. Si	El 44,5 por 100 de las ayudas va a regiones de prioridad absoluta (1) y el 35,5 por 100 a zonas de paro elevado y larga duración y/o estructurales industrial o sectorial. España en 1985 se beneficiará de 105 x 10 ⁶ ecus. Los beneficiarios de las ayudas pueden ser organismos públicos o privados	1.902 x 10 ⁶ ecus	Artículos 123, 126 del Tratado de Roma -BOE- 30-12-85 JOL 241 de 27-7-84

Procedencia	Tipo de ayuda	Destino	Condiciones	Cuantía	Tramitación	Observaciones	Cantidad total CEE (1984) (ECUS)	Reglamentación
Comisión CEE	Prácticas y Becas en la CE y Japón	- Periodos de 3 a 5 meses de prácticas - Becas para jóvenes cuadros o empresarios europeos - Intercambio de jóvenes trabajadores y técnicas	- Prácticas: - Para jóvenes licenciados o en último año de carrera de <30 años con conocimiento de idiomas - Dirigido a estudios europeos, a los empleados en sectores que exigen conocer las instituciones de la C.E. - Becas con requisitos: - Universitarios de alto nivel - Conocimiento del inglés - Experiencia profesional >2 años y conocimiento de los problemas comerciales internacionales		Inform: Comisión de la CEE, Oficina «Estages», Rue de la Loi, 1049 Bruselas. Tl. 235 16 31	- Las empresas pueden negociar con la CE la duración y el tipo de prácticas que sigan sus empleados - La CE incluye junto con las Becas a otros candidatos financiados por otros (Cámaras de Comercio, grupos PYME, empresas, etc.)		
Proyectos energía	Subvenciones	Financiar proyectos de demostración de ahorro energético y energías alternativas	- Tecnología innovadora en la CE o productos innovadores y no haber sido presentados antes. El IDAE conoce los presentados antes - Realizarse en territorio de la CE - Viable (industrial, económica y comercial) - Necesidad de ayuda financiera	- Hasta el 49% de la parte innovadora 100% de monitoring - Hasta 40% de la inversión y con la ayuda nacional hasta el 49% - No hay límite fijo para el proyecto	- Se presentará el impreso antes del 29.4.85 en la Oficina de las Comunidades Europeas en Madrid (el modelo de impreso es el de la convocatoria) - Conviene consultar en el IDAE (antes de presentar la solicitud) si el proyecto reviste interés	Los proyectos aparecen en el Boletín Oficial de la CE (serie C) El IDAE defiende los proyectos españoles en la CE	100x10 ⁶ ecus	Reglamento JCE 310 de 27.11.84
Medio Ambiente	Subvenciones	Subvención en proyectos piloto a escala europea en el campo de las industrias más contaminantes: tratamiento de superficies, cuero, química, celulosa y papel, extractivos y agroalimentarias	- Para tecnologías limpias: - Carácter innovador - Riesgo a emisiones de daño grave al medio ambiente	Hasta el 30% del coste de los proyectos	- Oferta dirigida en España a la Dirección General del Medio Ambiente, incluyendo: - Descripción detallada del proyecto - Plazos de realización - Descripción de problemas técnicos y económicos - Coste viabilidad y financiación - Ventajas del proyecto - Modo de difusión de los resultados			JCE 176 de 17.84

ABREVIATURAS

ACP	— Países de África, Caribe y del Pacífico.
BEI	— Banco Europeo de Inversiones.
BOE	— Boletín Oficial del Estado (España).
BRE, OCE	— Oficina de Cooperación entre Empresas.
CECA	— Comunidad Europea del Carbón y del Acero.
CEEA, EURATOM	— Comunidad Europea de la Energía Atómica.
CEE, CE	— Comunidad Económica Europea (o Comunidades Europeas, indistintamente).
CDI	— Centro de Desarrollo Industrial
ECU	— Unidad de Cuenta Europea.

ESPRIT

FED

FEDER

FEOGA

FSE

IDAE

I + D

JOL

NIC

PYME

- Programa Estratégico Europeo para la Investigación y Desarrollo en Tecnología de Información
- Fondo Europeo de Desarrollo
- Fondo Europeo de Desarrollo Regional
- Fondo Europeo Agrícola de Orientación y Garantía
- Fondo Social Europeo
- Instituto para la Diversificación y Ahorro de la Energía (España).
- Investigación y Desarrollo
- Boletín Oficial de las CE
- Nuevo Instrumento Comunitario.
- Pequeñas y Medianas Empresas

Procedencia	Tipo de ayuda	Destino	Condiciones	Cuántía	Tramitación	Observaciones	Cantidad total CEE (1984) (ECUS)	Reglamentación
C.B.I.	Ayudas varias a la cooperación industrial	- Publicación en Boletín ACP de las ofertas de cooperación para empresas inscritas en el registro del CCI - Seminarios en los que se presentan las ofertas (por sectores específicos) - Financiando estudios de viabilidad - Suministrando contratos tipo - Formación de Personal ACP en Europa - Asesoramiento de proyectos - Financiando viajes para elaborar acuerdos de cooperación (50% para PYME europeas)	Favorece la cooperación industrial entre empresas de la Comunidad y los países ACP					
BME	Coordinación de las PYME	- Suministrar a PYME información de carácter general sobre instituciones comunitarias - Promover el contacto entre empresas de la CEE para aumentar su productividad - Informar a la Comisión sobre los obstáculos que las empresas deben afrontar cuando quieren cooperar entre sí o fusionarse - Difundir solicitudes de búsqueda de socios para empresas transnacionales, acuerdos de cooperación, etc. - Organización de simposios sectoriales entre empresas o relaciones comerciales - Información y acceso al mercado de los subcontratos				• Oficina para la Cooperación entre Empresas (OCE) • Creada en 1983 para la coordinación de las PYME		Decisión de la Comisión 24.7.80
SPRT	Financiación de proyectos de investigación	Subprogramas • Microelectrónica avanzada • Tecnología de programación • Tratamiento avanzado de información • Óptica • Producción integrada por ordenador	Para la promoción de actividades de I+D de carácter precompetitivo en el campo de las tecnologías de información	50% del proyecto de investigación	- Se participa presentando ofertas de proyectos de investigación - A través del Ministerio de Industria y Energía	- Acceso prioritario a las PYME - Programa 1984-1989 - En España se creará una gerencia para la ejecución, seguimiento y retornos industriales y tecnológicos - Se pretende una normalización difusión y adquisición de los programas	1.500x10 ⁶ ecus (1984-1989)	
Comisión CEE	Innovación y difusión de la información científico-técnica	- Contribución a la colaboración internacional entre sociedades de capital-riesgo para proyectos de alto nivel tecnológico para PYME que deseen operar a escala europea - Seminarios y simposios entre sectores - Facilitar acceso a resultados de I+D en la C.E.: • Difusión publicación periódica • Conexión con la red de banco de datos Euronet-Datena	- Identificar obstáculos para I+D y apoyo para reducirlos - Difusión de la información científico-técnica en la CE		A través de: • Comisión de la CEE. División XIV/A/2. Boleman Jean Monnet B44072 2920 Luxemburgo TL 430 01 11 • Las publicaciones se envían sólo bajo petición • La red de banco de datos tiene terminales en las oficinas de Correos y Telecomunicaciones de los distintos países	También hay financiación prioritaria a las PYME en programas I+D en los sectores textil, confección, piel y calzado		

Fuente: Cuaderno IMPI

Acompañamos también a la presente, resumen del Presupuesto Comunitario de 1.985. Como podrá observarse el 70'18% del presupuesto de gastos está destinado al FEOGA-Garantía, para la regulación del mercado agrícola y ganadero común.

Presupuesto Comunitario 1985

INGRESOS	%	MEcus	M Pts.	GASTOS	%	MEcus	M Pts.
IVA	54,38	15.462	2.164.680	FEOGA-Garantía.....	70,18	19.954	2.793.560
Derechos de Aduana	30,23	8.595	1.203.300	Política regional y transparentes	5,97	1.698	237.720
Anticipos Gobierno	6,98	1.985	277.900	Política social.....	5,72	1.626	227.640
Prelèvements Agrícolas (*) .	3,81	1.083	151.620	Reembolso miembros...	4,45	1.265	177.100
Cotizaciones por el azúcar .	3,60	1.024	143.360	Cooperación terceros países.....	3,67	1.043	146.160
Otros ingresos	1,00	284	39.760	Funcionamiento de la Comisión....	3,11	884	123.760
				Otros Gastos	6,90	1.962	274.680
TOTAL	100,00	28.433	3.980.620	TOTAL	100,00	28.433	3.980.620

Fuente: El impacto de la adhesión a la CEE en el Cooperativismo Español. José Ma Ormaechea. 1.986.

ESTADO ESPAÑOL:

Ministerio de Trabajo y Seguridad Social:

La incorporación de España a la C.E.E. posibilita acceder a las ayudas que el Fondo Social Europeo tiene establecidas, no obstante se hace necesario completar el marco de la política de empleo con otras actuaciones para fomentar el cooperativismo, el trabajo autónomo y las iniciativas locales de empleo.

El Ministerio de Trabajo y Seguridad Social tiene los siguientes programas de empleo (orden de 21-2-86, B.O.E. de 27-2-86):

Programa I.- Apoyo al empleo en Cooperativas y Sociedades Laborales.

Programa II.- Promoción de iniciativas locales para la creación de empleo.

Programa III.- Promoción del empleo autónomo.

Programa IV.- Apoyo salarial para la contratación de mujeres en profesiones u oficios en los que se encuentren subrepresentados.

Programa V.- Integración laboral del minusvalido.

Programa I.-

La finalidad de este programa es conceder ayudas económicas para la creación o conservación de puestos de trabajo, mediante la constitución, ampliación de números de socios o mantenimiento de Cooperativas o Sociedades Laborales, así como subvencionar la asistencia técnica y formación que mejore la gestión de las mismas.

Beneficiarios:

- a) - Las Cooperativas de trabajo asociado, así como los socios de trabajo de otro tipo de Cooperativas.
- b) - Las Sociedades Laborales.
- c) - Las Cooperativas de segundo grado integradas mayoritariamente por Cooperativas de trabajo asociado.

Subvenciones

- a) - Subvenciones de hasta 250.000 pts. por socio trabajador, cuando se trate de desempleados menores de 25 años o parados mayores de 25 años que lleven inscritos al menos un año en la correspondiente Oficina de Empleo y adquieran la condición de socios trabajadores de una Cooperativa.
- b) - Subvenciones financieras para la reducción de los intereses de créditos para inversiones en capital fijo. En caso de constitución, podrá concederse subvención de interes de créditos para circulante siempre que no superen el 25% de la inversión.
- c) - Se conceden ayudas de carácter excepcional para cooperativas de trabajo asociado de nueva creación constituidos exclusivamente por jóvenes menores de 25 años.
- d) - Subvenciones para asistencia técnica y formación.

La subvención financiera para la reducción de los tipos de interés de créditos, será como máximo de seis puntos de tipo de interés fijado por la Entidad que conceda el crédito. Esta nueva modalidad de ayuda financie-

ra sustituye a los préstamos directos que venía concediendo hasta el 31-12-84 el Fondo Nacional de Protección al Trabajo y que en los seis últimos años concedió las siguientes ayudas:

PRESTAMOS DEL FNPT A LAS COOPERATIVAS

Años	Beneficiario			Importe prestaciones (miles de pts)		
	C. Valenciana (1)	España (2)	% (1)(2)	C. Valenciana (1)	España (2)	% (1)(2)
1979	676	5.647	12,0	306.855	2.319.106	13,2
1980	470	8.466	5,5	209.295	3.249.097	6,4
1981	450	7.980	5,6	207.776	3.687.811	5,6
1982	512	4.974	10,3	277.301	2.534.958	10,9
1983	631	7.384	8,5	214.895	3.714.847	5,8
1984	257	2.007	12,7	191.436	1.395.847	13,7

Fuente: Secretaría General Técnica del Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

La subvención financiera vigente en la actualidad no podrá superar la cuantía de 500.000 pts. por socio integrante de una cooperativa o sociedad laboral.

Los préstamos para ser subvencionables deberán ser concedidos por aquellas sociedades de crédito que tengan suscrito un convenio a tal objeto con el Mº de Trabajo y Seguridad Social. A nivel ilustrativo citamos al

- Banco de Crédito Industrial.
- Caja Laboral Popular-Mondragón.
- Caixa Popular-Valencia.

Las ayudas para asistencia técnica podrán ser concedidas de oficio o a instancia de parte. El coste de la asistencia técnica podrá ser subvencionado en su totalidad, cuando sea promovida de oficio o hasta el 50% cuando sea a instancia del interesado.

Programa II.-

Este programa tiene como finalidad promover, impulsar y financiar aquellas iniciativas que generen empleo estable mediante la creación de pequeñas o medianas empresas.

Las citadas iniciativas deberán concretarse en proyectos de empresas que cumplan los siguientes requisitos:

- Nueva creación.
- Dimensión pequeña o mediana.
- Creación de puestos de trabajo estables.
- Viabilidad técnica, financiera y económica.
- No pertenecer a sectores en crisis o sujetos a

planes de reconversión industrial.

Los mencionados proyectos deberán estar promovidos, participados o financiados por Entidades y Organismos municipales, provinciales o autonómicos.

Tendrán prioridad aquellos proyectos que empleen a jóvenes menores de 25 años o desempleados mayores de 25 años y menores de 45 años que lleven, al menos, un año inscritos como parados en la correspondiente Oficina de Empleo.

Subvenciones:

- Las mismas del programa I.
- Subvención de hasta 250.000 pts. cada contrato por tiempo indefinido de las personas descritas con anterioridad.

BANCO DE CREDITO INDUSTRIAL (B.C.I.)

Definición

El BCI es una entidad financiera de carácter público que desarrolla su función en el sector industrial. Su actividad principal es la concesión de préstamos para inversiones y comercialización de empresas industriales.

Objetivos

El BCI, como instrumento financiero público, está obligado a seguir, junto con los objetivos que le son propios como entidad bancaria, las directrices de política económica que marca, en cada momento, la Administración del Estado.

Actuaciones

El BCI tiene diversas líneas de crédito, los incentivos a la creación de nuevas empresas o a las ya existentes son:

* Crédito a la PYME o cooperativa

Con el objetivo de financiar los planes de inversión en activos fijos (maquinaria, instalaciones, obras de acondicionamiento, edificios de nueva construcción y terrenos) y en inmovilizado inmaterial (compra de tecnología, patentes, homologaciones, estudios de mercado...), el BCI tiene dos líneas de crédito:

- Créditos para capital fijo.

Importe: 75 por ciento de la inversión,

con un límite máximo de 30 millones de pesetas.

Tipo de interés: 12'50 por ciento.

Plazo: seis años, con un año de carencia.

- Créditos para capital circulante.

Importe: 25 por ciento de la inversión, con un límite máximo de 15 millones de pesetas.

Tipo de interés: 12'50 por ciento.

Plazo: dos años, con un año de carencia.

La obtención de este crédito está vinculada a la concesión del anterior.

* Línea industrial general.

- Financiación de los planes de inversión en inmovilizado material e inmaterial de la industria en general, sectores prioritarios y de aquellas empresas que están situadas en zonas preferentes.

Importe: 70 por ciento de la inversión para empresas pequeñas y medianas, 35 por ciento de la inversión para grandes empresas. Para aquellas empresas con unos recursos propios superiores a 3.000 millones de pesetas, la financiación será del 20 por ciento.

Si el crédito no supera los 250 millones de pesetas, podrá financiarse el 70 por ciento de la inversión, independientemente de los recursos de la empresa.

Tipo de interés: 13'00 al 14'00 por ciento.

El tipo de interés preferencial será aplicable a los proyectos que aporten:

- incremento o mantenimiento del empleo.
- mejora de saldo en la balanza de pagos.
- innovación tecnológica.
- ahorro energético.

Plazo: 9 años, con posibilidad de uno o dos años de carencia.

* Crédito a las Sociedades Promotoras de iniciativas locales de empleo (ILE)

Este incentivo surge del convenio de colaboración entre el BCI y el Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

Financiación de proyectos de inversión que generen empleo de carácter fijo y que cumplan como mínimo dos de los requisitos siguientes:

- + Promover el desarrollo de zonas deprimidas económicamente o utilizar recursos locales y ociosos.
- + Formar parte de un proyecto más amplio en el que participen otros agentes de la vida social.
- + Atender a demandas sociales no satisfechas.

- + Ser innovadores en materia de organización económica y social.
- + Ofrecer empleos a trabajadores jóvenes en desempleo.

- Crédito para capital fijo.

Importe: 75 por ciento de la inversión en activos fijos nuevos.

Tipo de interés: 10 por ciento. Subvencionado por el Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

Plazo: 8 años, con dos años de carencia.

- Crédito para el capital circulante.

Importe: 25 por ciento de la inversión.

Tipo de interés: 10 por ciento. Subvencionado por el Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

Plazo: 3 años, con un año de carencia.

Este crédito está vinculado a la obtención del anterior. Ambos créditos son incompatibles con los que otorga la línea PYME del BCI.

Garantías

Cualquiera de las admitidas normalmente en derecho.

Destinatarios

- Línea PYME: empresas industriales y de servicio que no superen los 200 millones de recursos propios.

- Línea industrial general: empresas industriales y de servicios.
- ILE: pequeñas y medianas empresas de nueva creación que generen empleos estables y con unos recursos propios que no superen los 200 millones de pesetas.

BANCO DE CREDITO AGRICOLA (BCA)

Definición

El BCA es una entidad financiera del sector público que desarrolla su función en el sector agroalimentario. Su actividad principal es la concesión de préstamos para inversiones y comercialización de explotaciones agrícolas e industrias agroalimentarias.

Objetivos

Al igual que el BCI, el Banco de Crédito Agrícola está obligado a seguir las directrices de la Administración del Estado, conjuntamente con la consecución de los objetivos propios de su carácter de entidad financiera.

Actuaciones

El BCA financiará, de común acuerdo con el BCI y para evitar solapamientos entre las dos entidades, los proyectos de inversión de las empresas del sector agroalimentario, a excepción de aquellas que hubieran trabajado anteriormente con el BCI.

Los incentivos del BCA a la creación de nuevas empresas son:

* Línea PYME

- Créditos para el capital fijo.

Importe: 75 por ciento de la nueva inversión, con una cuantía máxima de 30 millones.

Tipo de interés: 12'50 por ciento.

Plazo: 6 años, con dos años de carencia.

- Créditos para el capital circulante.

Importe: 25 por ciento de la inversión
con una cuantía máxima de 15
millones de pesetas.

Tipo de interés: 12'50 por ciento.

Plazo: 2 años, con un año de carencia y
reembolsos fraccionados a los 12
y 24 meses desde su percepción
por el prestatario.

La concesión de este crédito es vinculante con la
obtención del anterior. Ambos incentivos pueden beneficiar-
se de la subvención a los tipos de interés procedente de
otros organismos estatales.

* Créditos a las Industrias Agroalimentarias.

- Financiación de los planes de inversión de las indus-
trias agroalimentarias dentro de las competencias del
MAPA.

Importe: 80 por ciento de la inversión en
el caso de entidades, 70 por
ciento en el caso de industria-
les. Si los préstamos no superan
los 3 millones de pesetas, su
concesión corresponde a las
Cajas de Ahorro y Rurales.

Tipo de interés: del 12'50 al 14'00 por ciento.

PAIS VALENCIANO:

Consellería de Trabajo y Seguridad Social

La ley de la Generalidad Valenciana 9/1984 de 29 de diciembre, por la que se aprobó el Programa Económico Valenciano para 1984-87, estableció entre otros, un programa de fomento al empleo.

De acuerdo con dicha Ley y con la Ley 15/1985 de 30 de diciembre de Presupuestos de la Generalitat Valenciana para 1986, la Consellería de Trabajo y Seguridad Social ha fijado, entre otros los siguientes objetivos prioritarios para 1986:

- 1.- El programa de Iniciativas Locales de Empleo.
- 2.- El fomento de formas de economía social, o de trabajo asociado (Cooperativas y Sociedades Laborales).

Tendrá carácter prioritario la concesión de ayudas para el fomento de empleo a través de Cooperativas y Sociedades Laborales.

Las ayudas se destinan a los siguientes fines:

- 1.- Subvenciones para la creación o mantenimiento de puestos de trabajo.
- 2.- Ayudas para la formación ocupacional.
- 3.- Asistencia Técnica.

2.3.- La financiación privada

Las empresas obtienen financiación privada básicamente de las entidades financieras, de los proveedores-acreedores.

Lógicamente la financiación obtenida es muy distinta según provenga de uno u otro ente, tanto en su modalidad-formalización como en su coste.

La financiación obtenida de las entidades financieras es distinta según sea el objeto y necesidades de dichos recursos; así para financiar necesidades de estructura fija se acude, o se debe acudir, a la modalidad de préstamos a medio y largo plazo, dependiendo de la velocidad de generar recursos que tenga la inversión a realizar. Ha de tenerse en cuenta que uno de los problemas graves con que se encuentran las PYMES y las cooperativas es la de financiar activos fijos con recursos a corto plazo con la consiguiente problemática de estrangulamiento financiero.

Para financiar el circulante necesario normal de la actividad, las PYMES y Cooperativas suelen acudir a pólizas de crédito, al descuento de papel o clasificaciones comerciales, así como a la financiación vía proveedores, acreedores, etc.

La financiación privada a medio y largo plazo suele ser bastante dificultosa por dos motivos principales:

- 1) falta de garantías para obtener los préstamos necesarios.
- 2) precio demasiado elevado del dinero, a pesar de la flexibilidad experimentada últimamente en los tipos de interés.

La financiación privada a corto plazo, a través de pólizas de crédito, descuento comercial y financiación vía proveedores, suele ser menos problemática en cuanto a las garantías se refiere, lo cuál suele originar que se utilice para fines que no son los más adecuados, es decir para inversiones en inmovilizados.

Podríamos concluir este apartado diciendo que la financiación privada es, por norma general dificultosa para las PYMES y Cooperativas, dado su elevado coste y las Garantías que son necesarias para su obtención.

Las Sociedades de Garantía Recíproca que están llamadas a solventar el problema de las garantías de las PYMES creemos que tienen que jugar un papel en el futuro bastante más importante del que han tenido desde su aparición hasta la actualidad.

A parte de las formas convencionales de financiación existentes en el mercado, existen nuevas fórmulas que van tomando peso y relevancia, tales como el leasing, el factoring, la financiación vía pagarés de empresa o la conversión más o menos progresiva de las compañías de seguros y de los futuros Fondos de Pensiones en entidades de financiación. Estas nuevas formas multiplicarán la oferta financiera en el mercado, de forma que podrán cubrirse más diversa y ampliamente las necesidades financieras de las PYMES y cooperativas en general.

2.4.- El Cooperativismo de Crédito. La experiencia de Caixa Popular.

2.4.1.- El Cooperativismo de Crédito en general

Plantear el Cooperativismo de Crédito como una de las soluciones financieras a la empresa cooperativa, no es una afirmación gratuita, si tenemos en cuenta el carácter "adjetivo" y "mutualista" del Cooperativismo de Crédito español, que limita la posibilidad de ser socio de una cooperativa de crédito a las cooperativas o a los socios individuales de las cooperativas asociadas y limita también la realización de operaciones activas a los socios de las cooperativas asociadas.

Históricamente y por imperativos legales, el Cooperativismo de Crédito Español ha nacido "teóricamente" en función de los otros sectores cooperativos para financiarlo.

La legislación española, a este nivel, se resume en: Real Decreto 2860/78 (Art. 1) <<... por exclusivo objeto social, servir a las necesidades de financiación de las Entidades Cooperativas a ellas asociadas y a las de los socios de éstas>>; Ley 52/74 General de Cooperativas, (Art. 51.3.) <<... sólo podrán realizar operaciones activas con sus socios y los miembros singulares de las entidades asociadas>>. La nueva Ley de Cooperativas, que de nuevo se encuentra en trámite parlamentario, prevee la obligatoriedad de regular este tipo de entidades mediante una nueva Ley de Cooperativas de Crédito.

Suponemos que el futuro marco Legal del Cooperativismo

de Crédito será más abierto y con menos restricciones, permitiendo la creación o el desarrollo de un Cooperativismo de Crédito "sustantivo", que permita la aportación de capital social de cualquier persona que lo desee y también que permita financiar operaciones con socios y no socios favoreciendo la dispersión de riesgos, sin que tengan la consideración de "terceros". Al igual que existe en la CEE con los Bancos Populares, las Cajas de Crédito Mutual o Agrícola o la Raiffeisen.

En la práctica, el Cooperativismo de Crédito Español se divide en tres grandes grupos: Cajas Rurales, Cajas de Profesionales y Empresarios y Cajas Cooperativas y Populares.

Algunos datos significativos del sector, pueden obtenerse en el siguiente cuadro resumen:

Concepto	1.983 Nº Entidades	1.983 * Recursos Acreedores	1.984 * Recursos Acreedores	1.985 * Recursos Acreedores	1.985 Oficinas
Cajas Rur.	127	556.337	709.000	874.799	3.180
Profesion. y Empresr.	21	37.866	53.744		
Caja Lab. Popular	1	97.938	119.144	146.971	164
Caixa Pop.	1	826	1.112	1.530	6
TOTAL	150	692.967	884.000	1.023.300	3.350

* Millones de Pesetas.

En 1984 los depósitos de las cooperativas de crédito, sobre el total de recursos ajenos del sistema bancario español representaban un 4'5% cuando en la CEE dicha cuota representaba el 16% del mercado.

En 1985, los recursos acreedores de las Cooperativas de Crédito (1.023 billones de ptas.) representaban el 2'43% sobre el total de recursos acreedores de Cooperativas de Crédito (42 billones de ptas.) del ámbito de la CEE, cuando el P.I.B. español es el 7'1% del P.I. de la CEE.

1) Cajas Rurales

Sus Socios son cooperativas agrícolas o socios de las cooperativas asociadas. Han realizado un importante papel de captación de recursos financieros de los ámbitos rurales del estado español. Dichos recursos han financiado las necesidades de las cooperativas agrícolas asociadas y de sus socios. Han dispuesto de abundantes recursos financieros excedentes, que en épocas de alza de los tipos de interés colocaban en el interbancario.

La operación más importante en las Cajas Rurales se realizó en el año 1983, con la creación del Grupo de Asociado Banco de Crédito Agrícola-Cajas Rurales, que aglutinaba a un total de 64 Cajas, la mayoría provinciales. De ellas habrá 18 Cajas con problemas financieros y necesidad de sanearse, liquidarse o venderse (Jaén, Madrid, Reus, Salamanca, Gerona, Pirineos, etc...).

Incluyendo los recursos del B.C.A., el Grupo Asociado dispone de recursos del orden de cerca del billón de pesetas y 2.500 oficinas abiertas en todo el estado. Las ventas realizadas de Cajas Rurales en crisis a entidades financieras privadas y Cajas de Ahorros, por imperativo del Fondo de Garantía de Depósitos de Cooperativas de Crédito y del Banco de España sin el acuerdo y el consentimiento del

Plazo: 9 años, con un año de carencia.

Garantías

Cualquiera de las admitidas normalmente en derecho.

Destinatarios

- Línea PYME: pequeñas y medianas empresas del sector agroalimentario, con unos recursos propios que no excedan de 200 millones de pesetas y que no estén participadas en más de un 20 por ciento por empresas de mayor dimensión (a excepción de las entidades participadas por las SODI o de aquellos promovidas por la D.G. de Industrias Agrarias y Alimentarias).
- Línea Industria Agroalimentaria: entidades e industriales del sector agroalimentario.

Grupo Asociado han llevado a un cierto impás de relaciones entre el Banco de España y el B.C.A. Grupo Asociado.

2) Caja de Profesionales y Empresarios

Las de profesionales agrupan a organizaciones de Ingenieros, médicos, farmacéuticos, abogados, etc... y su nacimiento vino auspiciado por los fondos comunes de los Colegios Profesionales respectivos. Captan recursos de sus colegiados y realizan operaciones activas entre sus miembros. Utilizan algunas organizaciones cooperativas como pantalla jurídica.

Las de empresarios nacieron, en general de organizaciones o pequeños grupos de empresarios que no tenían recursos suficientes para plantearse la posible creación de un banco. También aquí podemos incluir, cooperativas de crédito de origen diverso.

3.- Cajas Cooperativas y Populares

Tienen su origen en Grupos Cooperativos formados por Cooperativas de Trabajo asociado, consumo, viviendas, enseñanza, etc... que crearon la Cooperativa de Crédito para servir de intermediario financiero captador de recursos e inversor en la financiación y desarrollo empresarial de las cooperativas asociadas.

En este capítulo incluimos a la mayor cooperativa de crédito del estado español, Caja Laboral Popular de Mondragón, creada en 1960 por las cooperativas Vulgor, Arrasate, Funcor y San José para hacer frente a una triple carencia.

- Medios Financieros que posibilitaran el desarrollo

comunitario.

- Coordinación y asesoramiento técnico y empresarial.
- Seguridad Social.

El esfuerzo y empeño de Don José Ma Arizmederrieta y la enorme visión de futuro que tuvo en crear un "Banco Cooperativo", se ha revelado a través de los años como uno de los fundamentos clave del éxito del Grupo Cooperativo de Mondragón.

Escribir en pocas líneas, años de trabajo, de ilusión, de solidaridad y de éxitos empresariales y cooperativos, es sumamente difícil. Algunos datos significativos de su memoria al 31-12-85 son los siguientes:

- Recursos Ajenos Acreedores 147.000 Millones (14'36% de los recursos de cooperativas de crédito del estado español).
- Capital y Reservas 14.000 Millones.
- Asocia a un total de 173 cooperativas industriales, consumo, viviendas, enseñanza, servicios y agroalimentarias.
- Las cooperativas asociadas aglutinan a un total de 17.176 puestos de trabajo.
- Como entidades, de superestructura posee además de la Caja con subdivisión Empresarial-LKS, a Lagun Aro, entidad de previsión social y de Seguros, Ikerlen, centro de investigación y los Grupos Cooperativos Comarcales, en los que se asocian las cooperativas de base.
- Tiene 164 oficinas bancarias, además de una delegación en Madrid y otra en Barcelona.

- El Fuerte crecimiento experimentado por Caja Laboral ha hecho que sus fondos superen ampliamente las necesidades financieras del Grupo Cooperativo.

El Grupo Cooperativo de Mondragón, siempre abierto y hospitalario a cualquier iniciativa empresarial-comunitaria que desee conocerlo o a cualquier investigador que se proponga estudiarlo. Ha sido y es modelo de experiencia cooperativa de grupo a nivel mundial.

El éxito del modelo ha sido conocido e investigado por profesionales del mundo de la empresa, de la política, del campo sindical, del cooperativismo, de la Universidad, etc...

También en el apartado de Cajas Cooperativas y Populares, se encuentra la Cooperativa de Crédito Caíxa Popular, que nacida en 1977 en plena crisis económica, ha seguido y adaptado el Modelo de Mondragón a la realidad del País Valenciano.

2.4.2.- La experiencia de Caíxa Popular

Caíxa Popular nace en 1977 con un doble objetivo:

- Captar los recursos financieros necesarios para financiar el crecimiento, la expansión y desarrollo de su Grupo Cooperativo Asociado en el ámbito del País Valenciano.
- Prestar los servicios técnicos de asesoramiento y consultoría necesarios para el desarrollo empresarial de las cooperativas asociadas.

Los orígenes del Grupo Cooperativo promotor de Caíxa

Popular, hay que situarlo en el año 1969, en que un grupo de profesionales inició la puesta en marcha de la Cooperativa de Viviendas Populares y de Coinser, cooperativa de servicios inmobiliarios que gestionaba la Cooperativa de Viviendas.

En el año 1970, este grupo de profesionales realizó una visita al Grupo Mondragón y tras el conocimiento de las distintas cooperativas, las conversaciones con Don José María Arizmendarrieta y las reflexiones posteriores, - vieron las posibilidades de desarrollar un cooperativismo de grupo y de trasladar y adaptar la experiencia al ámbito del País Valenciano.

Se tomó el propósito de destinar fondos de Coinser a la promoción y desarrollo de iniciativas cooperativas desde una perspectiva de grupo cooperativo y así se hizo. Desde la promoción de escuelas cooperativas, cooperativas de trabajo asociado en sectores de construcción, muebles o servicios, la creación de la cooperativa Consum en el año 1975 siguiendo los pasos de la Cooperativa Eroskí y la misma creación de la Caixa Popular fueron proyectos del quinquenio 1970-1975.

La autorización del Banco de España para la apertura de Caixa Popular fue una labor difícil, ya que aunque legalmente, las disposiciones en vigor preveían que con un Capital Social de 500.000 pts se podía poner en marcha una Cooperativa de Crédito, el Banco de España exigió primero 5 millones, posteriormente 15 y finalmente en el año 1977 para conceder la inscripción en el registro de entidades financieras del Banco de España exigió 50 millones.

Caixa Popular inició sus operaciones con la apertura de la primera oficina en el año 1978 en Alaquás, siguiendo los rasgos básicos del Modelo Cooperativo de Mondragón adaptados a la realidad Valenciana:

- La actividad de la Caixa se realiza por medio de dos divisiones: La División Bancaria, que realiza la función financiera y la División Empresarial que realiza la función asesora y coordinadora del Grupo Cooperativo asociado.
- Los trabajadores de la Caixa son a su vez socios de trabajo.
- Se intenta seguir un nivel de disciplina básico entre las cooperativas asociadas. Firma del contrato de sociedad, remisión de informes periódicos, elaboración del Plan de Gestión Anual, etc.

La Caixa en este período de 1978-1983 va creciendo, captando recursos, abriendo oficinas y creando o asociando cooperativas de trabajo, enseñanza, viviendas, servicios, etc.

Ante las necesidades de dispersión de riesgos y de inversión en un mayor número de entidades y también ante la crisis de algunos grupos de bancos industriales, se inicia un proceso de reflexión en Caixa Popular que culmina hacia finales de 1983 con la afirmación de Caixa Popular, como entidad financiera vinculada a un Grupo Cooperativo con el que mantiene relaciones de mayor flexibilidad y a la conversión de la División Empresarial en el actual GRUPO COOP, cooperativa de trabajo dedicada a prestar servicios de consultoría a las cooperativas asociadas a la Caixa, a otras cooperativas y Sociedades Anónimas Laborales y a las empresas en general.

Caixa Popular financia las necesidades de inversión y de circulante de sus cooperativas socios y dispone de recursos financieros sobrantes.

Algunos datos significativos de la evolución de Caixa

Popular y su grupo cooperativo asociado son los siguientes:

Evolución de Ventas y Socios Trabajadores de Cooperativas Asociadas.

Concepto	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Ventas Millones	1.711	3.365	4.179	4.878	5.328	5.939	6.950	8.103
Nº Socios	334	512	666	734	941	1.023	1.053	1.290

Fuente: Memoria Caixa Popular.

Evolución de los Recursos Acreedores

Años	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	Octubre 1986
Recursos Acreedores	46	76	207	373	573	826	1.112	1.530	2.100
Incremento Anual %	---	63'84	171'5	80'68	53'43	44'31	34'62	37'57	37'25

* Millones de pesetas. Fuente: Memoria Caixa Popular.

Caixa Popular integra en la actualidad a un total de 53 cooperativas, centradas en los sectores siguientes: Muebles, Construcción, Textil, Vidrio, Cerámica, Juguetes, Viviendas, Enseñanza, Servicios, Consumo, Artes Gráficas, Metalúrgico, etc... Prácticamente las cooperativas que tienen cierta importancia en los sectores mencionados están asociadas a la Caixa.

La experiencia de Caíxa Popular en el País Valenciano nos demuestra las posibilidades de traslación y adaptación del Modelo Cooperativo de Mondragón a una realidad histórica, cultural y empresarial distinta a la de Euskadi.

También nos demuestra la viabilidad de la cooperativa de Crédito como intermediario financiero para financiar las necesidades de inversión y de circulante de cooperativas ya constituidas o de nueva creación.

Caíxa Popular y su grupo Cooperativo Asociado hacen patente el principio de la intercooperación entre las cooperativas asociadas. Una intercooperación en la vertiente empresarial y también en la vertiente federativa o de Organización del Movimiento Cooperativo.

Desde Caíxa Popular se aportan los medios financieros necesarios para impulsar la creación y desarrollo de experiencias cooperativas que generen empleo estable, que aporten valor añadido y que sean experiencias viables y competitivas en sus sectores respectivos, desde un punto de vista empresarial-cooperativo.

Valencia, Noviembre de 1986.

Departament de Treball
Generalitat de Catalunya

Institut per a la Promoció i la Formació Cooperatives

Via Laietana, 16, 9a. planta
08003 Barcelona

Telèfon 319 33 63

SEMINARI SOBRE "COOPERATIVISME I OCUPACIÓ"

Barcelona, 2, 3 i 4 de desembre de 1986.

"MONDRAGON Y LA RESPUESTA A LA CRISIS"

José Ignacio Mora.

Assessor de Relacions Institucionals
de LAN KIDE AURREZKIA (Caja Laboral
Popular) de MONDRAGON.

Nuestra experiencia cooperativa nació hace justamente 31 años para dar una respuesta no sólo a la falta de iniciativa empresarial y vacío de formación existente tras los duros años de posguerra, sino también con el estímulo claro y rotundo que ha movido nuestro dinamismo durante la corta historia que nos contempla y que se resume en la frase " **desarrollo integral del País Vasco** ".

Uno de los retos esenciales y casi razón de ser del Grupo Cooperativo de Mondragón es por ello la creación de empleo y a través de esta premisa, la creación de riqueza y la elevación del nivel cultural y social de todos y cada uno de los ya casi 20.000 socios de que consta actualmente el Grupo.

Pero la crisis iniciada en el mundo por el alza de los precios del petróleo en 1973 no ha pasado desapercibida para nadie y menos para el colectivo social que representan las estructuras y la base de nuestro Grupo Empresarial. Por ello, si inicialmente la creación de empleo era un indicador elevado en nuestras magnitudes económicas, y así, nuestro objetivo social se cumplía a la perfección, ahora, con una tasa anual de incremento laboral de aproximadamente el 3,3% en el Grupo, las estrategias han ido más por la vía de la consolidación y el mantenimiento de los puestos de trabajo creados, sin renunciar, claro está a nuestro objetivo primordial.

Para entender nuestras estrategias de promoción, mantenimiento y consolidación de la fuerza laboral, es preciso dar unas pinceladas muy breves sobre la estructura organizativa de nuestra experiencia para así centrar mejor el tema que desarrollará esta ponencia y que no es otro que la estrategia de suspensión de la crisis y creación de empleo en el "GRUPO MONDRAGON".

COOPERATIVAS DE BASE Y ENTIDADES DE COBERTURA

Partiendo de su limitado origen, el grupo cooperativo asociado a Caja Laboral Popular comprende en la actualidad un total de 171 cooperativas, distribuidas en los sectores de actividad siguientes:

- INDUSTRIALES	94
- AGROALIMENTARIAS	9
- DE CONSUMO	1
- DE ENSEÑANZA	45
- DE VIVIENDA	17
- DE SERVICIOS	5

Asociación a Caja Laboral Popular

La Asociación de las distintas Empresas cooperativas a CAJA LABORAL POPULAR se realiza mediante un contrato de Asociación que regula sus mutuas relaciones.

Unicamente conviene subrayar, que son las Sociedades Cooperativas las que poseen la cualidad de socio de CAJA LABORAL POPULAR (lo que implica la correspondiente aportación de capital) y no al revés. Este hecho marca el modelo de organización del Grupo Asociado, al mantener cada cooperativa su plena soberanía compartida con las demás cooperativas y con los socios individuales a la trayectoria de CAJA LABORAL POPULAR.

Entidades de Cobertura

Las llamamos así porque su función reside en ofrecer apoyo a las cooperativas en un ámbito concreto de su gestión empresarial.

Algunas de ellas (Caja Laboral Popular, Lagun-Aro) están concebidas en la práctica como "Cooperativas de Cooperativas" por tanto, son punto de la asociación de cooperativas de base integrando asimismo como socios individuales a sus trabajadores respectivos. Las entidades de cobertura con las que contamos son:

Caja Laboral Popular

Su función esencial es la financiación, asesoramiento y promoción de nuevas cooperativas.

Lagun-Aro

En su estructura originaria, CAJA LABORAL POPULAR incluía una Sección Social, responsable de la gestión del sistema propio de asistencia y provisión social, cuya necesidad constituyó uno de los factores que impulsaron a constituir la Entidad.

Sin embargo, la evolución de la Sección Social de CAJA LABORAL POPULAR, en el sentido de su creciente importancia, condujo a aconsejar su configuración como Mutua de Provisión Social, naciendo así en 1969 como entidad de pleno derecho LAGUN-ARO. Lagun-Aro cuenta además hoy con el servicio de Medicina de Empresa y con la nueva entidad de Seguros Lagun-Aro de muy reciente creación.

Ikerlan

Centro de Investigación tecnológica creado en 1977 por un Grupo de Empresas Cooperativas y el apoyo decidido de CAJA LABORAL POPULAR y ESKOLA POLITEKNIKOA. Su creación responde a la necesidad de integrar e impulsar la actividad de investigación, principalmente aplicada.

En 1982 se firmó un acuerdo con el Gobierno vasco y pasó a ser una entidad tutelada por el Ejecutivo Autónomo en virtud a un convenio de colaboración.

Lankide Export

La necesidad de competir con garantía en el mercado exterior, impulsó la creación en 1980 de esta Entidad como instrumento de apoyo financiero a la exportación de las cooperativas que componen el Grupo Cooperativo Asociado a CAJA LABORAL POPULAR.

Ikasbide

Surge en 1984 como un centro de formación cooperativa empresarial y vasca. El objetivo de IKASBIDE es dar respuesta a una serie de carencias que durante estos años se han ido observando en nuestras cooperativas tales como:

- Formación socio-cooperativa
- Formación técnica de postgraduados
- Formación vasca

Hezibide Elkartea

Su objetivo básico reside en la coordinación e impulso de todas las actividades educativas apoyadas por las cooperativas ubicadas en la comarca del Alto Deba. Como tal, integra en su proyección presente a centros de enseñanza de diverso nivel, entidades económicas privadas que colaboran a su sostenimiento e instituciones públicas implicadas en el desarrollo de la enseñanza en la comarca.

Caja Laboral Popular

El estudio más detallado de esta Entidad cooperativa de Crédito nos ayudará a encontrar las claves de nuestro actual desarrollo. CAJA LABORAL POPULAR tiene dos divisiones claramente diferenciadas. Por un lado, está la DIVISION BANCARIA que atiende a las operaciones típicas de un banco en cuanto a modalidades de ahorro, captación de pasivo, concesión de créditos y financiación de empresas con un esfuerzo concentrado en la atención de las necesidades financieras de las cooperativas asociadas a CAJA LABORAL POPULAR como labor prioritaria y esencial.

Por otro lado, está la DIVISION EMPRESARIAL cuya labor principal es el asesoramiento, control y promoción de nuevas cooperativas o de las ya existentes. Para ello cuenta con un importante staff de profesionales que están integrados en cada una de estas siete áreas:

- Area de estudios
- Area de promoción agroalimentaria
- Area de promoción industrial
- Area de intervención
- Area de asesoramiento
- Area de auditoría e información
- Area de urbanismo y edificaciones

Dentro de los aspectos más importantes en la estructura de CAJA LABORAL POPULAR es la distribución de la representación en los órganos sociales tales como la Asamblea General y el Consejo Rector en los que el 60% de sus miembros provienen de las Cooperativas Asociadas y el 40% son representación directa de los trabajadores de CAJA LABORAL POPULAR.

En la actualidad cuenta con más de 170 oficinas repartidas en el País Vasco, Navarra, una en Madrid y otra en Barcelona de reciente apertura.

ESTRUCTURA ORGANIZATIVA DE LA EXPERIENCIA

Los más de 19.600 socios de todas las Cooperativas Asociadas a CAJA LABORAL POPULAR suponen una fuerza humana y económica importante y por ello nuestro objetivo no debe ser únicamente el de conseguir unas empresas democráticamente administradas. Conscientes de que "el movimiento se demuestra andando" o que la meta no es perdurar, sino avanzar", nuestro entramado cooperativo se ha unido en Grupos Comarcales donde tienen cabida varias empresas y donde el nexo de unión es la proximidad geográfica. Actualmente existen en nuestra experiencia 12 grupos comarcales esparcidos por todo el País Vasco y Navarra.

La Asociación en Grupos Cooperativos abre un amplio abanico de nuevas posibilidades a las cooperativas individualmente consideradas.

- En primer lugar, ofrece a las cooperativas la posibilidad de beneficiarse de las economías de escala a las que su superior dimensión combinada les permite acceder.

- La implantación de determinados servicios comunes, de difícil sustento para cada cooperativa.
- Asimismo, ofrece la posibilidad de homogeneizar sus normas de funcionamiento interno y de llevar a cabo una actuación común con respecto a su entorno social.
- Por último, la creación de Grupos Cooperativos supone la aparición de una estructura intermedia entre CAJA LABORAL POPULAR y las cooperativas de base, que dado el elevado número, permite agilizar y optimizar las relaciones mutuas.

Otro de los campos de Asociación en los que estamos trabajando actualmente es la consecución de Grupos sectoriales de convergencia comercial y tecnológica de las cooperativas que lo integren y que operen en un mismo sector industrial.

Esta organización sectorial todavía no tiene un desarrollo completo, aunque ya hay alguna realización concreta como supone nuestro actual Grupo Alimentario EREIN.

EL FUTURO

Nadie puede prever este concepto tan manoseado en los tiempos en los que vivimos y en los que la incertidumbre es el principal reto que tenemos que afrontar.

Nuestra experiencia también es consciente de este reto y por eso ya se están dando los primeros pasos en el esclarecimiento de ese futuro.

Por ello, se han creado en 1984 dos órganos comunes de supraestructura, en los que CAJA LABORAL POPULAR participará como una cooperativa más. Estos dos órganos son el **CONGRESO COOPERATIVO** y el **CONSEJO DE GRUPOS**.

Dentro del Congreso Cooperativo estarán presentes los representantes libremente elegidos por las Cooperativas Asociadas y los Presidentes y Directores Generales de los Grupos Comarcales. Su función es la de debatir conjuntamente y aprobar las líneas básicas de actuación conjunta en temas como los principios cooperativos, tratamiento de los factores productivos básicos, aprobación de la política industrial del Grupo y la constitución de entidades comunes.

El Consejo de Grupos es un órgano de ejecución, coordinación y arbitraje intercooperativo. Participan en este Consejo de Grupo los Directores Generales de los Grupos Comarcales, junto con los Directores de CAJA LABORAL POPULAR, LAGUN-ARO, EROSKI, IKERLAN Y DIVISION EMPRESARIAL DE CAJA LABORAL POPULAR.

MEDIOS TECNICOS EXISTENTES PARA LA CREACION DE EMPLEO

Entre los medios técnicos existentes en el Grupo Cooperativo para la creación de empleo, cabe destacar:

- a) **Lan Kide Sustaketa (División Empresarial)**, que desarrolla una labor promotora a través de las Areas de Promoción Industrial y Promoción Agroalimentaria.

Dicha labor se ha materializado en la constitución de 38 nuevas cooperativas en el período comprendido entre 1971 y 1986.

- b) Los Grupos Comarcales cuyas normas de organización incluyen prácticamente en su totalidad:

- La promoción de nuevas cooperativas en el área de su influencia, entre sus fines explícitos.
- La previsión de constitución de departamentos o servicios de promoción incluidos en sus Servicios Centrales.

- c) El Consejo de Grupos, órgano intercooperativo de reciente constitución, entre cuyas funciones básicas figura explícitamente la elaboración de la política de promoción del Grupo Cooperativo.

MEDIOS FINANCIEROS EXISTENTES PARA LA CREACION DE EMPLEO

La labor históricamente desarrollada por Caja Laboral Popular ha sido la de servir de instrumento financiero para la creación de cooperativas y por consiguiente de apoyo al empleo. Las posibilidades financieras que aporta nuestra Entidad posibilitan el otorgamiento de préstamos, siempre en condiciones ventajosas con respecto a otros intermediarios financieros para las cooperativas asociadas y para aquellas cooperativas generadas directamente por las estructuras del Grupo.

Caja Laboral ha materializado las condiciones y modalidades de apoyo financiero para la creación de empleo cooperativo y además ha procurado que estas condiciones cumplan las premisas de rigor, generalidad, sencillez de aplicación, equidad y flexibilidad. Algunos de los tipos de figura financiera para vehicular dicho apoyo son:

- a) Aportaciones al Capital Social de las Cooperativas, con un máximo del 15% del Inmovilizado material de las mismas y un límite general situado en el 1% de los Recursos Acreedores de Caja Laboral Popular.
- b) Créditos sin intereses, a un plazo de tres años, en cuantía que no podrá exceder al 70% del Inmovilizado material de la Cooperativa, ni superar los tres millones de pesetas por empleo generado en el período de dos años. Su nivel global máximo se limita al 5% de los Recursos Acreedores de Caja Laboral Popular.
- c) Créditos al 8% de interés, a un plazo de tres años, y con un nivel global máximo del 6% de los Recursos Acreedores, con idéntico cómputo al establecido para la modalidad anterior.

OBJETIVO DEL QUINQUENIO 1986-1990. CREACION DE 2.000 NUEVOS EMPLEOS.

Para alcanzar este objetivo se observan tres vías esenciales para la asociación de empleos:

- a) Por crecimiento de las Cooperativas preexistentes (756 empleos)
- b) Por Asociación de Cooperativas no integradas en el Grupo (500 empleos)
- c) Por promoción de nuevas cooperativas (800 empleos).

Se propone como objetivo para el período temporal 1986-1990 la asociación de 2.000 empleos netos, considerándose que:

- a) Se trata de una cuantía alcanzable, como se comprobará en el desarrollo posterior.
- b) Se trata de una cuantía exigible por la sociedad vasca, a tenor

de los recursos financieros puestos a disposición del Grupo Cooperativo.

Medidas a adoptar por L.K.S.

Para la consecución de los objetivos propuestos, cabe efectuar las siguientes recomendaciones, en forma de medidas a adoptar por L.K.S. en relación al plan de creación de empleo 1986-1990:

- a) Proceder al reforzamiento de los recursos humanos del Area de Promoción Industrial, tanto desde una perspectiva cuantitativa como cualitativa.
- b) Optimizar el funcionamiento de los delegados en el extranjero.
- c) Adecuar en lo necesario el funcionamiento de las demás Areas y Departamentos a los objetivos de creación de empleo, con un especial énfasis en el Departamento de Personal, que debe incluir como objetivo prioritario de su gestión coadyuvar a la búsqueda y formación de posibles promotores de nuevas cooperativas. Tal ha de ser el objetivo que presida el desarrollo del "**Plan de Formación Directivo-Gerencial**", cuya primera experiencia fué abordada con éxito en junio de 1985.

Medidas a adoptar por los Grupos Comarcales

Para la consecución de los objetivos propuestos, cabe efectuar las siguientes recomendaciones, en forma de medidas a adoptar por los Grupos Comarcales en relación al plan de creación de empleo 1986-1990:

- a) **Creación de Departamentos de Promoción**, integrados en los Servicios Centrales de los Grupos y dotados de personal susceptible de protagonizar el proceso de creación de nuevas cooperativas.
- b) **Elaboración**, a través de dichos Departamentos, de planes concretos de creación de empleo. Atendiendo a la situación objetiva de cada Grupo.
- c) **Asunción**, en su caso, de compromisos concretos en relación a las directrices emanadas desde el Consejo de Grupos, con respecto a :
 - . La ordenación sectorial del Grupo Cooperativo teniendo en cuenta la política industrial asumida por el Consejo de Grupos.

- . Colaboración financiera en el marco global establecido por el proyectado Fondo Intercooperativo de Solidaridad.

Medidas a adoptar por el Consejo de Grupos

Para la consecución de los objetivos propuestos, cabe efectuar las siguientes recomendaciones, en forma de medidas a adoptar por el Consejo de Grupos en relación al plan de creación de empleo 1986-1990 y que debe contener:

- . La política industrial del Grupo Cooperativo considerado en su conjunto, que establezca los sectores de actuación prioritaria.
- . La política de colaboración financiera intercooperativa para promoción de empleo, materializable en la constitución del Fondo Intercooperativo de Solidaridad.
- . La política de difusión de las características de la empresa cooperativa, al objeto de que nuestro modelo societario sea correctamente conocido por la sociedad vasca en la que se inserta el Grupo.
- . Además de esto, será necesario, que permitan mejorar la prestación de reubicación actualmente existente en Lagun-Aro, optimizando la gestión desarrollada por esta Entidad.

LAGUN-ARO Y EL DESEMPLEO

Nuestro Grupo, como ya he dicho antes, no ha permanecido al margen de la crisis mundial desatada en 1973. Es por ello, que sin dejar de todo nuestra tarea constante de promoción de empleo, hayamos tenido que concentrar también nuestro esfuerzo en consolidar y conservar nuestra fuerza laboral actual, sobre todo, en situaciones concretas en las que algunas cooperativas se han encontrado con un desempleo estructural que el Grupo por principio y por actuación solidaria ha tenido que asumir y dar solución.

En este terreno, es LAGUN-ARO quien tiene que desarrollar toda su imaginación y quién ha encarado el problema elaborando unas normas de acuerdo con el consenso general de todo el Grupo.

Así, en situaciones de desempleo estructural, cuya declaración se efectúa por la Comisión de Prestaciones a efectos de aplicación de la Normativa de

ayuda al Empleo, con lo que ello conlleva de fijación de los excedentes permanentes de personal, Lagun-Aro contempla básicamente tres prestaciones:

- * La baja por indemnización
- * La baja por prejubilación
- * La reubicación

*** La indemnización**

Es una prestación de fácil aplicación, porque a su no excesivo coste une la liquidación del problema por baja de socio. No obstante, debe tenerse en cuenta que esta solución solo será posible en la mayoría de los casos si el socio afectado cuenta con un puesto de trabajo alternativo fuera del Grupo.

*** La Prejubilación**

Contrariamente, es una prestación muy costosa, pues supone un compromiso de larga duración (hasta alcanzar la edad de jubilación ordinaria).

*** La Reubicación**

Por su parte, constituye la modalidad de tratamiento del desempleo en la que Lagun-Aro pone mayor énfasis, puesto que mantiene el derecho al trabajo, constituye el mayor alivio a la financiación del desempleo y es una solución esencialmente cooperativa dentro del Grupo.

No obstante, es la prestación que origina mayores contestaciones, ya que:

- . La Cooperativa cedente, en busca de una mayor rentabilidad, declara como excedentes a los que presentan mayores dificultades para desarrollar su puesto de trabajo, sin establecer un sistema coherente de cesión.
- . Los propios socios trabajadores no se sienten atraídos por la posibilidad de una reubicación definitiva en otra Cooperativa, dificultando la solución del problema al situarse en mitad del camino entre la Cooperativa de origen y la receptora.
- . Finalmente, la Cooperativa receptora, presionada por otros compromisos de su propio entorno (hijos de socios, etc.) acepta a duras penas el recurso al bolsín de trabajo intercooperativo, poniendo dificultades de infravaloración del puesto vacante, de ofrecer los trabajos menos atractivos etc. .

Como es lógico en este discurrir no fluido, son las causas médicas las que se defienden mejor, aunque la mayoría de nuestros puestos de trabajo quedan al margen de lo que puede considerarse, como toxico, penoso o peligroso.

Por otro lado, las "huellas" que el correr de los años imprime en la estructura fisiológica (cuando no existe un imprevisto patológico) no suponen, a la luz de la ciencia y de la experiencia, graves inconvenientes para mantener la capacidad laboral. Además, los inconvenientes no se sitúan en la parte física, sino más bien en el aprendizaje, adaptación, etc. .

Aunque pueda parecer obvio, hay que recalcar que la solución primordial del desempleo radica en la creación de empleo, ampliando actividades, creando nuevas cooperativas, etc. .

Mientras tanto, debe apurarse el mecanismo de la reubicación, eliminando las trabas existentes, ya citadas, para su correcta utilización. A estos efectos, el Consejo de Grupos entiende como necesaria la adopción de unos criterios de actuación que deben servir de guía en la actuación de Lagun-Aro y las Cooperativas Asociadas.

En concreto, se recomienda el establecimiento de los siguientes criterios de actuación en la prestación de reubicación:

- 1) No admitir como mutualistas los nuevos ingresos producidos en las Cooperativas, sobre todo en mano de obra directa, si antes no se han agotado las posibilidades del bolsín de trabajo intercooperativo.

En este sentido, y para evitar actuaciones desleales, deben vigilarse:

- a) Los ingresos a través de sociedades filiales o de otro tipo.
 - b) La realización de trabajos subcontratados que, en todo caso, habrán de comunicarse.
 - c) Los incrementos de índices de los incorporados del exterior.
- 2) Exigir informe escrito de la Cooperativa teóricamente receptora en el que se señalen las razones objetivas por las que no ha podido llevarse a cabo la reubicación, no admitiéndose los

rechazos tácitos, incuestionables y al margen del socio afectado.

- 3) Establecer un período máximo, orientativamente de un año, para que la Cooperativa receptora ofrezca al reubicado la opción para la reubicación definitiva. Este período podrá computarse, a juicio de la Comisión de Reubicaciones, cuando el puesto de trabajo sea ofertado en varias reubicaciones provisionales.
- 4) En cuanto a la Cooperativa cedente, exigir una Normativa de declaración personal disponible, estableciendo los criterios para la inclusión en dicha condición de disponible (edad, antigüedad, etc.), así como la reducción o desaparición de las horas extras en la sección o producto que ha provocado la disponibilidad, sobre todo en las franjas profesionales coincidentes o próximas a las de los declarados disponibles.
- 5) Cuando el socio afectado por la disponibilidad alegue causas médicas que dificulten su reubicación, éstas deberán ser contrastadas por los servicios médicos de Lagun-Aro y de las Cooperativas cedente y receptora, cuando así lo requiera la Comisión de Reubicaciones.
- 6) Bonificar los ingresos definitivos estableciendo las ayudas oportunas (como reducción de cuotas de provisión, ayudas en metálico, etc.), sobre todo cuando se trate de puestos de trabajo a distancias superiores a los 50 kilómetros de su trabajo anterior.

José Ignacio Mora
Asesor de Relaciones Institucionales

Mondragón, 3 de Diciembre de 1986

Departament de Treball
Generalitat de Catalunya

Institut per a la Promoció i la Formació Cooperatives

Via Laietana, 16, 9a. planta
08003 Barcelona

Telèfon 319 33 63

SEMINARI SOBRE "COOPERATIVISME I OCUPACIÓ"

Barcelona, 2, 3 i 4 de desembre de 1986.

BIBLIOGRAFIA SOBRE COOPERATIVES DE TREBALL ASSOCIAT I OCUPACIÓ

AA.VV.: "Cooperatives i sindicats davant la crisi". Ed. Fundació Roca i Gal·lès/Centre d'Estudis Socials. Barcelona, 1984.

AA.VV.: "Treball i atur". Ed. Fundació EMI. Barcelona, 1984.

AA.VV.: "Seminari internacional sobre el mercat de treball a l'àrea metropolitana". Ed. Corporació Metropolitana de Barcelona. 1985.

AA.VV.: "Iniciativas locales para el empleo". CEUMT, la revista municipal. Núm. 72. Barcelona, 1984.

AA.VV.: "Oggi l'autogestione". Ed. Lavoro. Roma, 1980.

AA.VV.: "Les entreprises alternatives: mythes et réalités". Ed. Université Catholique de Louvain, 1983.

AA.VV.: "Sociedades anónimas laborales. Análisis jurídico-económica de la ley". Ed. FUNDESCOOP. Madrid, 1986.

van den ABELLE, Erik: "Perspectives per a una economia alternativa". Rev. Via Fora, Núm. 3 i 4. Barcelona, 1984.

ANGULO, Joan: "La prestació d'atur i la societat cooperativa". Rev. Cooperació Catalana, Núm. 59. Barcelona, setembre, 1985.

BAGLIO, Angelo: "La coopérative ouvrière de production: Une initiative locale de création d'emploi", dins d'AA.VV: "Les entreprises alternatives: mythes et réalités". 1983.

BARRERA, Juan J.: "Gestión empresarial de la cooperativa de trabajo asociado". Ed. Ministerio de Trabajo. Madrid, 1985.

- BLANCH, Joan: "Cooperativismo, economia social y fomento del empleo: el papel de las corporaciones locales", dins de FEMP "I Jornadas nacionales de cooperativismo y municipio". 1985.
- BONDU, Dominique: "Coopération et altérité". Revue des Etudes Coopératives, Núm. 208/5, 1982.
- BRADLEY, K./GELB, A.: "Cooperativas en marcha". Ed. Ariel. Barcelona, 1985.
- CARBOGNIN, Maurizio: "Le esperienze di cooperazione e di autogestione", dins d'AA.VV: "La Società Veneta". Ed. Liviana Editrice. Padova, 1985.
- CARBOGNIN, M./MASRIERO, A.: "Organizzare l'autogestione". Ed. Lavoro. Roma, 1985.
- CAÑIZARES, J.R. i altres: "Cooperativisme de treball associat i mercantil", dins de "Jornades sobre la cooperació a Catalunya". Ed. Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya". 1981.
- CASTAÑO, Josep: "Les cooperatives de treball i la crisi econòmica". Rev. Cooperació Catalana, Núm. 20. Barcelona, Abril de 1982.
- CELIER, Pierre: "Les S.C.O.P.: des organisations toujours d'actualité". Revue des Etudes Coopératives", Núm. 208/5, 1982.
- CIRIEC: "Les structures de soutien aux initiatives d'emploi de type coopératif a la communauté française de Belgique". Ed. CIRIEC. Liège, 1985.
- CORNFORTH, C.: "Le rôle des agences locales de développement coopératif dans la promotion des coopératives de travail". Rev. Annales de l'économie publique, sociale et cooperative, Núm. 3. 1984.
- COLOMER, Margarida: "Cooperativisme i moviment obrer". Ed. Alta Fulla. Barcelona, 1986.

DEFOURNY, Jacques: "Les nouvelles coopératives, espoir pour la Wallonie?".
Ed. CIRIEC. Liège, 1982.

DEFOURNY, Jacques: "Les nouvelles coopératives dix ans après". Ed. CIRIEC.
Liège, 1985.

DEFOURNY, Jacques: "Le renouveau des coopératives de travailleurs: une analyse économique". Ed. Centre Européen "Travail et Société". Maas-trich, 1983.

DEMOUSTIER, Danièle: "Nouveaux visages de la coopération de production" Re-vue des Études Coopératives, Núm. 208/5. 1982.

DESLAURIERS, J. Pierre i altres: "Nouvelles coopératives et changement so-cial". Rev. Communautés archives de sciences sociales de la coop et du developpe, Núm. 62. 1982.

DIVAR, Javier: "La alternativa cooperativa. Una respuesta ante la crisis".
Ed. CEAC. Barcelona, 1985.

DIRECCIÓ GENERAL DE COOPERATIVES: "Guia de les Cooperatives de Treball As-sociat de Catalunya". Ed. Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1982.

DIRECCIÓ GENERAL DE COOPERATIVES: "El Cooperativisme de Treball Associat a Catalunya". Ed. Departament de Treball de la Generalitat de Cata-lunya. Barcelona, 1986.

ECHEVARRIA, Angel: "Las fórmulas jurídicas de la crisis: cooperativas de Tra-bajo Asociado y Sociedades Anónimas Laborales", dins d'AA.VV: "Tre-ball i Atur". Barcelona, 1984.

ECHEVARRIA, Angel: "El cooperativisme: una eina contra l'atur?". Butlletí Ocupació i Formació, Núm. 3, 1986, ed. per l'Institut d'Estudis Me-tropolitans.

FCTAC: "Catàleg 86: Oferta i demanda de les cooperatives de treball afiliades a la FCTAC". Ed. FCTAC. Barcelona, 1985.

FCTAC: "Resum de la història del cooperativisme de treball a Catalunya". Ed. FCTAC. Barcelona, 1985.

FEMP: "I Jornadas nacionales de cooperativismo y municipios". Zaragoza, 1980. Ed. Ministerio de Trabajo y Seguridad Social. Madrid, 1985.

FERRER GARRIGA, Marcel·lí: "Akoop, sistema eficaç per a l'autogestió de cooperatives". Ed. Garraf, S. Coop. Vilanova i la Geltrú, 1982.

FERRÉS, Marta: "El cooperativisme entre els joves". Rev. Cooperació Catalana, Núm. 47. Barcelona, Agost de 1984.

FERNÁNDEZ VALLES, Benet: "El cooperativisme de treball associat: una força social i econòmica de futur". Rev. Cooperació Catalana, Núm. 42. Barcelona, Febrer de 1984.

FESALC: "Dossier informatiu". Barcelona, novembre de 1986.

GORROÑO, Iñaki: "Les cooperatives del País Basc davant la crisi", dins d'AA.VV: "Cooperatives i sindicats davant la crisi". Barcelona, 1984.

HAUBERT, Maxime: "Cooperativismo y crisis económica en Andalucía". Ed. Instituto de Desarrollo Regional. Sevilla, 1984.

INSTITUT PER A LA PROMOCIÓ I LA FORMACIÓ COOPERATIVES: "Manual per a cooperatives de Treball Associat". Ed. Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1986.

ISERN, Josep: "Diagnòstic del cooperativisme de treball associat a Catalunya", dins d'AA.VV: "Cooperatives i sindicats davant la crisi". Barcelona, 1984.

LOUIS, Raymond: "Cooperativas de mano de obra (1982)". Ed. Ministerio de Trabajo. Madrid, 1986.

MASCONALE, Bruno: "Noves perspectives del moviment sindical i cooperatiu a Itàlia", dins d'AA.VV: "Cooperatives i sindicats davant la crisi". Barcelona, 1984.

MALUCELLI, Roberto: "La crisi i el moviment cooperatiu", dins d'AA.VV: "Cooperatives i sindicats davant la crisi". Barcelona, 1984.

MEISTER, A.: "Los sistemas cooperativos: ¿democracia o tecnocracia? (1969). Ed. Nova Terra. Barcelona.

MILFORD, P.: "El interés de la CEE por las cooperativas de trabajo". Rev. de la Cooperación Internacional. Vol.: 15, Núm. 4. 1982.

PÉREZ BARÓ, Albert: "Les cooperatives de treball associat en el context col·lectivista català durant la guerra". Rev. Cooperació Catalana, Núm. 63. Barcelona, Gener de 1986.

PÉREZ BARÓ, Albert: "Empresa cooperativa". Rev. Cooperació Catalana, Núm. 21. Barcelona, Maig de 1982.

PÉREZ BARÓ, Albert: "Autogestió obrera i altres temes". Ed. Pòrtic. Barcelona, 1974.

PERO, Luciano: "Sindacato, cooperazione e autogestione", dins de CESOS: "La relazioni sindacali in Italia". Ed. Lavoro. Roma, 1985.

PIRSON, R./TAYLOR, J.: "La scène alternative". Ed. 28 mars. Bruxelles, 1985.

ROJO TORRECILLA, Maravillas: "Cooperativas: gestionar desde la solidaridad", dins d'AA.VV: "Treball i atur". Barcelona, 1984.

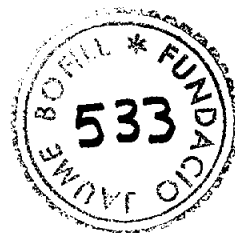

Departament de Treball
Generalitat de Catalunya

Institut per a la Promoció i la Formació Cooperatives

Via Laietana, 16, 9a. planta
08003 Barcelona

Telèfon 319 33 63

SEMINARI SOBRE "COOPERATIVISME I OCUPACIÓ"

Barcelona, 2, 3 i 4 de desembre de 1986.

"OCUPACIÓ I FACTORS D'ÈXIT DE LES EMPRESES COOPERATIVES INDUSTRIALS A ITÀLIA"

Paolo Gurisatti.

Membre de la Fundació Corazzin, de Venècia.

(Traducció de l'original italià)

1. INTRODUCCIÓ.

Aquestes notes es deriven dels resultats d'una recent investigació, portada a terme per la Fundació Corazzin de Venècia i pel Departament de Política Social de la Universitat de Trento. Es tracta d'una recerca dirigida a analitzar els factors d'èxit de les empreses cooperatives que actuen en el sector industrial i ha estat impulsada per l'ISFOL, un institut, lligat al Ministeri de Treball, que a Itàlia s'ocupa dels problemes del treball i de l'ocupació.

La recerca ha aprofundit aspectes econòmics i sociològics de l'autogestió i s'ha desenvolupat a través de la confrontació entre dos grups de cooperatives:

- el primer, està format per empreses que han iniciat l'activitat els anys 50 en la regió de l'Emilia Romagna i que formen part del "nucli històric" de la cooperació italiana;

- el segon, està format, en canvi, per empreses de recent constitució, nascudes en el Vèneto i en la Lombardia després del 1976, que representen una "nova generació" de cooperatives. La confrontació entre aquests dos grups està dirigida a mesurar quina és la força relativa de dues experiències autogestionàries que presenten un bon nombre de diferències, però que poden ésser enteses (forçant una mica) com a dues fases successives d'un mateix recorregut econòmic i productiu.

Per bé que no va dirigida explícitament a verificar l'impacte de l'opinió cooperativa sobre la dinàmica ocupacional, la recerca ofereix indicis interessants per esbrinar els factors que garanteixen una més gran satisfacció, quantitativa o qualitativa, de la sol·licitud de treball expressada pels socis cooperadors.

En presentar els principals resultats d'aquesta recerca cercarem sobre tot de sintetitzar les característiques dels dos grups d'empreses per sepa-

rat; intentarem després destriar els factors d'èxit de la cooperació industrial, en sentit més ampli, llançant la hipòtesi que les empreses de la regió Emilia reflecteixen els problemes de la cooperació en la "fase de maduresa", mentre que les empreses del Vèneto i de la Lombardia tendeixen a pal·lesar els problemes típics de la cooperació en la "fase inicial d'acumulació i d'arrencada".

2. LES EMPRESSES DE L'EMILIA O "DE L'EMPRESA MANAGERIALE EN LA FASE DE MADURESA".

El grup de les cooperatives emilianes presenta, en el seu conjunt, un comportament positiu durant tot el període considerat per la recerca. Entre el 1976 i el 1982 s'ha registrat un augment mitjà anual de facturació al voltant del 20%, mantenint un ritme d'expansió molt constant del valor produït, superior a la mitjana dels preus a l'engròs. El grup ha augmentat així mateix l'ocupació de 1.693 a 1.829 llocs de treball demostrant que posseeix sòlides bases industrials (una sola empresa ha vist davallar els ocupats de 87 a 55). Està format el grup sobretot per empreses mitjanes-grans, situades dins un ventall de sectors força ampli, amb productes propis i estructures comercials: rajoles de ceràmica, calçat, materials de fusta, cables elèctrics, materials per a la construcció o per a la indústria mecànica. Es dedueix, doncs, d'això que recull un conjunt d'empreses actualment consolidades econòmicament, les quals a través de molts anys d'activitat han aconseguit una posició rellevant en l'interior de les pròpies àrees de competència, desenvolupant estratègies de mercat i d'inversió complexes i fins i tot costoses. Totes elles són empreses "manageriali", amb una estructura interna dividida en què les decisions estratègiques són preses pel Consell d'Administració en relació dialèctica amb la Direcció Tècnica (formada per managers exteriors) i amb els representants sindicals dels treballadors.

Això no obstant, es tracta d'empreses que s'adonen d'un descens de l'eficiència en el pas del temps que repercuteix en els beneficis finals, atesa la rigidesa del cost del treball, les polítiques d'inversions i d'amortització i el creixement de les càrregues financeres. El cost del treball, particularment, augmenta el propi pes sobre el valor afegit, des del 55% al 66%, a causa d'un increment de l'ocupació que no és compensat per un creixement satisfactori de la productivitat; les amortitzacions passen del 12% al 15,5%, com a conseqüència de la dinàmica de les inversions; el cost del crèdit, finalment passa del 7% el 1976 al 15% el 1982 (sempre com a quota del valor afegit), marcant el ritme de creixement més intens de tots els altres components del cost. Òbviament, aquest procés oposat del valor afegit i dels altres components del cost, tendeix a reduir en el temps els marges de beneficis i guanys.

Aquesta tendència és, tanmateix, força lenta. És evident també que la dinàmica dels costos de finançament és comuna a la major part de la indústria italiana i no constitueix, doncs, ni un factor específic, ni un aspecte preocupant d'aquest univers cooperatiu. És cert, però, que la dinàmica del cost del treball pot ésser interpretada (almenys en part) com el fruit d'una política ocupacional específica, oposada respecte a la pròpia de la indústria capitalista nacional i orientada a rebutjar la hipòtesi d'una dràstica reducció de les plantilles en la fase conjuntural de davallada.

En aquest sentit cal recordar, d'altra banda, que gairebé totes les empreses del grup de l'Emilia han sofert una notable frenada en la dinàmica ocupacional d'ençà el 1980, arribant a preveure períodes de creixement intensiu (amb l'hipòtesi de reducció del personal). Cal posar de relleu així mateix el desequilibri del compte econòmic "consolidat" del grup (veure Taula 1), està condicionat sobretot per la presència de dues empreses amb fortes dificultats.

No hi ha dubte, però, que els ajustaments han arribat amb un cert retard i d'una manera "incoherent" amb el procés de la productivitat, precisament perquè el vincle d'ocupació ha representat una frenada sensible a la posta en marxa de polítiques de reestructuració.

3. LES EMPRESES DEL VÈNETO I DE LA LOMBARDIA O "DE L'EMPRESA SOLIDÀRIA EN LA FASE D'ARRENCADA".

El grup de les cooperatives vènetes i lombardes presenta dades econòmiques positives en el període 80-82 (restringit a dos anys a causa del fet que la major part de les noves cooperatives analitzades han sorgit després de 1980), mostrant taxes d'increment interessant en la facturació i en l'ocupació. En particular aquestes empreses registren una expansió sensible de les vendes (+26,7% de mitjana cada any) que, tot essent mantinguda per un efecte estadístic, demostra una notable voluntat i capacitat de creixement. Fins i tot des del punt de vista de l'ocupació el sistema "Lombardo-Vèneto" produeix un creixement substancial passant de 699 treballadors el 1980 a 759 el 1982.

Es tracta de resultats força interessants sobretot si es té en compte que el conjunt es verifica en una fase negativa del context econòmic extern. Com veurem més endavant, només la capacitat de creixement, tanmateix, es demostra un factor insuficient per garantir un desenvolupament permanent i estable per a aquest grup d'empreses industrials, mentre que sembla ésser força més important la capacitat de mantenir una dinàmica equilibrada dels components de cost i d'aconseguir objectius de maximització del benefici.

La primera impressió positiva, en efecte, s'esfuma gairebé en el moment de la percepció que les dades de la facturació no reflecteixen correctament el funcionament d'aquestes cooperatives "de recent constitució". Encara que el sistema global presenta uns guanys rellevants (veure Taula 2), no es pot deixar d'observar que aquests són aconseguits a través de la gestió "no característica" de les empreses. La suma dels components que es distribueixen el benefici empresarial (cost del treball, amortització i cost del diner) supera en efecte el valor afegit global, deixant entreveure la hipòtesi que el resultat final sigui aconseguit a través de fonts que no provenen del producte empresarial.

Això significa que, malgrat el fort creixement mitjà anual de la facturació, el valor produït (que conté també la variació neta del magatzem) no ha estat suficient per satisfer les exigències de remuneració dels factors.

Obviament, els funcionaments de cada una de les cooperatives compreses en aquest segon grup són prou diversos i no manquen casos d'empreses clarament positius, però és evident la sensació que les cooperatives lombardes i vènetes són força més fràgils que les "cogermanes" emilianes.

Cercant de copsar quins poden ésser els factors que determinen aquesta diferència de comportament, hem posat de relleu el següent:

- sobretot es tracta, en la seva majoria, d'empreses que treballen per compte de tercers en sectors tradicionals amb una elevada intensitat de treball i elevada competència;
- en segon lloc es tracta d'empreses que mantenen nivells de productivitat per cap molt moderats, en raó principalment de la dimensió ocupacional escollida.

Algunes cooperatives treballen a compte de tercers en el sector del vestit, altres també ho fan en el sector gràfic editorial o treballen segons en càrrec en el sector de les instal·lacions elèctriques i s'ocupen del subministrament de particulars o components estàndard per a la mecànica i l'electrònica. Encara que la dinàmica de la combinació producte-treball és molt intensa entre aquestes empreses, algunes de les quals van sortint progressivament del mercat de sub-proveïment, la major part d'elles presenten característiques de forta dependència per part del client final en un context de competència elevada.

La dimensió mitjana d'aquestes cooperatives és força limitada, inferior als 100 treballadors. Excepte en tres casos, que sorgeixen de nou, es tracta d'empreses que provenen d'una recent situació de crisi i es configuren com a associacions entre treballadors, que es proposen superar una fase crítica de desocupació.

Les cooperatives vènetes i lombardes sorgeixen, per tant, sobretot en sectors amb força competència, com a resposta a crisis empresarials, i denoten elements de feblesa típics de les petites empreses.

Tanmateix, suporten també dificultats específiques, que les afecten precisament quant a realitats autogestionades en la fase inicial. Com és obvi la cooperació és una fórmula de gestió elegida (en el sector industrial) sobretot per grups de treballadors, amb un objectiu d'ordre solidari, més que no pas amb ambicions de tipus empresarials. A més a més de les dificultats habituals per a una empresa que es mou en un context de competència, sense un producte propi o una estratègia de mercat, una cooperativa autogestionada es troba amb el deure d'afrontar també el problema de les fonts de finançament i de la dotació de recursos humans, ja sigui en termes de qualitat de les competències presents (Masriero, Gherardi en concepte de Fundació-Coalició) o bé en termes de quantitat de l'ocupació.

En la valoració de quines poden ésser les principals mancances i els punts forts d'aquest tipus (o fase) de cooperació, hem verificat com l'equilibri del balanç només està assegurat per la possibilitat d'aplaçar el problema de la inversió i la captació externa del capital necessari per a l'adquisició de les màquines i de les instal·lacions. Tot restant estable el valor afegit, que varia de forma imperceptible entre 1980 i 1982 (passant del 49,3% al 48,7% del valor produït), són de fet els costos d'amortització de les inversions i el cost de finançament d'aquests els que provoquen una pèrdua de rendibilitat de les empreses considerades.

Això significa que aquestes empreses, creades amb l'objectiu mínim de la supervivència i de la remuneració del treball, troben notables dificultats per passar a la fase de l'acumulació sense haver eixamplat els marges de rendibilitat i el valor afegit per treballador.

El fet de treballar per encàrrec i per compte de tercers (element comú a moltes empreses, com ja s'ha dit) fa poc rellevant el problema dels finançaments a curt termini, mentre que la disponibilitat a mantenir nivells sa-

larians moderats ofereix a aquestes cooperatives una importantíssima font d'autofinançament i de resistència, fins i tot en condicions de mercats difícils.

Això no obstant, tot just es presenta la necessitat d'aconseguir finançaments externs per a les inversions (fins i tot per taxes limitades comprovat que les càrregues financeres representen el 5,3% del valor produït) i de pagar les amortitzacions per maquinàries (també molt limitades), es palesa clarament la impossibilitat d'aquestes empreses de fer front a les obligacions pròpies d'empreses industrials.

En una tal situació és un factor d'èxit determinant la disponibilitat de les instal·lacions en lloguer o bé el suport de subjectes externs, que s'encarreguen d'efectuar a compte del sistema cooperatiu les inversions necessàries.

Al contrari, es poden enumerar com a factor de fracàs: les relacions de mercat elegides (de subproveïment), que garanteixen nivells massa exiguus de valor afegit, i el vincle de l'ocupació. Entre les empreses del Vèneto i Lombardia, la combinació d'aquests factors assegura un valor afegit mitjà per treballador insuficient per mantenir nivells salarials acceptables i compatibles amb les exigències de remuneració del capital de tercers i d'amortització.

Per tot el que es refereix als límits posats per la forma cooperativa al finançament de les inversions, sembla evident com existeix, per a totes les cooperatives "de recent constitució", el "greu problema" de l'acumulació inicial. La fórmula, que consisteix a col·locar de costat la força moral i tècnica d'un grup de treballadors, per objectius de producció, però alhora la feblesa econòmica d'aquests, dins una perspectiva econòmica de desenvolupament accelerat, constitueix un vincle substancial.

D'una banda, moltes empreses noves del Vèneto i de la Lombardia comencen sense una dotació de capital propi suficient per cobrir els immobilitzats tèc-

nics (i això impedeix el recurs a formes de crèdit ordinari); d'altra, en canvi, parteixen amb un llast d'ocupació (sobretot en el cas en què es formin arran d'una crisi empresarial) que impedeix uns nivells d'eficiència que permetin taxes accelerades d'autofinançament.

4. ALGUNES REFLEXIONS SOBRE LA RELACIÓ OCUPACIÓ-RENDIBILITAT DE L'EMPRESA.

Més en general es podria deduir la hipòtesi que l'objectiu de mantenir la màxima ocupació sigui contradictori, en la primera fase de l'autogestió, amb l'exigència d'engrandir el valor afegit per càpita, no només procurant moderacions remuneratives, sinó també augmentant la productivitat del treball.

Per cooperatives noves i sense capital, no existeix cap altre camí de desenvolupament, que el d'augmentar fortament la rendibilitat i el flux d'autofinançament. És, per tant, essencial a la supervivència d'aquest tipus d'empreses el suport extern del moviment cooperatiu en la primera fase (veure també Vanek). Els subjectes que donen suport a l'autogestió deuen efectivament garantir les condicions de finançament o de "lloguer" de les instal·lacions durant un període relativament llarg de temps (no inferior als 5 anys).

Però, per impedir que el suport extern esdevingui inútil, és necessari que el conjunt dels socis assumeixi com a objectiu una rendibilitat de l'empresa que sigui suficient per alimentar una progressiva capitalització inicial. Aquesta de fet es produeix, paradoxalment, després de l'opció cooperativa i no prèviament, tot i que els socis és possible que contribueixin amb préstecs i lliuraments al compte de capital en la fase d'inversió inicial. És, tanmateix, probable, com de fet ha succeït entre les empreses vènetes i lom-bardes, que la impossibilitat de recuperar el capital invertit, en cas de fa-

llida, tendeixi a descoratjar el sistema de la contribució directa, deixant només a l'autofinançament (o a préstecs de llarga durada a costos molt moderats) la feina de "crear" el capital necessari a la fase de consolidació.

No és potser casual que els socis actius en les empreses dels cens "lombardo-vèneto" estiguin compromesos amb préstecs que no superen el milió de lires per càpita, mentre que en les cooperatives emilianes que ja funcionen, el préstec és de prop de quatre milions de lires per càpita. Cal dir que els préstecs dels socis, com tots els altres tipus de finançament, es lliuren a la cooperativa només quan aquesta darrera ja ha consolidat la pròpia estructura.

En aquest punt s'introdueix una reflexió sobre un ulterior, important, aspecte crític: la distribució del rèdit entre consums i estalvi d'empresa. No hi ha dubte, en efecte, que existeix una fortíssima tensió, per part dels socis de les noves cooperatives, al sosteniment de la inversió col·lectiva realitzada, per bé que això no es tradueix en una immediata disponibilitat a finançar-ho.

Els nivells salarials testimonien el nivell d'atenció que s'ha posat amb l'objectiu d'equilibrar els comptes empresarials, per evitar sancions per part de l'exterior, però també per sostreure recursos als consums individuals per destinar-los a la inversió col·lectiva.

D'altra banda és evident que això succeeix més sovint en les empreses que disposen d'una estratègia ben definida, mentre que no es dona en empreses en els quals la solució cooperativa resulta "externa" al conjunt dels socis (en certa manera "soferta").

Està ben clar, a més, que en qualsevol cas la percepció que el conjunt de salaris és un cost empresarial (que cal pagar fins i tot quan no hi ha marges) i no una divisió del valor afegit entre els socis. Per aquesta raó, almenys en la intenció, totes les empreses cerquen de respectar els mínims contractuals, tot i acceptant de limitar els nivells i les diferenciacions.

Cerquen, en resum, de trobar paràmetres objectius. Menys evident és, en canvi, la percepció que la distribució del rèdit és un moment "polític" clau en el procés d'acumulació "cooperativa".

La distribució del rèdit empresarial es configura, efectivament, com un problema central sobretot en la fase inicial ("di avvio"), però no sempre és captat com a tal per part de tots els components empresarials i sobretot pels treballadors de la producció. Quan aix   es verifica, am  s de donar-se conflictes i incomprensions,   s la pròpia supervivència de la societat la que es troba en risc d'ésser qüestionada. Val la pena de citar el cas d'una empresa, que treballa per a tercers, en el sector del vestit, constituïda majoritària ment per dones. Enfront d'un creixement massa moderat dels salaris respecte a les limitacions posades pel valor afegit, l'empresa ha vist desaparèixer els marges de beneficis (precisament en el període analitzat per nosaltres). Ha esclatat un conflicte entre les sòcies treballadores i el nucli dels managers, que s'ha resolt només amb la definició formal d'una autoritat que té actualment la funció d'advertir a tots els components empresarials les exigències de la inversió comuna. L'empresa s'ha trobat, tanmateix, enfront d'una dràstica reducció del procés d'acumulació inicial.

L'anàlisi ha evidenciat, en conclusió, que aquestes empreses "de recent instal.lació" afronten nusos problemàtics que poden ésser considerats només com el fruit de conjuntures particularment desfavorables. El nus de l'acumulació inicial, en primer lloc, es planteja com un problema de rendibilitat i d'eficiència, que no depèn del període econòmic i del sector en qu   es troba l'empresa. No es tracta d'una qüestió que es pugui resoldre tan sols amb polítiques de finançament o d'increment exogen del capital social.   s significatiu, en canvi, que precisament sobre l'acumulació inicial, incideixen profundament les opcions ocupacionals i la definició d'una estratègia.

Si pot dependre de les consideracions d'un ambient extern particularment atent i favorable, el futur de la cooperativa es manté estretament vinculat a l'estructura i als objectius de la component social. Es tracta de verifi-

car, aleshores, fins a quin punt els objectius encara prevalentment socials dels "nous cooperadors" (o el manteniment de nivells ocupacionals incoherents amb el posicionament elegit per l'empresa) mantenen una particular resistència al desenvolupament d'experiències industrials d'èxit.

5. UNA SÍNTESI DELS ELEMENTS D'ESTRATÈGIA I D'ESTRUCTURA.

Amb la intenció d'oferir una síntesi del recorregut analític desenvolupat per la recerca sobre aquest punt hem preparat un esquema interpretatiu (resumit en el Quadre 1), que ordena les empreses de la nostra mostra segons el "nivell d'empresarialitat" i del "grau d'atenció dirigit a l'èxit econòmic". Naturalment no és possible utilitzar indicadors precisos en aquest sentit i l'anàlisi es limita a certes associacions de caràcter general.

La nostra hipòtesi és que la classificació donada a les empreses segons l'origen ("endowed", defensives i noves) s'associa a una "escala d'empresarialitat" ordenant els grups socials que formen les cooperatives segons l'orientació envers l'èxit econòmic i empresarial (orientació que respecta un criteri de preponderància i no d'exclusió). Les "endowed" (vegi's Cornforth-cooperatives que hereten una situació econòmica favorable), per la pròpia "natura", tindrien un màxim de "tensió" empresarial, mentre, al costat oposat, les noves (cooperatives creades de nou per socis que provenen d'experiències diverses i motivats a iniciar una activitat "alternativa") no sorgirien mai amb explícites intencions de beneficis econòmics, sinó més aviat amb objectius socials. En el centre, les defensives (cooperatives que hereten una situació econòmica negativa per la gestió capitalista precedent), que tot i no néixer amb objectius econòmics, es troben gairebé immediatament en la ne-

cessitat d'assumir una estratègia empresarial, però no disposen d'una "natural" vocació interna a l'èxit econòmic i competitiu.

A l'altre costat del nostre quadre sinòptic, la classificació de les possibles estratègies (Coop Idea) dels grups dirigents empresarials (orientacions als objectius socials, a la rendibilitat o conservació dels recursos interns i a l'expansió competitiva) defineix una escala d'ordre de les pròpies estratègies, segons l'atenció dedicada als objectius d'èxit econòmic (sempre segons un criteri de preponderància).

Com es veu, les empreses es distribueixen tot al llarg de la diagonal del quadre (amb alguna excepció), indicant que no existeixen cooperatives "endowed" que tinguin una orientació vers el sistema social (siguin antigues o recents i que existeixen, al contrari, empreses noves orientades ràpidament al màxim èxit econòmic.

Amb alguna simplificació ens sembla que podem dir que, en el sistema autogestionari, existeix una mena de relació de "causa-efecte" entre estructura inicial del grup fundador i estratègia de l'empresa.

Així com en l'anàlisi de les petites empreses, es pot dir que coneixent algunes característiques "claus" de l'empresari, és possible preveure amb una certa aproximació la trajectòria econòmica de l'empresa, en l'anàlisi de l'autogestió és possible afirmar que, coneixent l'origen de l'empresa i les característiques del pacte social, es pot preveure la trajectòria econòmica. Es pot aleshores hipotitzar que existeixen característiques implícites en cada grup de socis fundadors que condicionen des d'un començament el comportament econòmic de l'empresa.

El quadre sinòptic, que resumeix els tipus de les empreses italianes de dues generacions diverses, ofereix així mateix una imatge interessant de quin pot ésser el recorregut (en termes de fases del cicle de vida) d'una cooperativa "tipus".

Nascuda amb intenció solidària per mantenir l'ocupació o per experimentar formes noves d'organització social (empreses noves i defensives amb objectius socials o de conservació dels recursos), l'empresa cooperativa tendeix progressivament a organitzar el "punt de vista" econòmic de l'empresa, val a dir que s'orienta a aconseguir objectius de tipus econòmic a través d'un més gran compromís sobre la inversió. En un primer moment es dota, per tant, d'una estructura "managerial" de tipus simplificat ("administratiu"), en un segon moment tendeix, en canvi, a extremer la divisió interna fins a trobar una direcció ("leadership") empresarial de tipus complex ("expansiva").

Naturalment, el pas d'una fase a l'altra no es fa d'una manera automàtica, i sovint esdevé de forma traumàtica. La recerca d'una major eficiència econòmica passa efectivament a través d'una cada vegada més pronunciada divisió del treball. Però la divisió del treball i de les tasques socials, per bé que es fa en funció del desenvolupament, tendeix, però, a generar desigualtats i contradiu, per tant, una de les principals raons que condueixen un grup de treballadors a crear una cooperativa, més aviat que no una empresa capitalista: la hipòtesi que és possible realitzar un itinerari d'èxit econòmic sense posar en perill les bases de l'igualtat i de la solidaritat.

Això, tanmateix, no és sempre possible, atès que la divisió del treball implica la definició d'una jerarquia i el trànsit a una solidaritat de tipus orgànic. Com ja havia evidenciat una anterior recerca de la Fundació Corazzin (1985), a cada canvi de fase les empreses cooperatives tendeixen a perdre una mica del caràcter original i a assumir característiques que en qualsevol cas s'apropen a les típiques de les empreses capitalistes. No és fàcil trobar el punt d'equilibri entre els pols oposats representats per les exigències de l'èxit social i de l'èxit econòmic.

Cal deduir, per tant, que no és del tot erroni que existeixin límits notables a l'expansió del sistema cooperatiu, en el sector industrial, atès que

existeix una forta reticència per part del sistema social a acceptar transformacions profundes del pacte inicial. L'estatut inicial de la cooperació (la solidaritat social) bloqueja sovint les empreses autogestionades en un nivell més baix (des del punt de vista econòmic) respecte a les empreses capitalistes.

6. CONCLUSIONS OPTIMISTES I DE PROPOSTES.

És cert que tot això no comporta necessàriament un judici de feblesa sobre el sistema cooperatiu. Abans de tot perquè també moltes empreses capitalistes dels sectors tradicionals no necessàriament esdevenen expansives i managerials. I en segon lloc, perquè és probable que les empreses autogestionades de qualsevol tipus disposin d'una gamma d'amortiguadors econòmics bastant més àmplia que les empreses capitalistes del mateix tipus, per la qual cosa poden sobreviure, sovint, molt més temps.

Veiem alguns exemples trets del grup d'empreses vènetes, emilianes i lombardes que hem estudiat a Itàlia.

Entre les cooperatives més petites, nascudes de nou o d'una fallida (amb primordials objectius socials), les crisis es deuen generalment a la incapacitat de preveure i controlar variacions del context extern, a la lentitud de les innovacions i a la baixa eficiència.

En aquestes posicions la flexibilitat constitueix el principal factor de supervivència. La disponibilitat a suportar horaris de treball superiors a la norma, a acceptar prestacions de treball molt intenses en alguns perío-

des i, si és necessari, nivells salarials molt inferiors als nivells mitjans contractuals, són efectivament els amortiguadors típics preferentment utilitzats, mentre no existeixen vincles institucionals i sindicals. Des d'aquest punt de vista les empreses de la nostra mostra, que tenen preponderants objectius socials, s'adequen perfectament a l'estereotip de la petita empresa. Es diferencien, com a màxim, per la qualitat de la vida social (que en les empreses managerials està sovint viciada per la presència autoritativa del titular).

Es diferencien, en canvi, d'una manera sensible precisament per la qualitat dels serveis reals i financers que reben de l'ambient. Les organitzacions de suport extern són en efecte un factor clau en l'èxit de les petites empreses i més encara en els sistemes de petites empreses.

Des d'aquest punt de vista no és improbable que la manca d'organitzacions eficients de formació i sosteniment de l'autogestió, sigui una de les causes de dificultat que incideixen sobre la cooperació en el Vèneto i la Lombardia, així com la presència de la Lega i de nombrosos centres de suport per a les petites empreses és un factor d'avantatge per a l'autogestió "recent" en l'Emilia Romagna.

Pel que es refereix a les empreses defensives, que es dirigeixen a l'objectiu de consolidar el nivell de rèdit i d'ocupació inicials, la principal font de crisi està representada per la baixa eficiència i benefici. La impossibilitat de satisfer les exigències del sistema social (a més a més del simple manteniment de l'ocupació) i la lentitud amb què s'arriba a la consolidació de l'estructura són ambdós factors que omplen aquestes situacions de riscos i conflictes.

Això no obstant, la implicació de la força de treball en els objectius a llarg termini de l'empresa, serveix per reduir el risc real de crisi en aquestes empreses més que no pas en les empreses capitalistes del mateix nivell.

La propietat de l'empresa, en aquest cas, fa que el marge de contractació entre la direcció tècnica i el grup dels treballadors sigui més ampli. L'exigència de remuneració a curt termini dels recursos humans sovint es veu substituïda pel benefici a llarg termini de l'ocupació.

És útil en aquest sentit citar el cas de l'empresa del vestit (que treballa per a tercers), que hem citat abans: és significatiu, en efecte, que en verificar la contradicció entre remuneració del factor treball i necessitat de consolidar la inversió comuna, el grup de les sòcies treballadores hagi decidit preferentment el llarg termini, confiant als managers la definició de l'estratègia i agilitzant un "canvi polític" que era, en canvi, impossible amb la precedent gestió capitalista.

Es només un exemple, però explica bé com ha estat possible, gràcies a l'autogestió, obrir un tipus de joc que és generalment absent en les empreses capitalistes (les quals, no podent garantir en el llarg període, es decideixen contra una major rigidesa de la força de treball).

Potser per aquesta raó més d'un observador ha sostingut (M. Baglioni, 1980) que la fórmula cooperativa té un major èxit en els sectors d'una major intensitat de treball i amb una rendibilitat mitjana reduïda. On existeixen menys marges per la remuneració monetària dels factors, la supervivència empresarial es garanteix només per una millora substancial de la qualitat política i social de la inversió.

Fins i tot per a aquest grup d'empreses, és important també el suport d'organitzacions externes, orientat a fer créixer la intencionalitat estratègica i a estructurar un sistema eficient de relacions entre components socials. És sobre aquest punt que cal intervenir amb més força, a través de l'oferiment de serveis formatius i d'assessorament "polític". Saber "organitzar" el conflicte social, com hem vist, pot ésser un factor d'èxit específic de la cooperació d'aquest tipus.

Per a les empreses managerials en expansió el problema principal consisteix en l'adequació de l'estructura a l'estratègia de la direcció i en la mediació dels interessos d'empresa amb els de cada un dels socis. No existeixen, però, problemes de remuneració de les instàncies socials (des del punt de vista monetari) i no existeixen especials vincles a la reinversió del ROI (Return on Investment). Existeix, cert, el problema de la rigidesa de l'ocupació en polítiques de creixement intensiu i la possibilitat que es formi un debat de fons entre el cicle de vida de l'empresa i cicle de vida dels socis. També en aquest cas la possibilitat d'ajornar els beneficis de la inversió en el temps és un avantatge que la direcció de la cooperació pot utilitzar a diferència de la direcció capitalista. Com en el cas precedent, el fet que la figura de l'accionista coincideixi amb la del treballador, transforma la manca d'un ROI monetari sobre la inversió (de temps i de treball) fet per l'empresa, en un ROI no monetari substitutiu. Els acords formals fets en algunes grans empreses, entre direcció i treballadors, poden ésser interpretats com exemples símbol de quins tipus de joc és possible exercir dins d'una empresa autogestionada, fins i tot si es troba en la fase managerial.

S'ha d'observar, en canvi, que en la cooperació italiana, la impossibilitat de transferir la pròpia part, pot frenar la disponibilitat de la força de treball, quan aquesta es troba a la fi de la vida activa. En aquesta fase el retorn esperat per la conservació futura del lloc de treball és sempre més reduït (i sense utilitat) i la disponibilitat a substituir el rèdit monetari amb beneficis no monetaris o amb una ulterior expansió de l'empresa tendeix a disminuir.

Sembla, a més a més, que l'oportunitat d'avantatges, com la garantia del treball per als fills o familiars, pot ésser un antídoto a la progressiva desvitalització de l'empresa en la fase managerial. És cert que, en aquest nivell es plantegen problemes complexos que, un cop més, només l'ambient extern pot resoldre eficientment. Des del punt del suport tècnic, formatiu i d'"assessorament polític", l'organització externa pot fer poca cosa, en situacions experimentals des del punt de vista dels equilibris interns. Serveis i estructures operatives no manquen a les gran empreses managerials. En canvi, poden servir molt aquells serveis de coordinació que gestionin l'ajornament

dels recursos dins el sistema cooperatiu, conjugant les estratègies d'inversió amb les estratègies de la base social. Cal citar en aquest punt el cas de Mondragón (Thomas i Logan), com l'únic cas en què el problema de la finalització del cicle vital d'una cooperativa ha estat estudiat i resolt a través de l'activació d'un servei bancari que conjuga les exigències de cada un dels cooperadors amb les exigències d'estabilitat de les empreses i de la direcció tècnica industrial. És aquest tipus de suport que manca en aquesta fase a Itàlia i que podria fer la cooperació encara més forta del que ja ho és en relació al sistema capitalista.

Existeix, efectivament, un greu problema de "mobilitat" dels recursos individuals i col·lectius, que encara ha d'ésser resolt. En un sistema capitalista, la continuïtat de l'empresa, fins i tot dins de profundes transformacions, està assegurada per la mobilitat del capital. Aquest tipus de mobilitat és inferior en la cooperació i representa un lligam, en certes fases, igual com constitueix una oportunitat en d'altres.

Tab.1 - Cooperative emiliane (milioni di lire)							
(1)	Addetti	1693	1829	Variaz. %	1976	comp. %	1982
	Stato Patrimoniale	1976	1982	media annua	comp. %	comp. %	per addetto
(2)	Magazzino	11748,9	54759,3	29,2	27,9	39,4	29,9
	Clienti	13765,5	38512,8	18,7	32,7	27,7	21,0
	Altro a Breve	6204,2	14046,0	14,6	14,7	10,1	7,7
	Capitale Tecnico	10236,8	30480,8	19,9	24,3	21,9	16,7
	Capitale Finanziario	111,5	1200,6	48,6	0,3	0,9	0,6
	TOTALE ATTIVO	42066,9	138999,6	22,0	100,0	100,0	76,0
	Debiti Breve	23289,1	66641,7	19,2	55,4	47,9	36,4
	Debiti Soci	2086,7	6965,1	22,2	5,0	5,0	3,8
	Debiti Lungo e Fondo	11154,3	28763,0	17,1	26,5	20,7	15,7
	Passività Consol.	13241,0	35728,1	18,0	31,5	25,7	19,5
	Capitale Netto	4535,1	33962,8	39,9	10,8	24,4	18,6
(3)	Utile o Perdita	1001,7	2667,0	17,7	2,4	1,9	1,5
	Capitale Proprio	5536,8	36629,8	37,0	13,2	26,4	20,0
	TOTALE PASSIVO	42066,9	138999,6	22,0	100,0	100,0	76,0

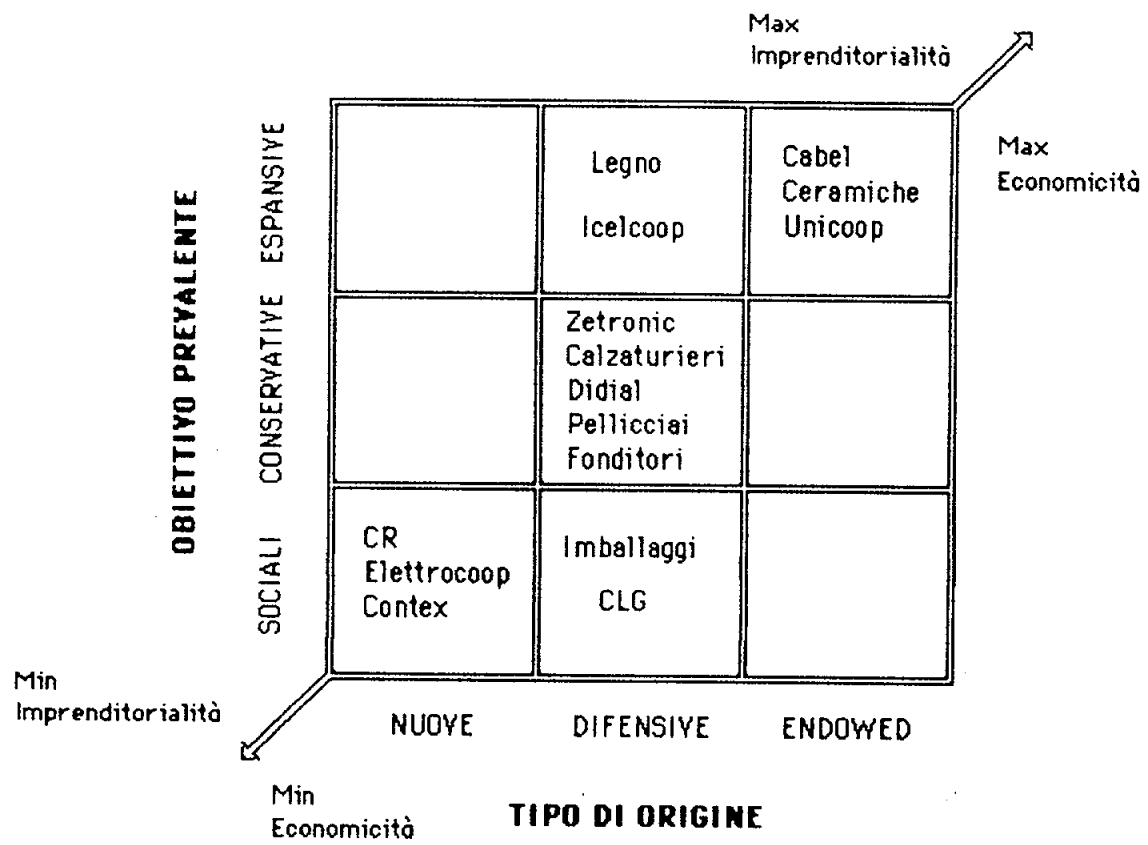
- (1) Socis.
(2) Dipòsit estoc.
(3) Guanyys o pèrdues.

Tab.1 - Cooperative emiliane (milioni di lire)							
Conto Economico	1976	1982	1976	1982	1976	1982	1982
			comp. %	comp. %	media annua	per addetto	
Fatturato	40306,6	120487,1	80,4	86,5	20,0	65,9	
Variaz. Scorte	9801,0	18857,4	19,6	13,5	11,5	10,3	
Valore Prodotto	50107,6	139344,5	100,0	100,0	18,6	76,2	
Acquisti	28622,3	85526,8	57,1	61,4	20,0	46,8	
Valore Aggiunto	21485,3	53817,7	42,9	38,6	16,5	29,4	
Costo del lavoro	11765,0	35373,8	23,5	25,4	20,1	19,3	
Ammortamenti	2528,4	8337,5	5,0	6,0	22,0	4,6	
Oneri Finanziari	1464,6	8144,0	2,9	5,8	33,1	4,4	
Acquisti/VP	57,1	61,4					
Valore Aggiunto/VP	42,9	38,6					
Costo del lavoro/VA	54,8	65,7					
Ammortamenti/VA	11,8	15,5					
Oneri Finanziari/VA	6,8	15,1					

- (1) Variacions provisions.
- (2) Compres.
- (3) Valor afegit.
- (4) Amortitzacions.
- (5) Càrregues financeres.

Tab.2 - Cooperative venete e lombarde (milioni di lire)						
(1)	Addetti	699	759			
	Stato Patrimoniale	1980	1982	Variaz. % media annua	1980 comp. %	1982 comp. % per addetto
(2)						
	Magazzino	3401,7	5400,8	26,0	32,2	23,0
	Clients	4640,7	6270,5	16,2	43,9	26,7
	Altro a Breve	1137,6	1949,8	30,9	10,8	8,3
	Capitale Tecnico	1342,6	9126,1	160,7	12,7	2,6
	Capitale Finanziario	57,5	706,3	250,3	0,5	3,0
	TOTALE ATTIVO	10580,1	23453,6	48,9	100,0	100,0
	Debiti Breve	7153,8	15450,7	47,0	67,6	65,9
	Debiti Soci	254,8	796,1	76,8	2,4	3,4
	Debiti Lungo e Fondo	920,6	1828,5	40,9	8,7	7,8
	Passività Consol.	1175,4	2624,6	49,4	11,1	11,2
	Capitale Netto	1663,2	4820,7	70,2	15,7	20,6
(3)	Utile o Perdita	587,7	557,5	-2,6	5,6	2,4
	Capitale Proprio	2250,9	5378,2	54,6	21,3	22,9
	TOTALE PASSIVO	10580,1	23453,6	48,9	100,0	100,0
						30,9

- (1) Socis.
(2) Dipòsit estoc.
(3) Guany o pèrdues.

Quadro sinottico delle cooperative italiane

Departament de Treball
Generalitat de Catalunya

Institut per a la Promoció i la Formació Cooperatives

Via Laietana, 16, 9a. planta
08003 Barcelona

Telèfon 319 33 63

SEMINARI SOBRE "COOPERATIVISME I OCUPACIÓ"

Barcelona, 2, 3 i 4 de desembre de 1986.

La ponència que Jacques Defourny, professor de la Universitat de Liège i responsable de recerques del CIRIEC, presenta a aquest Seminari es fonamenta essencialment en els dos textos que es presenten a continuació:

"LES NOUVELLES COOPERATIVES,
ESPOIR POUR LA WALLONIE?"
Liège, 1982.

"LES NOUVELLES COOPERATIVES
DIS ANS APRÉS"
Liège, 1985.

(Traducció de l'original francès)

LES NOVES COOPERATIVES, ESPERANÇA PER A VALÒNIA?

Jacques Defourny.

Liège, 1982.

I. APROXIMACIÓ GLOBAL.

Avui dia ha esdevingut un lloc comú afirmar que el món occidental travessa una profunda crisi estructural. Fins i tot hom parla d'una crisi de civilització. Entre els valors més comuns, el treball, pilar de tantes societats humanes, coneix un triple qüestionament: econòmic, atès que les nostres economies cada cop són menys capaces d'oferir una ocupació a tots aquells qui la desitgen; cultural, perquè el treball en les seves formes modernes (parcel·lització, jerarquització, repetitivitat de tasques) ha perdut una bona part del seu sentit; ecològic, en la mesura que nombrosos treballs contribueixen a la destrucció del nostre medi natural i a l'esgotament dels recursos terrestres.

En aquest context, l'agreujament de la crisi econòmica ha estat el detonador per l'explosió de tota una sèrie de formes alternatives d'empreses. En efecte, l'obligació de crear o de salvar el propi lloc de treball, si hom no vol restar o tornar a trobar-se en atur, o acceptar un treball gens satisfactori, condueix cada cop més moltes persones a prendre efectivament iniciatives i llançar-se, en grups generalment restringits, envers experiències diverses que hom pot anomenar com alternatives, noves cooperatives, nous empresaris, etc.

Aquests termes signifiquen que, a més de la creació d'ocupació, es tracta d'experimentar noves concepcions de l'empresa:

- quant als criteris de gestió (recerca de viabilitat econòmica, més que no pas del màxim benefici);
- quant als modes de gestió (tendència a l'autogestió i a la responsabilitat col·lectiva);
- quant a les relacions entre els treballadors (tendència a la solidaritat i a les formes d'igualtat);

- quant a l'elecció de productes i de serveis oferts (recerca de necessitats veritables, no artificialment creades);
- quant a la tria de tècniques de producció (redescoberta de l'artesanat i dels oficis, recerca de mètodes tot respectant el medi ambient);
- quant a les relacions amb l'entorn social (tendència al servei de poblacions locals).

És evident que aquests diferents elements no es troben de la mateixa manera ni en idèntic grau en totes les noves formes d'empresa. Però la recerca de "qualcom diferent", com a mínim en un dels aspectes ja esmentats, evidencien el que és comú a les diverses iniciatives: la voluntat d'esdevenir actor de la pròpia vida en algun dels seus aspectes, particularment el del treball.

II. TERMINOLOGIA.

Hom fa cada cop més sovint referència al desenvolupament d'"empreses alternatives" o simplement d'"alternatives". A més a més, l'associació que es proposa jugar el paper de pal de paller a Valònia, ha pres el nom de Solidaritat d'Alternatives Valones. És cert que aquest terme, com ho demostren les ratlles precedents, permet d'abastar el conjunt del fenomen. Personalment, però, no m'agrada aquest terme, atès que defineix el fenomen en termes negatius. No afegeix cap projecte constructiu.

L'expressió "nous empresaris" em sembla que manifesta massa poc la ruptura amb el sistema dominant. Sembla assenyalar un nou sorgiment de l'es-

perit d'empresa derivat de la revolució industrial. Ara bé, com ja s'ha suggerit abans, la recerca de canvi és sovint molt evident.

Hi resta l'expressió "noves cooperatives". És cert que l'estatut jurídic de societat cooperativa, adoptat per la gran majoria, no ho és per part de tots. Fins i tot, bastants no es refereixen explícitament a la doctrina cooperativa. Tanmateix, aquesta darrera expressa força fidelment l'essencial del fenomen: en efecte, co-operar, vol dir actuar, ésser actor, no tot sol sinó amb d'altres, intentant democratitzar el tenir, el poder i el saber. Els grans principis cooperatius, directament inspirats en la Carta dels Pioners de Rochdale, van, amés, en el sentit dels elements alternatius citats abans. Per tot això, fora que s'inventi un nou terme, em sembla desitjable de parlar de noves cooperatives en el sentit d'empreses creades en la línia d'una nova cooperació, però no sempre estructurades sota la forma jurídica cooperativa (1).

III. FORMES I AMPLITUD DEL FENOMEN.

És molt difícil, si no impossible, abastar de forma precisa una realitat tant recent i alhora amb tanta mobilitat com la nova cooperació. Tanmateix, a fi de donar una idea de les seves formes i de la seva extensió, hom

(1) Les expressions "tercer sector" o "economia social", sovint també utilitzades, no són prou adequades per tal com abasten realitats molt més àmplies que les que es tracten aquí (en concret les mútues i les cooperatives tradicionals). Quant a l'expressió "empreses col·lectives", llançada per la revista "Autrement", però menys utilitzada, corre el risc que l'opinió pública la confongui amb "col·lectivisme".

pot suggerir que es desenvolupa en tres terrenys privilegiats (2).

1. La petita i mitjana empresa amenaçada de tancament.

Esdevé que els treballadors, per salvar llurs llocs de treball, intenten de recuperar tots plegats l'empresa. Les primeres experiències d'aquest tipus a Valònia es van iniciar els anys 75-76. Algunes s'han saldat amb fracassos més o menys importants deguts a diferents raons que seria interessant d'estudiar (3): així, per exemple, després d'una llarga lluita, la cooperativa nascuda de l'antiga societat Salik a Quaregnon ha hagut finalment d'abandonar tota l'activitat. El cas de les "poêleries" Somy a Couvin és més delicat. Després de dos anys d'autoproducció, han estat adquirides per una societat privada clàssica, però elles conserven certes empremtes del sistema posat en marxa pels treballadors. D'aquest primer període hi subsisteixen sobretot els Textiles d'Ere prop de Tournai, on els efectius de la cooperativa han passat de 48 a 150 en 5 anys; els Sablières de Wauthier-Braine constituïts en societat anònima, però on els dos organismes que aporten fons econòmics (S.N.I. i C.O.B.) accepten de fet una autogestió quotidiana per part de la decena de treballadors; i finalment el Balai Libéré, cooperativa de neteja dels edificis de la U.C.L., que ocupa un centenar de persones. En aquesta darrera, però, són els importants conflictes amb la direcció, més que no pas l'amenaça de fallida, els que han portat als treballadors a assumir per ells mateixos l'activitat.

(2) Aquesta classificació està en part inspirada en la revista Autrement que participa àmpliament a l'animació de la nova cooperació a França. Veure: "Et si chacun créait son emploi", Autrement, 20/1979, i "Dix heures par jour (avec passion)", Autrement, 34/1981.

(3) Aquests fracassos poden difícilment constituir arguments contraris a la recerca de la fórmula cooperativa. Aquesta, en efecte, no ha fet més que encallar-se allà on una empresa clàssica ja havia fallat. A més, les condicions de partença, heretades de l'empresa desapareguda, hipotecaven sens dubte en part l'èxit de l'experiència cooperativa.

Aquestes empreses pioneres han estat i continuen estant sostingudes sobretot pel moviment obrer i els sindicats cristians, i més en concret per la Fundació André Oleffe. Tanmateix, en els dos darrers anys, s'han endegat altres experiències semblants amb el sosteniment sindical, tant de la FGTB com de la CSC. Així han nascut la cooperativa Socomef (antiga empresa Thomson de fabricació d'encenedors) a Theux i la dels Antics Treballadors de Martin-Frères (productes tèxtils) a Verviers, mentre que s'estan duent a terme intents de represa en forma de cooperativa a les marbreries Dejaiffe a Mazy, en un garatge Simca-Talbot a Liège i a Sartel (fabricació de casseroles) a Houtain-Saint-Siméon.

2. La petita empresa creada del no-res en un sector tradicional.

És el lloc on la multiplicació de noves cooperatives es dona amb més rapidesa. En efecte, a certes experiències ja antigues, com Terre-Wallonie Vivegnis (recuperació i manipulació de papers i vestits) i la Poudrière a Bruxelles (recuperació, trasllats, producció agrícola), en les quals es practica una autogestió força extensa amb unes 60 persones, s'han afegit en els darrers dos o tres anys unes cinquanta petites empreses més, posades en marxa col·lectivament per una mitjana de 3 a 5 persones, i constituïdes en la seva majoria en societats cooperatives. Els sectors preferits són la construcció, l'agricultura, l'impremta, la fusteria-ebanisteria, la restauració i el petit comerç d'alimentació. Cada un d'aquests sectors compta efectivament amb més de 5 empreses.

La llista de noves cooperatives d'aquest tipus es fa més extensa setmana a setmana, atès que nombrosos projectes estan en curs de realització per tota la Valònia.

3. El sector terciari superior.

Hom troba en aquesta darrera categoria petits grups de persones molt qualificades que ofereixen serveis especialitzats. Els centres mèdics són els més nombrosos, però, més significatives són cooperatives com S.T.A. a Chimay que ofereix serveis comercials, tècnics i administratius, i que ha passat de 3 a 24 treballadors en menys de 6 anys. La cooperativa Alico a Liège es dedica a la comptabilitat i a la gestió i, igual com el Chantier Coopératif a Nivelles així com la Fundació Oleffe a Bruxelles, ajuda a la creació d'altres petites empreses autogestionades. Es pot mencionar, així mateix, a títol d'exemple, una cooperativa d'arquitectes, Coop-Arch a Bruxelles, i la recent cooperativa Microselect a Liège que, en el terreny de la microelectrònica, realitza estudis i assegura la realització de prototipus. Finalment, en la mesura que es tracta d'activitats punta, hom pot sens dubte incloure aquí algunes empreses o semi-empreses com Alternative a Biercée, que es mouen en el terreny de les energies dolces, principalment la solar.

En resum, es pot estimar que Bruxelles i la regió valona compten amb una trentena de centres de medicina de grup i una vintena més de noves cooperatives en el terciari superior.

I el sector sòcio-cultural?

Alguns consideren que cal incloure dins de la nova cooperació un gran nombre d'associacions amb finalitats essencialment socials o culturals. Per il·lustrar la importància d'aquest sector, es pot citar l'associació sense finalitat de lucre (ASBL) Les Grignoux a Liège, que composta per diferents grups aplega més de mil persones. Per donar una idea de la seva diversitat, només cal dir que inclou d'altres ASBL com Oasis a Wavre que ofereix bàsicament un servei d'alfabetització als immigrants, i associacions com la que organitza la Fête des Fous a Sainte-Walburge-Liège sobre la base d'una experiència original de democràcia local.

És cert que aquestes associacions viuen sovint els valors fonamentals de la cooperació i que moltes d'elles tenen una problemàtica d'innovació social o cultural, és a dir una recerca d'alternatives. En aquest sentit, contribueixen àmpliament a difondre l'esperit de la nova cooperació i serveixen de vegades de trampolí per al llançament d'empreses cooperatives.

Tanmateix, es tracta gairebé exclusivament d'associacions sense finalitat de lucre que ofereixen serveis en gran part no comercials, tot utilitzant essencialment una mà d'obra voluntària o de molt baix cost (quadres especials temporals, objectors, etc.). No es pot, doncs, parlar veritablement d'empreses ni considerar-les com les solucions alternatives per l'economia valona. Ara bé, aquest article se situa en una perspectiva principalment econòmica. És per això, tot i reconeixent la importància d'aquestes associacions que no s'inclouen aquí entre les noves cooperatives en sentit estricte.

Els criteris que hom ha elegit no signifiquen per tant que tot es pugui compartimentar sense cap mena de dubte. Així els magatzems de Monde-Oxfam, ASBL basada sobretot en el treball voluntari, formen part sens dubte del sector sòcio-cultural, però per raó de la seva inserció en els circuits econòmics, hom podria classificar-les en el segon grup de noves cooperatives. Igualment, els despatxos d'advocats (boutiques de droit), cada cop més nombrosos a Valònia, pertanyen en principi al terciari superior, però no constitueixen pròpiament empreses (voluntariat important, serveis sovint no comercials, obertura algunes hores a la setmana).

IV. ESTRATÈGIES I LÒGIQUES DE FUNCIONAMENT.

D'altres tipologies són possibles i permeten abordar les noves cooperatives sota perspectives diferents. La que François Martou ha desenvolupat consisteix en una classificació de noves formes d'empresa en funció de l'estratègia principal que aquestes se suposa que adopten (4):

- l'estratègia defensiva de l'ocupació correspon al comportament dels treballadors que es fan càrrec d'una empresa en fallida per conservar llur treball;

- l'estratègia defensiva d'estatuts i activitats del tercer circuit de treball (sobretot els quadres especials temporals) tradueix una voluntat de sobreviure al caràcter temporal de l'ocupació per mitjà del desenvolupament de projectes de caire cooperatiu;

- l'estratègia ofensiva pel poder dins l'empresa està perfectament il·lustrat per l'experiència del Balai Libéré, mencionat abans;

- l'estratègia ofensiva per l'ocupació reflecteix la problemàtica de totes les noves empreses cooperatives endegades sobretot per crear llocs de treball;

- finalment, l'estratègia ofensiva per un altre tipus d'activitat caracteritza les organitzacions que corresponen a les necessitats i a les maneres de producció alternatives.

Aquesta interessant tipologia mereixeria, tanmateix, un nivell més fort de precisió, sobretot en el que fa referència a la cinquena estratègia. Què s'entén en concret per necessitats alternatives? D'altra banda, cal-

(4) François Martou: "Le développement des coopératives, opportunités nouvelles pour l'emploi?", ponència a les jornades d'estudis organitzades per l'associació Futuribles sobre el tema "Innovations et emplois nouveaux". Paris, octobre 1981.

dria admetre, cosa que no és explícita en l'autor, que diferents estratègies poden coexistir pràcticament en el mateix nivell en diverses experiències. Així, nombrosos grups lliguen indisociablement les dues darreres estratègies.

Una altra contribució, més sociològica, és la presentada per un grup de reflexió que ha treballat el 1978 en la iniciativa d'un departament del Ministeri de la Comunitat Francesa (5). Sense entrar en el detall de les recerques d'aquest grup, cal mencionar simplement que es distingeix en el si de la nova cooperació, quatre lògiques de funcionament: una lògica de problemes que s'oposa a la de les necessitats, una lògica de la producció en oposició a la del consum, una lògica d'autonomia col·lectiva com alternativa a la dependència institucional enfront de les estructures, una lògica de solidaritats en lloc del pluralisme institucional.

V. TREBALLADORS O USUARIS.

Per finalitzar amb les tipologies, sembla indispensable, en allò que concerneix les noves cooperatives, superar les distincions clàssiques entre cooperatives de producció, cooperatives de consum, cooperatives de crèdit, cooperatives agrícoles, etc. Per justificar aquesta tesi, hom pren dos exemples. Els magatzems cooperatius tradicionals sempre han correspost a cooperatives de consumidors, però, entre les noves cooperatives, certs magatzems han estat

(5) Document de treball no publicat sobre la nova cooperació. Bruxelles, 1979, 27 pp.

principalment creats per iniciativa dels qui hi treballen i no de llurs clients. Una bona il·lustració l'ofereix Coupiches a Marcinelle, on algunes persones han decidit trobar productes exclusivament valons i vendre'ls en el magatzem que ells han obert amb aquesta finalitat. Sembla clar que aquests comerços autogestionats estan molt més a prop de les petites cooperatives de producció, també autogestionades, que no pas de les cooperatives de consumidors. Igualment, una impremta cooperativa gestionada pels propis treballadors com l'Atelier a Liège o la Ciacco a Louvain-la-Neuve no té, en el seu funcionament, gaires coses en comú amb una impremta cooperativa tradicional en què els treballadors són simples empleats, i els principals cooperadors són exteriors a l'empresa (per exemple, un sindicat i una mútua). Anomenar-les totes cooperatives de producció amaga, doncs, les diferències essencials.

Si hom vol explicar el que és veritablement la nova cooperació, sembla lògic partir dels agents que assumeixen la responsabilitat de l'empresa, atès que ells són els principals cooperadors: o bé perquè detenten la majoria de les veus en l'assemblea general o dins de l'òrgan de gestió de signat per ella, o bé perquè ells gaudeixen de drets més importants que la resta de cooperadors per la possessió de participació d'un tipus particular (6). Entre els agents, hom troba generalment aquells qui han assumit la funció determinant d'empresaris, és a dir els qui han creat efectivament l'empresa.

Cal considerar ara la relació que aquests principals cooperadors mantenen amb l'empresa. Si ells hi treballen, es podrà parlar d'una cooperativa de treballadors, tant si produeix mercaderies o serveis, com si es dedica a la distribució. Si ells utilitzen la cooperativa sense que hi

(6) En el cas d'empreses que no posseeixen el estatut jurídic cooperatiu, hom considerarà també els agents que les gestionen efectivament.

treballin a fi d'obtenir béns, serveis o crèdits, es parlarà d'una cooperativa d'usuaris o de consum.

Aquesta distinció no pretén aplicar-se a la perfecció en tots els casos, però reflecteix certament els dos comportaments que caracteritzen la nova cooperació. Fins fa poc, tal distinció no era pas necessària perquè Bèlgica no comptava pràcticament amb cooperatives de treballadors. Actualment, cal parlar de treballadors o d'usuaris per situar els fonaments i l'orientació de la cooperativa, tot seguit reprendre eventualment les distincions clàssiques per precisar la naturalesa de la seva activitat.

VI. EN LA CRUÏLLA DE DIFERENTS CORRENTS D'IDEES.

Si l'abundància d'iniciatives noves ha estat essencialment provocada per la crisi econòmica, és fonamental, per comprendre aquest fenomen, veure-hi també l'expressió concreta de diferents corrents d'idees que actuen sobre la nostra societat com onades. Alguns d'aquests corrents són molt recents, d'altres molt més antics. Existeixen semblances entre molts d'ells, però se'ls pot considerar com a distints. Tots, en qualsevol cas, tenen com a mínim un element comú amb les noves formes d'empreses, fins i tot, si segons els casos, llurs influències respectives poden variar fortament. Sense pretendre l'exhaustivitat, aquests corrents, a la cruïlla dels quals es troben les noves cooperatives, són principalment sis:

1) En primer lloc, jo citaria amb tota naturalitat el vell moviment cooperatiu, el qual, després de 150 anys, ha vehiculat les idees dels pioners de la cooperació (R. Owen, C. Fournier, J.P. Buchez, els Pioners de

Rochdale, etc.). Tot i que moltes de les cooperatives tradicionals han perdut una gran part de llur dinamisme i de llur originalitat de partida, tenen el mèrit d'haver-se mantingut dins un context sovint molt hostil i d'haver restat fins avui com a testimonis d'un altre projecte de societat (7).

2) Dins l'empremta d'aquest primer corrent, jo veig la vena autogestió nària de maig 68, la voluntat de retornar a l'home el control de les seves condicions de vida, particularment sobre el seu lloc de treball. Es tracta, doncs, com ho ha expressat bellament Henri Desroche, d'"una utopia a la recerca de la seva pràctica", mentre que el moviment cooperatiu avui seria sobretot "una pràctica a la recerca de la seva utopia" (8). Aquestes expressions permeten entreveure allò que aquests dos corrents poden aportar-se mútuament, i a més a més l'interès que hi hauria a dirigir una mirada més crítica sobre certes actituds doctrinàries que oposen durament cooperació i autogestió.

3) Després dels anys seixanta, un altre corrent s'ha manifestat per desenvolupar, enfront de l'anonimat imposat pels grans conjunts (ciutats, empreses, etc.), valors comunitaris que intenten donar a les relacions humanes una més gran riquesa i un lloc més important dins la vida dels individus. La influència d'aquest corrent roman molt forta avui dia, com ho testimonia la revifalla d'interès per entitats tals com barris i comunitats de base o l'èxit d'un terme com "convivialitat" ("convivialité") (9).

(7) Les obres més citades per explicitar aquest projecte són sens dubte les de Paul Lambert: "La doctrine coopérative", (3a. edició augmentada), Bruxelles, "Les propagateurs de la coopération", 1964; i d'Henri Desroche: "Le projet coopératif", Paris, Editions ouvrières, 1976.

(8) Henri Desroche: "De l'utopie comme champ d'alternatives". Autogestions, 1/1980, 9-22.

(9) Els llibres d'Ivan Illich han jugat en aquest respecte un paper important. Veure sobretot I. Illich: "La Convivialité". Paris, Le Seuil, 1973.

4) Una altra influència evident avui és l'onada ecologista. La defensa de la natura no és més que un aspecte de l'ecologia si aquesta es defineix més globalment per la voluntat de reconstruir una harmonia entre l'home i el seu entorn, tot respectant millor l'un i l'altre. L'extensió dels terrenys abordats per l'ecologia és d'altra banda ben il·lustrat per les reivindicacions del moviment ecologista en favor d'una democràcia política, partint en primer lloc de les col·lectivitats locals i en favor del desenvolupament d'iniciatives econòmiques que procedeixen d'aquests darrers o de grups més restringits de persones amb un esperit cooperatiu (10).

5) Després d'alguns anys, veus cada cop més nombroses s'aixequen tam**bé** per criticar la intervenció de l'Estat en totes les dimensions de la vida del ciutadà i per proclamar, sobretot en matèria econòmica, una més gran llibertat i un més gran respecte per la iniciativa individual (11). Aquestes idees, característiques del que s'anomena sovint el nou liberalisme, han ja experimentat èxits electorals importants, sobretot a Anglaterra i a Estats Units. Envers les noves cooperatives, el moviment neo-liberal comporta, tanmateix, certes ambigüitats: els valors individuals que els situa en primer pla poden desenvolupar-se en detriment de valors col·lectius, com la solidaritat i la igualtat, per tant fonamentals en la major part de les alternatives.

6) Finalment, en el si de l'esquerra, institucionalment o no, una reflexió s'ha engegat, primer a França i després a Bèlgica sobre el projecte socialista, el qual, segons certs autors, roman massa lligat a les estructures de la societat industrial. Pensant en l'era postindustrial, un nou socialisme o un post-socialisme (après-socialisme) hauria d'ésser construït en una perspectiva menys centralitzada, que permeti l'home engrandir al mà

(10) "90 propositions des écologistes", Namur, Parti Ecolo, novembre 1981.

(11) Veure per exemple Henri Lepage: "Demanin, le libéralisme", Paris, Livre de poche, Pluriel, 1980.

xim els seus espais de llibertat i d'autonomia (12). Molt controvertides, aquestes tesis poden ser interpretades, o bé com un nou corrent, o bé com una expressió renovada d'una de les dues grans tradicions del moviment socialista: aquella que, en relació a unes perspectives més aviat estatals, s'ha inclinat envers una forta descentralització de poders (13).

Les distincions ofertes fins ara comporten una part d'arbitrarietat. A més, d'altres corrents podrien afegir-se. Així per exemple, hauria de situar-se, al mateix nivell que els altres, el corrent que comunica idees com "stop al creixement" o "small is beautiful" que, d'ençà el començament dels anys setanta, posen en qüestió el model occidental de creixement i de consum (14). Però també es pot pensar que aquestes tesis són assumides en gran part avui dia pel moviment ecologista que combat, tant la malversació com el gigantisme, i planteja en contraposició la recerca dels aspectes qualitatius.

VII. QUIN FUTUR ES PREVEU PER A LES NOVES COOPERATIVES?

Per raó del nombre i la diversitat dels corrents que preparen el terreny on arrelen i després esclaten una multitud d'iniciatives noves, cal

-
- (12) Hom cita aquí simplement els dos llibres que han fet vessar més tinta:
 - André Gorz: "Adieux au prolétariat (Au-delà du socialisme)", Paris, Editions Galilée, 1980.
 - Alain Touraine: "L'après-socialisme", Paris, Editions Grasset, 1980.
 - (13) Veure en aquest sentit el discurs de Michel Rocard en el Congrés de Nantes del Partit Socialista Francés, el 18 de juny de 1977.
 - (14) D. Meadows et al.: "Halte à la croissance!", Primer raport del Club de Roma, 1973.
E.F. Schumacher: "Small is beautiful", London, Blond and Briggs Ltd., 1973.

fer tres observacions importants:

- El desenvolupament potencial de noves cooperatives està molt subestimat en aquests moments. El ressò important que troben la major part de les idees esmentades fa pensar que una part gens menyspreable de la població valona pot ésser atreta per aquestes noves formes de treball i restablir efectivament, però d'una altra manera, aquest esperit d'empresa, la desaparició del qual tant deplora la nostra economia. A més a més, atès que elles són l'expressió, provocada per la crisi, d'idees i d'aspiracions profundes, les noves cooperatives no constitueixen solucions de recanvi provisionals que desapareixen automàticament un cop superada la crisi. L'ur arrelament en l'esperit del temps permet considerar-les com una nova experiència econòmica i social, que encara certament ha de demostrar la seva viabilitat a llarg termini, però que podria molt bé desenvolupar-se considerablement en les pròximes dècades.

- Si les noves cooperatives constitueixen un element original que, amb molts d'altres, pogués contribuir al redreçament de Valònia, cal encara que l'ur desenvolupament s'estructuri una mica. L'ur multiplicació anàrquica en terrenys molt diversos és una prova, certament, del seu dinamisme, però també de la seva fragilitat. De fet, sense disposar d'estadístiques molt precises, es pot senyalar que l'ur taxa de mortalitat és prou elevada. En altres paraules, sense ofegar l'abundor d'idees i d'iniciatives que constitueix l'ur força seria necessari oferir-les-hi un marc de suports jurídics, tècnics i econòmics dins el qual poguessin desenvolupar-se amb més seguretat i rigor. Més en concret, es tractaria sobretot de definir un estatut jurídic propi per a les cooperatives de treballadors, de crear un organisme de finançament i d'assistència tècnica adaptat a les necessitats de les cooperatives, i finalment de prendre mesures per encoratjar grups d'aturats i col·lectius locals a posar en marxa petites empreses que tendeixin progressivament a autofinançar-se. Aquestes darreres mesures podrien ben bé inspirar-se en el programa d'iniciatives locals endegat el 1971 al Canadà i en el programa experimental de creació d'ocupació comunitària introduït el 1977 pel govern de Quebec.

- Tot i que les noves cooperatives puguin ésser "apadrinades" per diferents institucions (sindicats, federacions, cooperatives, associacions de desenvolupament regional, etc.) en la seva posta en marxa, el conjunt del fenomen no hauria d'ésser reivindicat per cap moviment. De tota manera, la major part de les alternatives són molt geloses de la seva autonomia, principi, d'altra banda, fonamental de la cooperació. En aquest sentit, l'expressió "lliure empresa col·lectiva" serveix per desmarcar-se de les dues doctrines econòmiques dominants, tot i que no pretén definir-les completament. De tot això es pot deduir que una competència entre les estructures existents per apropiat-se un màxim de noves cooperatives no provocaria més que una divisió i un afebliment de la xarxa de creativitat i de dinamisme que, per conservar i enfortir la seva originalitat, hauria de forjar-se els seus propis mitjans i recursos. Es tractaria, més aviat, que tot reconeixent l'especificitat i la riquesa d'aquestes experiències, les energies s'acumulessin per permetre que arribessin fins al capdevall de les seves possibilitats.

Tot el futur de les noves cooperatives a Valònia depèn, al meu entendre, d'una àmplia presa de consciència d'aquestes tres realitats essencials que hom acaba de mencionar i de les accions que se'n derivin.

Per acabar, jo voldria repetir que tot el que s'ha dit fins ara en aquest article no són més que elements d'anàlisi, i no tracten de cap manera de tancar les noves formes d'empreses dins de conceptes estrets. Al contrari, jo no he volgut més que expressar l'amplitud i la intensitat de l'abundor existent amb múltiples manifestacions. L'única veritat en aquest terreny és la que s'imposa quan es comprova que tenen vitalitat les noves cooperatives: en una Valònia profundament afectada de catastrofisme, homes i dones aixequen el cap i proclamen que un altre futur és possible.

BIBLIOGRAFIA INDICATIVA

Des d'un punt de vista econòmic, les cooperatives de treballadors i les empreses autogestionades sense estatut cooperatiu constitueixen les manifestacions essencials de la nova cooperació. És per això que la bibliografia que segueix es refereix tant al tema de la cooperació com al de l'autogestió. Inclou la major part de llibres importants apareguts en francès o en anglès sobre aquests temes tot deixant de banda els articles per raó del seu nombre, cosa que li donaria una dimensió certament massa important.

Una llista molt més completa de les obres i articles publicats arreu del món sobre la cooperació i l'autogestió és oferta cada tres mesos per la revista internacional del CIRIEC, els "Annales de l'économie publique, sociale et coopérative". A més, una gran part d'aquesta literatura es pot consultar en el propi CIRIEC en el "Centre de documentation sur l'économie coopérative et sociale" (principal biblioteca belga en aquest terreny).

1. Sur la doctrine coopérative

ALLIANCE COOPERATIVE INTERNATIONALE, Rapport de la Commission des principes coopératifs de l'A.C.I., London, 1967.

COLE G.H.D., A Century of Cooperation, London, Allen and Unwin, 1944.

de BROUKERE Louis, La coopération. Ses origines. Sa nature. Ses grandes fonctions, Bruxelles, 1926.

DESROCHE Henri, La société festive. Du fouriérisme écrit aux fouriérismes pratiqués, Paris, Editions du Seuil, 1975.

DESROCHE Henri, Le projet coopératif, Paris, Editions ouvrières, 1976.

DESROCHE Henri et al., Economie et sociologie coopératives (Textes et et recherches pour une anthologie provisoire), Paris, Coopérative d'information et d'édition mutualiste, 1977.

FOURIER Charles, Oeuvres complètes, Paris, Editions Anthropos, 1967.

GIDE Charles, La coopération, Conférences de propagande, Paris, Editions Sirey, 1900.

INSTITUT DES ETUDES COOPERATIVES, Les principes coopératifs hier, aujourd'hui, demain, Colloque de l'I.E.C. à Liège les 4-5-6 mars 1966, Paris, Editions de l'I.E.C., 1967

LAMBERT Paul, La doctrine coopérative, 3ème édition augmentée, Bruxelles, Les Propagateurs de la coopération, 1964. Ce livre reprend en annexes deux textes particulièrement importants :

BUCHEZ Jean-Philippe, "Moyen d'améliorer la condition des salariés des villes", Journal des sciences morales et politiques, 17 décembre 1831.

Statuts de la Société des Equitables Pionniers de Rochdale, Rochdale, 1844. (Première formulation des principes coopératifs).

LASSERRE Georges, La coopération, Paris, Presses universitaires de France, Collection "Que sais-je ?", 3ème édition, 1967.

LAVERGNE Bernard, Le socialisme à visage humain - L'ordre coopératif, Paris, Presses universitaires de France, 1971.

MLADENATZ Gromoslav, Histoire des doctrines coopératives, Paris, Presses universitaires de France, 1933.

OWEN Robert, Textes choisis, Paris, Editions sociales (Classiques du Peuple), 1963.

2. Sur l'idée autogestionnaire

- ARVON Henri, L'autogestion, Paris, Presses universitaires de France, 1980.
- BANCAL Jean, Proudhon, pluralisme et autogestion, Paris, Editions Aubier-Montaigne, 1974.
- BOURDET Yvon, Pour l'autogestion, Paris, Editions Anthropos, 1974.
- BOURDET Yvon et GUILLERM Alain, Clefs pour l'autogestion, Paris, Editions Seghers, 1975.
- CHAUVEY Daniel, Autogestion, Paris, Editions du Seuil, 1970.
- DALLEMAGNE Jean-Luc, Autogestion et dictature du prolétariat, Paris, Editions 10-18, 1976.
- GUILLERM Alain, L'autogestion généralisée, Paris, Editions Bourgeois, 1979.
- HOCKERS Maryse, Du contrôle ouvrier à l'autogestion (Eléments de bibliographie), Liège, Editions Fondation André Renard, 1972.
- HUNNIUS Gerry, GARSON G. David & CASE John (eds), Workers' Control : a Reader on Labor and Social Change, New York, Random House, 1973.
- MAIRE Edmond, Demain l'autogestion, Paris, Editions Seghers, 1977.
- MANDEL Ernest, Contrôle ouvrier, pouvoir ouvrier, autogestion, Paris, Editions Maspero, 1977.
- MOTHE Daniel, Autogestion et conditions de travail, Paris, Editions du Cerf, 1976.
- MOTHE Daniel, L'autogestion goutte à goutte, Paris, Editions du Centurion, 1980.
- PETROVIC Dusan, La classe ouvrière et l'autogestion, Bruxelles, Editions Oyez, 1975.
- ROSANVALLON Pierre, L'âge de l'autogestion, Paris, Editions du Seuil, 1976.
- ULBURGHS Jef, Pour une pédagogie de l'autogestion, Paris, Editions ouvrières, Bruxelles, Vie ouvrière, 1980.
- WEISS Dimitri, La démocratie industrielle : cogestion ou contrôle ouvrier, Paris, Editions d'organisation, 1978.

3. Sur l'économie de l'autogestion et des coopératives de travailleurs

CLAYRE Alasdair (ed), The Political Economy of Cooperation and Participation, Oxford, Oxford University Press, 1980.

DAURES Nicolas et DUMAS André, Théorie économique de l'autogestion dans l'entreprise, Montpellier, Editions du Faubourg, 1977.

DUMAS André et al., L'autogestion, un système économique ?, Paris, Editions Dunod, 1981.

HORVAT Branko, MARKOVIC Mihailo & SUPEK Rudi (eds), Self-Governing Socialism, White Plains, N.Y., International Arts and Sciences Press, 1975 (2 volumes).

JONES Derek and SVEJNAR Jan, Participatory and Self-Managed Firms : Evaluating Economic Performance, Lexington (Mass.), Lexington Books, 1982.

LE MOIGNE Jean-Louis et CARRE Daniel, Auto-organisation de l'entreprise : 50 propositions pour l'autogestion, Paris, Editions d'organisation, 1978.

LEPAGE Henri, Autogestion et capitalisme. Réponse à l'anti-économie, Paris, Editions Masson, 1978.

VANEK Jaroslav, The General Theory of Labor-Managed Market Economies, Ithaca, N.Y., Cornell University Press, 1970.

VANEK Jaroslav, The Participatory Economy : an Evolutionary Hypothesis and a Development Strategy, Ithaca, N.Y., Cornell University Press, 1971.

VANEK Jaroslav (ed), Self-Management : Economic Liberation of Man, London, Penguin Books, 1975.

VANEK Jaroslav, The Labor-Managed Economy : Essays, Ithaca, N.Y., Cornell University Press, 1977.

WARD Benjamin, The Socialist Economy : a Study of Organizational Alternatives, New York, Random House, 1967.

4. Sur des expériences d'autogestion ou de coopératives de travailleurs

ANTONI Antoine, La coopération ouvrière de production, Paris, Confédération générale des sociétés coopératives ouvrières de production, 1980.

AUTREMENT (revue), Et si chacun créait son emploi, Paris, Editions du Seuil, 20/1979.

AUTREMENT, Dix heures par jour ... (avec passion), Paris, Editions du Seuil, 34/1981.

BERMAN Katrina, Worker-Owned Plywood Companies : an Economic Analysis, Washington, Washington State University Press, 1967.

CAMPBELL A. et al., Workers-Owners : the Mondragon Achievement, London, Anglo-German Foundation for the Study of Industrial Society, 1977.

COMISSO Ellen T., Workers' Control under Plan and Market : Implication of Yugoslav Self-Management, New Haven (Connect.), Yale University Press, 1979.

DEMOUSTIER Danièle, Entre l'efficacité et la démocratie : les coopératives de production, Paris, Editions Entente, 1981.

DESROCHE Henri, Sociétaires et compagnons. Des associations ouvrières aux coopératives de production (1831-1900), Numéro spécial des Archives de sciences sociales de la coopération et du développement, Paris, 1981.

DORNER Peter (ed), Cooperative and Commune : Group Farming in the Economic Development of Agriculture, Madison (Wisc.), University of Wisconsin Press, 1977.

DUPRAT Gérard, Révolution et autogestion rurale en Algérie, Paris, Editions Armand Colin, 1973.

DURRIEU Yves, L'héritage de Tito : l'autogestion nécessaire, Paris, Editions Syros, 1981.

ESPINOSA Juan and ZIMBALIST Andrew S., Economic Democracy - Workers' Participation in Chilean Industry 1970-1973, New York, Academic Press, 1978.

GAGNON Gabriel, Coopératives ou autogestion : Sénégal, Cuba, Tunisie, Montréal, Presses de l'Université de Montréal, 1976.

GARCIA Quintin, Les coopératives industrielles de Mondragon, Paris, Editions ouvrières et Economie et Humanisme, 1970.

- KESTER Gérard, Transition to Workers' Self-Management : Its Dynamics in the Decolonizing Economy of Malta, Den Haag, Institute of Social Studies, 1980.
- KONOPNICKI Maurice, BEN RAFAEL Eliezer et RAMBAUD Placide, Le nouveau Kibboutz, Bruxelles, Editions Louis Musin, 1979.
- KOULYTCHISKY Serge, L'autogestion, l'homme et l'Etat : l'expérience algérienne, Grenoble, Editions Mouton, 1974.
- LE CARPENTIER Sabine, Manuest : à la recherche de l'autogestion, Paris, Editions Entente, 1980.
- MAHSAS Ali Ahmed, L'autogestion en Algérie, Paris, Editions Anthropos, 1975.
- MEISTER Albert, Les communautés de travail, Paris, Editions Entente Communautaire, 1958.
- MEISTER Albert, Où va l'autogestion yougoslave ? Paris, Editions Anthropos, 1971.
- MEISTER Albert, L'autogestion en uniforme : l'expérience péruvienne de gestion du sous-développement, Paris, Editions Privat, 1981.
- MERMOZ Marcel, L'autogestion c'est pas de la tarte ! (Entretiens avec Jean-Marie Domenach), Paris, Editions du Seuil, 1978.
- MINTZ F., L'autogestion dans l'Espagne révolutionnaire, Paris, Editions Maspero, 1976.
- OAKESHOTT Robert, The Case for Workers' Coops, London, Routledge and Kegan Paul, 1978.
- PIAGET Charles, LIP, Paris, Editions Stock, 1973.
- SIRC Ljubo, The Yugoslav Economy under Self-Management, London, Macmillan, 1979.
- SUPEK Rudi (ed), Etatisme et autogestion : bilan critique du socialisme yougoslave, Paris, Editions Anthropos, 1974.
- THEMISTOGLI K., (ed), Industrial Cooperation : a Bibliography, Roma, Comité international des coopératives ouvrières de production et artisanales (CICOPA), 1978.
- THOMAS Henk and LOGAN Ch., Mondragon : an Economic Analysis, London, Allen and Unwin, 1982.
- THORNLEY Jenny, Workers' Cooperatives : Jobs and Dreams, London, Heinemann, 1981.
- VANEK Jan, The Economics of Workers' Management : a Yugoslav Case Study, London, Allen and Unwin, 1972.

- von FREYHOLD Michaela, Ujamaa Villages in Tanzania; Analysis of a Social Experiment, London, Heinemann, 1981.
- WONG John (ed), Group Farming in Asia : Experiences and Potentials, Singapore, Singapore University Press, 1979.
- WRIGHT D.H., Cooperatives and Community : the Theory and Practice of Producer Cooperatives, London, Bedford Square Press of the National Council of Social Service, 1979.
- ZWERDLING Daniel, Workplace Democracy : a Guide to Workplace Ownership, Participation and Self-Management Experiments in the United States and Europe, New York, Harper and Row, 1980.

LES NOVES COOPERATIVES DEU ANYS DESPRÉS

Jacques Defourny.

Liège, 1985.

INTRODUCCIÓ

Tot i que la renovació cooperativa a Occident s'hagi manifestat d'ençà 1978-79, les primeres experiències remarcables i reeixides a Bèlgica daten de 1975. La "nova cooperació", té, doncs, 10 anys i és per això que potser és una ocasió interessant per fer una reflexió.

Sense pretendre esgotar el tema, i encara menys dir la darrera paraula, jo voldria intentar respondre bastant breument a quatre qüestions concretes:

- 1) ¿Com es presenta avui el paisatge cooperatiu com a resultat d'una tradició més que centenària, i quin lloc ocupen els projectes cooperatius més recents, l'onada neo-cooperativa d'aquests darrers anys?
- 2) ¿Quins són els grans trets d'aquesta nova cooperació en el Sud del país on aquesta és més forta, però també en el Nord en què és menys coneguda?
- 3) ¿Com les noves cooperatives intenten estructurar-se i quins són els principals objectius d'aquests intents?
- 4) ¿Sobre quins suports la nova cooperació pot comptar fora de les pròpies estructures i on podria trobar nous aliats o col.laboradors?

I. EL PAISATGE COOPERATIU BELGA.

Després de més d'un segle de realitzacions molt diverses, la cooperació belga es reparteix avui dia bastant clarament en alguns grans sectors econòmics: l'estalvi i el crèdit, l'assegurança, la distribució farmacèutica i l'agricultura. Quant a les cooperatives de consum, després d'haver ocupat una part del mercat força important, actualment experimenten un clar retrocés.

La cooperació s'ha desenvolupat, doncs, gairebé exclusivament en els sectors primari i terciari i s'ha estructurat en algunes grans xarxes: al costat del món agrícola dominat a Flandes pel Boerenbond (sindicat de pagesos) i estructurat a Valònia per les Unions Professionnelles Agricoles (UPA), els altres sectors són representats per la Fédération Nationale des Coopératives Chrétiennes (FNCC) i per la Fédération Belge des Cooperatives Socialistes (Febecoop).

Aquesta cooperació, que hom anomena tradicional, aplega al voltant d'un milió i mig de membres, ocupa unes 20.000 persones, i realitza una xifra de negocis superior als 80.000 milions de francs belgues.

Al costat d'aquestes cooperatives, la gran majoria bastant antigues, hom veu emergir després d'una decena d'anys nombroses petites empreses que es relacionen amb la cooperació, bé d'una manera explícita per llurs estatuts, bé implícitament per la dinàmica associativa que les sosté. Aquestes cooperatives "arrivants", com diria Henri Desroche, es distingeixen de les cooperatives "arrivées" en diversos aspectes, entre els quals es podria citar el projecte original de l'empresa, la seva naturalesa i el seu funcionament.

1) Quant al que es refereix a l'objectiu inicial, mentre que les cooperatives fundades ara fa 50 o 100 anys es dirigien a millorar el poder adquisitiu i el nivell de vida d'una classe obrera explotada, les joves cooperatiu

ves dins la crisi econòmica actual són sobretot instruments de creació i de fensa de l'ocupació.

2) Atès que tenen objectius diferents, també són de naturalesa diversa. Les cooperatives tradicionals són cooperatives d'usuaris engegades per aquests pels béns i serveis que elles oferien, mentre que les noves són cooperatives de treballadors formades i gestionades per aquells qui hi troben un lloc de treball.

3) Finalment, atès que tenen objectius i naturalesa diferents, elles encarnen i vehiculen el projecte cooperatiu amb accents variables: a l'empresa capitalista clàssica, la cooperació tradicional oposa sobretot una limitació de la remuneració del capital i una utilització diferent d'una part almenys dels beneficis, ja sigui per la pràctica del descompte, per la participació dels clients cooperadors en els beneficis o pel finançament d'obres socials. Per la seva banda, les joves cooperatives insisteixen també sobre la primacia del treball -el treball lloga el capital, i no a l'inrevés- i, gràcies a llur nombre restringit de cooperadors, realitzen molt millor el principi de gestió democràtica. Al contrari, es pot observar que la preocupació per la qualitat dels productes es constata àmpliament pels dos costats (1): per exemple, les cooperatives de consum i de distribució farmacèutica fa ja temps que sostenen el moviment de consumidors, i un cert nombre de noves cooperatives tenen com a mòbil principal la producció o la distribució d'una alimentació més sana.

(1) La preocupació per la qualitat dels productes és un dels principis de la cooperació, però no figura entre els sis primordials assumits per l'Aliança Cooperativa Internacional (A.C.I.).

II. ELS PERFILS DE LA NOVA COOPERACIÓ BELGA.

Després d'haver esmentat els aspectes innovadors dels projectes cooperatius més recents, hom intenta d'aprofundir més en concret aquesta realitat neo-cooperativa, comparant el Nord i el Sud del país.

En termes quantitativs està clar que la renovació cooperativa és més forta a Valònia i a Bruxelles que no a Flandes. Una certa aproximació l'ofereixen les següents xifres: de 150 a 200 empreses, amb uns 2.000 llocs de treball en el sud del país, i unes 50 empreses de petita dimensió a Flandes (2).

Com explicar aquesta diferència? Sens dubte la crisi econòmica ha estat més profunda a Valònia i la cooperació neix de la necessitat. Però, més enllà de les situacions econòmiques objectives, nombrosos testimonis insisteixen sobre un factor més subjectiu: l'afirmació del dinamisme regional, més marcat a Flandes -només cal recordar Flandes Technology-, orientaria l'esperit d'empresa sobre les vies més clàssiques i conduiria menys a l'exploració de noves formes d'emprendre i de treballar. Això explicaria que les iniciatives econòmiques alternatives a Flandes semblen essencialment obra d'individus o de grups militants molt compromesos en la lluita per una agricultura i una alimentació biològica, o bé en l'experimentació de tecnologies dolces i del "small is beautiful" (3).

-
- (2) Hi hauria a Flandes una vintena de petites cooperatives autogestionades i una trentena d'agricultors alternatius. També es poden mencionar de 300 a 500 magatzems d'alimentació biològica, però la major part existeixen sense relació amb el funcionament cooperatiu. Finalment, diverses iniciatives econòmiques de caire associatiu tindrien el seu origen en organitzacions socio-culturals que intenten autofinçar-se.
 - (3) "Kleinschaligheid" és una de les expressions favorites del moviment alternatiu flamenc.

A Valònia, aquest tipus de produccions alternatives també són presents, però les noves cooperatives són molt més nombroses en les activitats tradicionals: la construcció, la impremta, el comerç a la menuda i la restauració, els serveis materials i intel·lectuals, i fins i tot de vegades la indústria. En altres paraules, la recerca d'alternatives a Valònia se situa menys sovint que a Flandes a nivells de les tècniques de producció, però sobretot en el funcionament de l'empresa: es tendeix vers l'autogestió, envers una més gran solidaritat entre treballadors, envers la disminució, o fins i tot, la supressió del ventall de salaris, etc.

Aquests diferents trets situen clarament la nova cooperació valona dins la renovació cooperativa, tal com es manifesta en la major part dels països occidentals, sobretot França, Gran Bretanya, Itàlia, Espanya, Canadà, mentre que el fenomen a Flandes sembla més pròxim al moviment alternatiu alemany, en particular de totes les iniciatives aplegades en el si del Netzwerk Selbsthilfe.

III. LES ESTRUCTURES PRÒPIES DE LA NOVA COOPERACIÓ.

Igual com les cooperatives d'usuaris s'han organitzat en grans federacions intersectorials, les cooperatives de treballadors han cercat, després de 5 anys, d'estructurar-se de forma autònoma. A Valònia i a Bruxelles s'han creat tres xarxes diferents que tenen per missió donar suport i representar la nova cooperació. La Fundació André Oleffe (F.A.O.) aplega les experiències lligades al moviment obrer cristià i sobretot algunes empreses, de més de 50 o fins i tot 100 persones, recuperades després de llur fallida amb el suport de sindicats i cooperatives cristianes. Disposant dels suports

institucionals més importants, segueix les empreses de prop i les hi ofereix un suport logístic considerable. Les associacions Solidarité des Alternatives Wallones (S.A.W.) i les Nouvelles Coopératives apleguen gairebé totes les petites cooperatives creades del no-res. La S.A.W., que voldria ésser el lloc de trobada de tots els components de la nova cooperació, duu a terme accions en diversos sentits, però pot ésser sobretot considerada com la principal animadora de la renovació cooperativa valona, en particular per mitjà de la seva revista Alternatives Wallonnes. L'associació Nouvelles Coopératives, desenvolupa una tasca menys institucional i promou concretament una solidaritat funcional entre les empreses per mitjà de xarxes sectorials, per exemple per a la fusta i la construcció.

A Flandes, si la coordinació del moviment alternatiu no està assegurat per cap estructura, hom pot, tanmateix, citar algunes associacions amb diverses funcions que intenten donar suport als projectes i establir lligams entre ells: el Kooperatief Overleg i l'Adviesburo a Turnhout, el Netwerk Zelfhulp Vlaanderen a Bruxelles, Anders Werken Limburg a Hasselt i Leefbaar is Anders a Tirlemont.

Si aquestes estructures, tant al Sud com al Nord del país, són cadascuna l'expressió de lligams entre iniciatives cooperatives, la qüestió de la intercooperació roman, tanmateix, molt àmpliament plantejada, i condiciona, al meu parer, tot el futur d'aquesta renovació encara massa feble. En efecte a través de la intercooperació es perfilen dos objectius crucials, d'altra banda mútuament depenents: la credibilitat de la nova cooperació, i l'eficàcia del suport que se'ls hi aporta.

És evident que la credibilitat de la renovació cooperativa no es podria fonamentar sobre la importància quantitativa del moviment. Essent mínim el pes econòmic d'aquest, és en l'experimentació social que representa, així com en la seva força simbòlica, que radica tot el seu poder d'atracció. Però en cara és necessari que el projecte original que li dóna tot el seu sentit no desaparegui enmig de les baralles i enfrontaments, o de les escissions ideològiques que el poden invadir. Aquest risc no és pas petit car l'abundor

sobtat de projectes cooperatius, i sobretot llur ressò força desproporcionat dins l'opinió pública, han fet que la qüestió de llur "representació política" davant els poders públics o arreu ha esdevingut delicada, i fins i tot també el tema de la seva utilització per altres finalitats.

¡Quina quantitat de rivalitats ineficaces per coordinar o parlar en nom d'una fracció ínfima de l'economia valona! Certament és important que la nova cooperació pugui fer-se sentir. Però, ¿com creure que ho podrà fer sense parlar d'una sola veu, sense que una veritable intercooperació s'estableixi més enllà de les federacions existents? ¿Què és el que restarà d'un moviment embrionari si es trenca en tres?

I a més a més, el que és més important, és necessari que les realitzacions concretes continuïn; altrament, un cop que hagi passat l'entusiasme per la novetat, la bella idea cooperativa o autogestionària es desinflarà com un globus. És per això que el problema de la credibilitat de la nova cooperació porta a una segona qüestió, l'única que, segons el meu parer, val la pena que es plantegi: quin sosteniment s'ha aportat efectivament a la renovació del cooperativisme?

IV. EL SUPORT A LES INICIATIVES COOPERATIVES.

Igual com els autònoms o les grans empreses disposen d'una munió d'organismes de sosteniment i d'un arsenal d'instruments legals comercials o financers concebuts en funció de llurs necessitats específiques, les iniciatives cooperatives han de poder recolzar-se sobre un marc logístic que els hi doni més seguretat i rigor. Això és realment així perquè la cooperació afegeix a l'objectiu de viabilitat econòmica, comuna a qualsevol em

presa, un projecte social que converteix la seva missió particularment exigent i delicada.

En el context belga, tres vies, segons la meua opinió, condueixen vers un millor fonament per a la cooperació de treball.

- 1) Una acció concertada i un reconeixement de les "agències de desenvolupament local".

Només cal dirigir una mirada vers l'estranger per constatar que les cooperatives de treballadors només han superat el nivell de marginalitat allà on han pogut comptar amb fortes estructures de sosteniment per una ajuda a la gestió, una assistència tècnica, comptable, jurídica, comercial, etc... Els consorzi italians i la Caja Laboral Popular del complex cooperatiu de Mondragón a Espanya són, sens dubte els exemples més assenyalats, però la iniciativa de les Cooperative Development Agencies a Gran Bretanya, en la meua opinió, ho són encara més.

A Valònia, una dotzena d'associacions, entre les quals es troben les tres ja citades, s'inscriuen explícitament dins una problemàtica de desenvolupament local i d'economia associativa (4). Dins de la seva diversitat es complementen i proporcionen ja un suport important a les iniciatives d'ocupació de tipus cooperatiu. Tanmateix, veient la feblesa dels seus propis recursos, no poden generalment oferir a llurs treballadors més que estatus precaris (C.S.T., T.C.T., convenis anuals amb la Regió a la Comunitat). En aquestes condicions, l'acció d'aquests "agents de desenvolupament local" per seguir la terminologia de la CEE, pot difícilment desplegar-se amb tota la seva eficàcia i la continuïtat desitjades.

(4) S'enumeren en l'Annex.

Reunides per primer cop l'abril de 1985, aquestes "agències de desenvolupament local" han decidit d'ajuntar llurs forces a fi d'aconseguir dels poders públics un reconeixement de la seva funció en el suport a la creació de llocs de treball i per reivindicar un finançament que les permeti alhora de treballar amb un personal molt competent i d'inscriure llur acció a més llarg termini (5). Segons el meu parer, el pas realitzat és important i podria ésser el començament d'una col.laboració sobre molts altres aspectes, com per exemple el de la formació dels agents de desenvolupament o la creació de bancs de dades comuns.

2) Una solidaritat recuperada amb el moviment obrer i les cooperatives tradicionals.

Hom oblida sovint que la primera branca de la cooperació que es desenvolupà a Bèlgica fou la cooperació de treball. Tot i que la llei no reconegué les societats cooperatives fins el 1873, les associacions obreres de producció es desenvoluparen des de 1849. La creació del Parti Ouvrier Belge el 1885 les donà un impuls molt particular, però, després de la primera guerramundial, el moviment obrer belga establí distàncies progressivament envers aquest tipus d'empreses, considerades com a col.laboradors del sistema capitalista. Les conseqüències que se'n derivaren foren fatals per a les cooperatives de treballadors, que desaparegueren ràpidament i per molt de temps de l'escena belga. En nombrosos països, al contrari, el moviment

(5) Per exemple, hom podria utilitzar amb aquesta finalitat una petita part de les sumes que es deriven de la moderació salarial, de les quals ara com ara es beneficien sobretot els autònoms via el Fons de participació i el crèdit subordinat als aturats.

A Quebec en tot cas, el govern s'ha adonat ben bé de la importància d'un suport d'aquest tipus: deu "grups de consells" de 3 a 10 consultors acaben d'ésser reconeguts i finançats sobre la base d'un contracte quadriennal.

obrer restà solidari de la cooperació de treball, tot i que es constata una mena de llindar en la gestió que els sindicats mai no han acabat de franquejar.

Actualment, les noves cooperatives, tot i vetllant gelosament per preservar llur especificitat i autonomia, han de retrobar aquesta solidaritat perduda. Sense parteners, sense el suport de grups socials més amplis, aquestes iniciatives tenen el risc al final d'esdevenir simplement illes simpàtiques i exòtiques.

Els temps no són potser desfavorables. Després de 10 anys, la radicalitat i de vegades la intolerància de totes les joves experiències sembla que deixen pas una mica més al pragmatisme i a l'obertura. D'altra banda, la cooperació tradicional, molt marcada pel desengany en la distribució, i el sindicalisme, obligat a redefinir la seva identitat, necessiten potser més que mai noves pistes.

3) L'acció davant els poders públics.

Un organisme financer, la SOFICATRA (Societat Financera d'Iniciativa Industrial per als Quadres i Treballadors) ha estat creada el 1983 per la Societat Nacional d'Inversions per vehiculitzar préstecs o adquirir participacions en les empreses posades en marxa pels propis treballadors. Ja he recordat la indispensable intervenció dels poders públics en el finançament dels agents de desenvolupament. Entre altres mesures, les més citades són la creació d'una Societat Regional Valona de Desenvolupament Cooperatiu o, fins i tot, d'un Secretariat d'Estat per a l'Economia Associativa.

Per part meua, insistiria sobre una mesura més limitada, però d'una considerable repercussió. Es tractaria, com en molts països, de declarar en la llei la possibilitat d'ésser alhora assalariat i administrador d'una cooperativa (6). Actualment l'Office National de Sécurité Sociale rebutja la quali

(6) Països com França o Itàlia tenen fins i tot estatuts dirigits exclusivament a les cooperatives de treballadors.

tat d'assalariats als treballadors que són alhora membres del Consell d'administració de llur empresa, atès que el seu lligam de subordinació no és suficient. En altres paraules, les cooperatives d'assalariats tenen pràcticament el pas barrat envers l'autogestió. Ara bé, si en certes cooperatives els treballadors elegeixen deliberadament el estatut d'autònom, les cooperatives de construcció no poden beneficiar-se dels subsidis del chômage-intempéries. Igualment, en les empreses, recuperades en forma de cooperatives després de la fallida, difícilment es pot demanar a les persones habituades, durant molt de temps, a l'estatut d'assalariats, que es llençin a la inseguretat que comporta l'estatut d'autònom.

És de desitjar que aquest desconeixement, per part de la llei, de l'especificitat de les cooperatives de treballadors sigui aviat resolt.

D'una manera més general, els pròxims anys sabran dir sens dubte si existeix a Bèlgica un real esdevenidor per aquesta punta de llança de la cooperació, en la qual els homes cerquen d'ésser alhora socis i companys ("sociétaires et compagnons").

ANNEX: Quadre recapitulatiu de les ADL (Associacions de Desenvolupament Local) a Valònia i Bruxelles.

Nom de l'organisme	Adreça	Telèfon	Data de creació	Activitat principal
Boutique de Gestion (B.G.)	Rue Ch. Vanlerberghe 37 1030 BRUXELLES	02/242.44.14	12/1982	Support a les iniciatives locals d'ocupació. Formació, estudis i recer- ques.
Centre d'Action Sociale italien-Université Ouvrière (CASI-UO)	Rue Adolphe Willemyns 211 1070 BRUXELLES	02/521.21.25 02/537.67.98	1970	Formació per a infants, adolescents, joves forma- dors, joves aturats. Promoció de cooperatives de treball.
Centre Wallon pour une agriculture sociale (CEWAS)	Rue du Delta 59b 7000 MONS	065/34.99.55	02/1981	Coordinació i promoció de petites empreses agrícoles valones.
Centre Wallon d'Animation et de Coopération (CWAC)	Maison communale de a 4803 POLLEUR	087/54.12.13 37.61.56	03/1983	Recerca, informació i asis- tència tècnica (agroalimen- tària, cuir i fusta). Accions de coordinació.
Coopérative de Recherche et d'Animation du Brabant wallon de l'Est (CRABE)	Rue de Wastinnes 7 5974 OPPREBAIS-INCOURT	010/88.91.54	1976	Recerca i animació, infor- mació i suport a la innova- ció en la perspectiva de desenvolupament regional.

Entreprendre dans le Borinage	Rue Samson 15 7000 MONS	065/34.73.90	1981	Support a les iniciatives lo- cals d'ocupació (retorn al treball d'aturats no qualif.)
Entreprise	Soulevard de Dixmude 30A 1000 BRUXELLES	02/218.19.95	08/1980	Assistència tècnica, assis- tència de gestió. Formació, estudis i recerca.
Fondation André Oleffe (FAD)	Rue de la Loi 121 1040 BRUXELLES	02/233.34.11 Ext : 587	05/1990	Incorporació d'iniciatives econòmiques locals. Jornades de formació.
La Fondation Rurale de Wallonie (FRW)	Rue des Déportés 140 6700 ARLON	063/22.03.78 22.03.79	1975	Orientació d'operacions-pli- lot de renovació rural. Sosteniment d'iniciatives econòmiques. Formació.
Fonds de solidarité et de développement régional (FUSODER)	c/o Métallurgistes FGIB Galerie des Deux Places 16 4800 VERTIERS	087/33.74.88	10/1982	Incorporació d'iniciatives econò- miques locals (cooperatives). Estudis i informacions econòmi- ques regionals.
Groupeement de relance économique des vallées de l'Ourthe et de l'Amblève (GREOA)	Rue Bas-Rivage 7 4068 REMOUCHAMPS	041/84.67.88	1972	Desenvolupament rural inte- gral de la regió (en matè- ries econòmiques, socials i culturals).
Institut Bruxellois des Nouvelles Entreprises (IBNE)	Rue de Bordeaux 62A 1060 BRUXELLES	02/511.05.40	11/1984	Incorporació d'iniciatives locals d'ocupació. Projecte de formació.
Les Nouvelles Coopératives	c/o Les Copeaux Chaussée de Havre 18 5800 GEMBLoux	081/61.40.30	05/1982	Coordinació i intercanvis entre cooperatives. Ajuda a la gestió d'inicia- tives econòmiques locals de tipus cooperatiu.

Services Techniques et Administratifs (STA)	Grand'rue 1 6460 CHIMAY	060/21.30.46	04/1976	Serveis comercials, tècnics i administratius a les iniciatives econòmiques locals.
Solidarité des Alternatives Wallonnes (SAW)	Avenue Général Michel 18 6000 CHARLEROI	071/33.39.52 31.46.10 32.74.51	09/1981	Lloc de coordinació i de concertació per l'acció. Òrgan de representació i de defensa. Lloc de formació i d'ajuda a la gestió.
Les Trois Vallées	Rue de Boussu 2A 6400 COUVIN	060/34.57.82.	1976	Formació permanent, dirigida als aturats, en vistes a promoure iniciatives locals d'ocupació.
Association pour la Valorisation et la solidarité économique de l'Entre-Sambre-et-Meuse (VALESEM)	Maison communale de à 6458 FROIDCHAPELLE	060/41.14.07	06/1981	Assessorament d'iniciatives econòmiques locals.
Valorisation des Initiatives économiques dans l'Entre-Sambre-et-Meuse (VIE-ESEM)	Rue Luc Baudour 29 6570 BEAUMONT	071/31.62.22	04/1982	Animació, formació i suport dels projectes de desenvolupament local.

LE CIRIEC...

CENTRE INTERNATIONAL
DE RECHERCHES ET D'INFORMATION
SUR L'ECONOMIE PUBLIQUE,
SOCIALE ET COOPERATIVE

STATUT : Association internationale à but scientifique.

ORIGINE : Fondé à Genève en 1947. Transféré à Liège en 1957.

BUT : Etudier et promouvoir les secteurs et activités économiques qui ont pour but le service de l'intérêt général (entreprises publiques et entreprises privées d'intérêt général comme les coopératives et les mutuelles).

MOYENS : La recherche scientifique, la collecte et la diffusion d'informations, la publication de travaux.

MEMBRES : Les sections nationales établies dans 14 pays rassemblent des collectivités (entreprises et institutions diverses) et des individus liés à l'économie publique, sociale et coopérative.

Siège international du CIRIEC (et de la Section belge)

Bâtiment B 31
(Faculté de Droit, d'Economie et de Sciences Sociales,
Tour Nord, 3e étage)
Université de Liège au Sart Tilman
4000 Liège — Tél. (041) 56 27 46 (Parkings 15 et 16)

et la nouvelle coopération

— Convaincu que l'émergence de multiples expériences coopératives témoigne d'un renouveau à poursuivre et à fortifier;

— Sollicité par un nombre croissant de personnes et d'organismes intéressés par ces initiatives nouvelles; le CIRIEC belge propose différents types de services :

1. Publications
2. Documentation
3. Formation
4. Recherches
5. Consultation

1. PUBLICATIONS

A. LES ANNALES

La renommée internationale du CIRIEC est surtout due à sa revue scientifique publiée trimestriellement en trois éditions (française, anglaise et allemande) et diffusée dans plus de soixante pays : les *Annales de l'économie publique, sociale et coopérative*.

Cette revue à laquelle collaborent de nombreux spécialistes belges et étrangers, comprend :

— des articles, notamment sur les sujets suivants :

- *Autogestion et coopération* (numéro spécial, 2/1978 - 6 articles).
- *Mondragon : une expérience de développement coopératif dans le secteur industriel* (3/1980).
- *La démocratie coopérative, les consommateurs et les travailleurs* (1-2/1981).
- *L'Etat et le développement coopératif* (3/1981).
- *Facteurs essentiels influençant les coopératives agricoles de production* (3/1981).
- *Mondragon et les aspects doctrinaux du projet coopératif* (3/1981).
- *Le rôle des coopératives en Pologne* (1/1982).
- *La viabilité des coopératives agricoles de production* (1/1982).

— un relevé bibliographique de tous les livres et articles parus dans le monde sur les thèmes couverts par le CIRIEC;

— des présentations de livres.

B. LES « WORKING PAPERS »

Lancée en 1982, cette nouvelle collection vise à diffuser sous une forme simple et souple des synthèses de recherches menées au CIRIEC ou en collaboration avec celui-ci.

Déjà parus :

J. DEFOURNY : *Les nouvelles coopératives, espoir pour la Wallonie?*, 82/01, 21 p.

M.A. SAIVE : *Le financement et l'organisation des coopératives industrielles : l'exemple de Mondragon*, 82/02, 27 p.

J. DEFOURNY : *The Problem of Self-Financing in Workers' Cooperatives : a Survey*, 82/03, 29 p.

A paraître :

M.A. SAIVE : *L'économie sociale en Belgique : un premier aperçu*, 82/04.

A. ANDRE, C. DEVILLE, J.P. FITSCHY : *Les nouvelles coopératives de la province de Liège - Données de base*, 83/01.

2. DOCUMENTATION

A. UN CENTRE DE DOCUMENTATION INFORMATISE

En exploitant une documentation accumulée pendant de nombreuses années et en bénéficiant du concours de l'Unité informatique de la Faculté de Droit, le CIRIEC a mis sur pied un « **Centre de Documentation sur l'Economie Coopérative et Sociale** ».

Outre un grand nombre de livres, le Centre de Documentation rassemble la plupart des revues publiées dans le monde entier sur l'économie coopérative et sociale. Dans ce domaine, il constitue une des principales sources documentaires en Europe.

Les références de tous les documents et, pour chacun de ceux-ci, un ensemble de mots-clés ont été placés sur fichiers informatiques. Cette technique permet de répondre avec un maximum d'efficacité et de rapidité à toutes les demandes : recherches à partir du nom de l'auteur ou sur base de thèmes déterminés, prise en compte de contraintes quant aux zones géographiques concernées, quant aux langues utilisées, etc...

Enfin, le Centre de Documentation du CIRIEC est jumelé à celui du Program on Participation and Labor-Managed Systems de l'Université américaine de Cornell (premier centre mondial sur l'économie de l'autogestion et des coopératives de travailleurs). A ce titre, il possède une copie de son fichier documentaire (3.500 références).

Le Centre de Documentation est ouvert du lundi au vendredi de 9 h à 17 h.

B. UNE BANQUE DE DONNEES

Le CIRIEC est aussi en train d'établir une banque de données comprenant essentiellement :

- les rapports d'activité et divers documents des principales sociétés coopératives belges;
- des dossiers individuels sur les nouvelles coopératives wallonnes et bruxelloises;
- d'importantes séries statistiques sur les sociétés coopératives ouvrières de production françaises dans le cadre d'un accord avec la Confédération Générale des SCOP (Paris).

3. FORMATION

A. UN NOUVEAU COURS :

COOPERATION ET AUTOGESTION

Renouant avec une tradition qui, du temps de Paul Lambert (1912-1977), a fait de Liège un haut lieu de l'enseignement de la coopération, le CIRIEC organise à partir de *janvier 1983* un cours de 30 heures (15 x 2 heures) intitulé « **Coopération et autogestion** ».

Accessible à tous, il sera donné par plusieurs membres du staff CIRIEC et quelques collaborateurs extérieurs tous les *lundis soirs de 18 à 20 h* dans les locaux de l'Université à la Résidence Dumont (1er étage), 32, place du XX Août (première séance le 10 janvier).

L'objectif du cours est de donner une formation solide à tous ceux qui, dans un domaine fort méconnu, souhaitent approfondir leurs connaissances.

Plan du cours

1. La pensée coopérative et l'utopie autogestionnaire (un retour aux sources).
2. La coopération et l'autogestion dans le monde (les principales expériences belges et étrangères).
3. La théorie économique de la coopération et de l'autogestion (les apports de la science économique).
4. Perspectives d'avenir — Conseils pratiques (statuts juridiques, financement, gestion...).

La participation aux séances de cours est gratuite. Par contre, aux personnes qui désirent présenter l'examen et, en cas de réussite, obtenir un certificat délivré par l'Université de Liège, il est demandé d'acquitter le montant de l'inscription (2.000 F) au Diplôme d'Economie et de Gestion. Cette inscription donne aussi accès à l'ensemble du programme du Diplôme : une trentaine de cours d'initiation aux problèmes économiques, organisés en soirée par l'Université et la Province de Liège et parmi lesquels l'étudiant peut en choisir dix à répartir sur un maximum de cinq ans.

B. LES CONFERENCES ET SEMINAIRES

A la demande de divers organismes (institutions d'enseignement, syndicats, fédérations coopératives, etc...), certains membres du staff CIRIEC donnent régulièrement des conférences ou animent des séminaires sur des thèmes correspondant à leurs spécialités respectives.

4. RECHERCHES

A. LES CONTRATS

Sur la base de contrats signés avec différents commanditaires, le CIRIEC réalise des études relevant aussi bien de la recherche fondamentale que de la recherche appliquée. Dans les dernières années, son équipe de chercheurs a notamment travaillé sur les sujets suivants :

- *le complexe coopératif de Mondragon;*
- *les agences publiques ou semi-publiques de développement coopératif;*
- *la coopération traditionnelle en Belgique;*
- *les nouvelles coopératives en Wallonie (étude générale et nombreuses études de cas);*
- *les coopératives ouvrières de production en France;*
- *la théorie économique de l'entreprise autogérée.*

B. LA GUIDANCE D'ETUDIANTS

L'intérêt des jeunes pour la nouvelle coopération amène le staff du CIRIEC à guider dans leurs travaux un nombre croissant d'étudiants tant de l'Université de Liège que d'autres institutions.

5. CONSULTATION

A. UNE ASSISTANCE AUX ENTREPRISES

Dans les limites des compétences et de la disponibilité de ses membres, le CIRIEC aide des entreprises en formation ou en cours d'opération.

Outre des informations économiques et juridiques, il offre un service de guidance générale : lieu privilégié de renseignements, le CIRIEC peut utilement orienter les nouveaux entrepreneurs coopératifs en fonction de leurs besoins ainsi qu'éventuellement les mettre en contact avec des institutions et des praticiens des affaires prêts à leur fournir une aide désintéressée.

B. UNE ACTION AUPRES DES POUVOIRS PUBLICS

En s'appuyant sur ses recherches et sur sa capacité d'expertise, le CIRIEC est régulièrement appelé à participer à divers travaux au niveau des autorités régionales, nationales et européennes. Auprès de ces institutions, son action vise notamment à promouvoir des mesures en faveur de l'économie coopérative et sociale : création d'organismes financiers adaptés aux besoins des coopératives, reconnaissance par la législation belge d'un statut de coopérative de travailleurs, encouragement du secteur de l'économie sociale par les instances de la C.E.E., etc...

CENTRE INTERNATIONAL DE RECHERCHES ET D'INFORMATION SUR
L'ECONOMIE PUBLIQUE, SOCIALE ET COOPERATIVE
(CIRIEC)

LE CENTRE DE DOCUMENTATION SUR L'ÉCONOMIE SOCIALE ET COOPÉRATIVE

Le Centre de documentation offre 4 grands types de services correspondant à différentes étapes que parcourent souvent les personnes désireuses de lancer des initiatives locales d'emploi.

I. Une documentation générale

Pour une première approche du monde de la coopération

Une abondante documentation est disponible sur l'origine et les développements de l'économie sociale et coopérative en Belgique et dans le monde. Elle comprend outre un grand nombre de livres en diverses langues, la plupart des revues publiées dans le monde entier en matière d'économie coopérative et sociale.

Tous ces documents étant répertoriés sur fichiers informatiques (références complètes et résumé du contenu par mots-clefs), il est facile d'opérer des recherches à partir des noms d'auteurs, de thèmes déterminés, etc.

II. Un fichier d'initiatives d'emploi en Belgique

Pour avoir une idée des initiatives d'emploi de type coopératif en Belgique

Un fichier manuel présente les nom, adresse, secteur d'activité, date de création, nombre de travailleurs... d'environ 200 nouvelles coopératives belges.

III. Des dossiers sur des initiatives d'emploi

Pour étudier plus précisément l'une ou l'autre expérience ou s'en inspirer

Des dossiers individuels comprenant documents internes, coupures de presse, études de cas ... consacrés à environ 180 nouvelles coopératives et à quelques organismes de soutien peuvent être consultés sur place.

PUBLICATIONS DU CIRIEC

ANNALES DE L'ECONOMIE PUBLIQUE, SOCIALE ET COOPERATIVE

Abonnement annuel (4 numéros)	1 000 FB
Le numéro	350 FB

LIVRES

Le budget de l'Etat belge (1980)	300 FB
De Belgische Staatsbegroting (1980)	300 FB
La crise des finances publiques par G. Quaden (1984)	500 FB

WORKING PAPERS

<i>Les nouvelles coopératives, espoir pour la Wallonie ?</i> , (J. Defourny) - 82/01	100 FB
<i>The Emergence of Workers' Cooperatives in Belgium</i> , (J. Defourny) - 82/01	100 FB
<i>Le financement et l'organisation des coopératives industrielles : L'exemple de Mondragon</i> , (M.-A. Saive) - 82/02	100 FB
<i>The Problem of Self-financing in Workers' Coopera- tives : A Survey</i> - (J. Defourny)- 82/03	100 FB
<i>L'economie sociale en Belgique - Un premier aperçu</i> , (M.-A. Saive) - 82/04	100 FB
<i>L'expérience belge des déficits publics</i> , (G. Quaden) - 83/01	100 FB
<i>Financing Public Enterprises Experiencies and Present Tendencies in Belgium</i> , (M. Van Hecke) - 83/02	100 FB
<i>Le "nouveau consommateur" : mythe ou réalité</i> , (V. Boniver, Y. Laguesse, B. Thiry) - 83/03	100 FB
<i>Les nouvelles coopératives de la province de Liège - Données de base</i> , (Ch. Deville, A. André, J.-P. Fitschy) - 83/04	100 FB
<i>La demande de véhicule neufs et le parc auto- mobile</i> , (B. Thiry) - 83/05	100 FB
<i>De Sociale Ekonomie in België - Een eerste overzicht</i> , (M.-A. Saive) - 83/06	100 FB
<i>Economie sociale et renouveau coopératif - Définition et problèmes de financement</i> , (M. Marée, M.-A. Saive) - 83/07	300 FB

SEMINARI
SOBRE
**COOPERATIVISME
i OCUPACIÓ**
Les cooperatives,
alternativa a la crisi de l'ocupació?

2, 3 i 4 desembre 1986

Lloc: Casa Elizalde
Carrer València, 302, Barcelona

Sota els auspicis del
PATRONAT CATALÀ PRO-EUROPA
de la Generalitat

Generalitat de Catalunya
Departament de Treball
Institut per a la Promoció i la Formació Cooperatives

OBJECTIUS DEL SEMINARI

El principal objectiu del Seminari és el d'aprofundir en la relació que s'estableix entre les cooperatives de treball associat i la creació de llocs de treball estables, en aquests moments de crisi de l'ocupació.

Es pretén d'oferir un marc en el qual estudiosos del món laboral i cooperativistes posin a debat els problemes que aquesta relació origina.

En aquest sentit, es tractaria d'analitzar el paper de les cooperatives de treball associat a l'hora de crear ocupació en la conjuntura de reestructuració del marc econòmic i industrial. També s'haurien d'analitzar les especificitats del moviment cooperatiu actual, per plantejar-se fins a quin punt és una alternativa a la crisi d'ocupació i quines són les condicions socials, econòmiques i culturals que ajuden a la creació i desenvolupament i continuïtat de les cooperatives i quines pel contrari s'obstaculitzen.

Així la qüestió central es planteja al voltant de l'interrogant sobre si el cooperativisme de treball associat és un element eficaç per a mantenir i procurar una expansió d'ocupació en un marc de transformació industrial i dins d'una reestructuració dels mercats de treball. Tenint present que l'actual creixement del cooperativisme de treball associat s'ha produït juntament amb una crisi de l'empresa tradicional i en un context de crisi econòmica que ha generat un creixent índex d'atur.

Aquests elements, conjuntament amb altres factors de caire sociocultural, han propiciat que s'hagi generat una forta expansió en la creació de cooperatives de treball associat, curiosament i de manera pronunciada, almenys en el cas de Catalunya, en alguns dels sectors productius més colpits per la crisi i en les zones més afectades per l'atur industrial. Paral·lelament, el tipus d'empresa cooperativa ha estat assumida per col·lectius de gent jove, i en altres casos la seva creació respon a la iniciativa de l'administració pública.

PROGRAMA

DIMARTS, 2 DE DESEMBRE

17.00 Inauguració per l'Honorable Sr. Oriol Badia, Conseller de Treball.

17.30 Ponència: **Vell i nou cooperativisme davant la crisi**, per **Jordi Estivill**, sociòleg, director del Gabinet d'Estudis Socials.
Col·loqui.

DIMECRES, 3 DE DESEMBRE

9.30 Ponència: **L'experiència del cooperativisme a Walònia (Bèlgica)**, per Jacques Defourny, responsable del Departament d'Economia Cooperativa i Social del CIRIEC.
Col·loqui.

11.15 Descans.

11.45 Ponència: **Les cooperatives autogestionàries del Vèneto (Itàlia)**, per Paolo Gurisatti, membre de la Fundació Corazzin, de Venècia.
Col·loqui.

16.30 Ponència: **Mondragón i el repte de la crisi**, per José Ignacio Mora, assessor de relacions institucionals de CAJA LABORAL POPULAR (Lan Kide Aurrekia).
Col·loqui.

18.00 Descans.

18.15 Ponència: **Les polítiques d'ocupació a Catalunya i les cooperatives de treball associat**, per Víctor Forgas, vice-president de la Federació de Cooperatives de Treball Associat de Catalunya i membre substitut del Consell Consultiu de la CEE.
Col·loqui.

DIJOUS, 4 DE DESEMBRE

9.30 Ponència: **El finançament del cooperativisme**, per Manuel Ferrer Beltran, membre del Grup COOP del País Valencià.
Col·loqui.

11.30 Descans.

11.45 Taula Rodona: **Les cooperatives i l'ocupació**, amb la participació de:
— **Ramon Salabert**, de la Federació de Societats Anònimes Laborals de Catalunya.
— **Pere Montaña**, del Servei Municipal de Formació Cooperativa de l'Ajuntament de Sabadell.
— **Miquel Mus**, director del Centre Ocupacional de l'Ajuntament de Sant Pere de Ribes.
— Un representant de la cooperativa **ECOTECNIA**.
— **Jaume Estrems**, president de la Federació de Cooperatives de Treball Associat de Catalunya i de la Cooperativa Cristalleries de Mataró.

14.00 Cloenda del Seminari pel vice-president de l'Institut: el director general de cooperació de la Generalitat.

INSCRIPCIÓ

Per assistir a aquest Seminari és indispensable formalitzar la inscripció enviant el full adjunt degudament emplenat abans del 28 de novembre a l'I.P.F.C.

Tots els inscrits podran retirar un dossier personal amb abundant documentació sobre el tema.

ORGANITZACIÓ TÈCNICA

Tota la preparació i l'organització tècnica del present Seminari ha estat a cura del GABINET D'ESTUDIS SOCIALS amb domicili a Ronda Universitat, 21, 8è D, telèfon 317 72 00, ext. 93, 08007 Barcelona.

I.P.F.C.

Via Laietana, 16, 9a. planta
08003 Barcelona
Telèfon 319 33 63

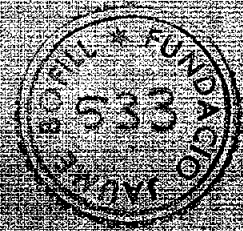
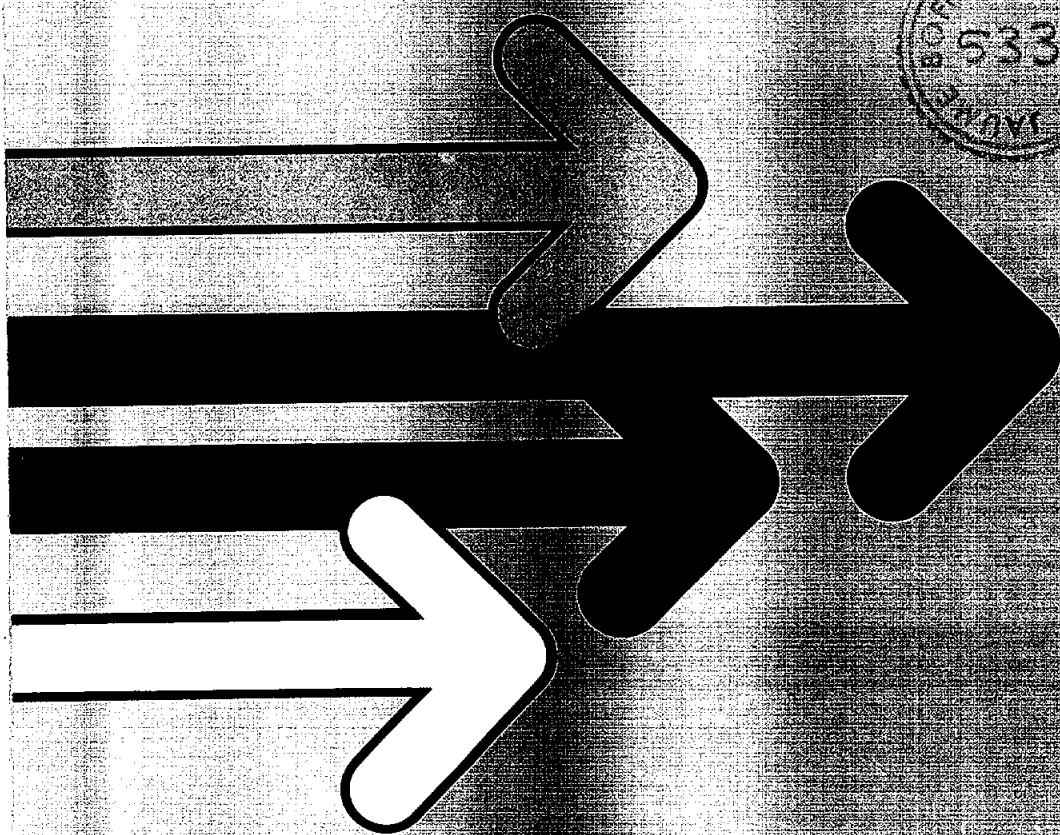
FULL D'INSCRIPCIO

En/Na _____
de professió _____
amb domicili al carrer i núm. _____ població _____

s'inscriu com a participant en el **SEMINARI SOBRE COOPERATIVISME I OCUPACIO**, que tindrà lloc els dies 2, 3 i 4 de desembre de 1986.

_____ de novembre de 1986
Signatura

Què és l'IPFC

Generalitat de Catalunya
Departament de Treball
**Institut per a la Promoció
i la Formació Cooperatives**

Junta de Govern

D'acord amb l'article 4 de la llei de creació de l'Institut, componen la Junta de Govern:

- el president, l'honorable conseller de Treball,
- el vice-president, el director general de Cooperació,
- cinc vocals elegits pel Consell Superior de Cooperació,
- cinc vocals nomenats pel conseller de Treball i
- el director de l'Institut

Actua com a secretari, amb veu i sense vot, un col·laborador del Departament de Treball, tècnic en matèria cooperativa.

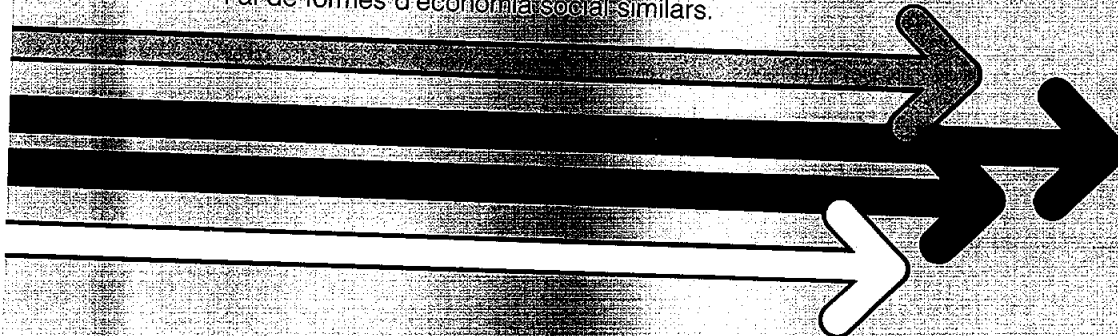
Són funcions de la Junta de Govern:

- Aprovar els plans generals i els programes d'activitats.
 - Elaborar la proposta de pressupost i aprovar els comptes i la memòria anual.
 - Aprovar convenis de col·laboració amb entitats dedicades a la promoció i la formació cooperatives.
-
-
-
-
-
-
-

L'Institut per a la Promoció i la Formació Cooperatives

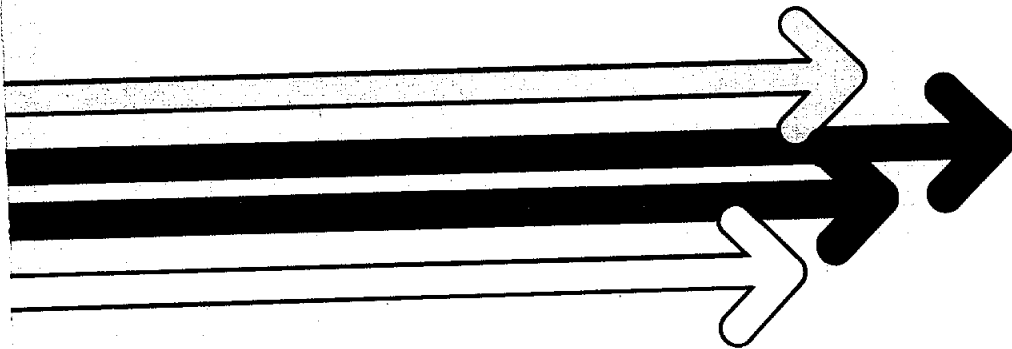
COL LABORA:

- per a l'activitat de formació i promoció cooperatives amb més de trenta institucions de Catalunya...
- amb el Departament d'Ensenyament per fer possible l'educació cooperativa en els centres d'ensenyament de qualsevol grau i classe i així mateix atavornir la creació de cooperatives escolars en aquests centres amb la Direcció General de Promoció i Desenvolupament del Departament d'Agricultura, per a un ensenyament aprofundit del cooperativisme agrari a les Escoles de Formació Professional d'aquesta branca, amb la Direcció General de la Joventut del Departament de Presidència de la Generalitat, per fomentar entre les organitzacions i moviments de joves el coneixement del cooperativisme i amb tots els altres departaments que per l'objecte social de les cooperatives esdevingui convenient;
- amb la Universitat (Facultat de Dret, Facultat d'Economiques, Escola de Ciències Empresarials, Universitat Politècnica) i tots els altres organismes adscrits o similars per impulsar als seminaris i estudis sobre determinats aspectes del cooperativisme;
- amb totes les federacions de cooperatives (treball, agràries, consum, habitatges, serveis, crèdit, ensenyament, caixes rurals) així com la confederació per a la programació i la realització de cursos i seminaris, simposis, etc., sobre aspectes determinats d'interès cooperatiu;
- amb instituts i centres similars d'arreu d'Espanya i del món, per a un intercanvi d'informació i documentació referents al camp de les cooperatives, al d'altres formes de treball associat i al de formes d'economia social similars.

Objectius de l'Institut

- A. Fomentar el cooperativisme a Catalunya pel conjunt de valors humans i socials que comporta, perquè entenem que les cooperatives continuen essent les societats idònies en diversos sectors econòmics i perquè volem contribuir a la recuperació del paper històric d'aquestes societats dins del moviment social i cultural de Catalunya, atès que sempre han estat un gran mitjà de progrés.
- B. Contribuir intensament a la formació de directius, tècnics i quadres per a tota classe de cooperatives a fi que aquestes funcionin amb competitivitat i modernitat.
- C. Col·laborar amb centres públics i privats de tot tipus que es dediquin a la promoció i a la formació cooperatives, tenint en compte les especificitats de cada sector econòmic d'aquestes societats i establint les prioritats segons les necessitats de cada moment per tal d'ampliar l'abast de l'acció de promoció i formació.

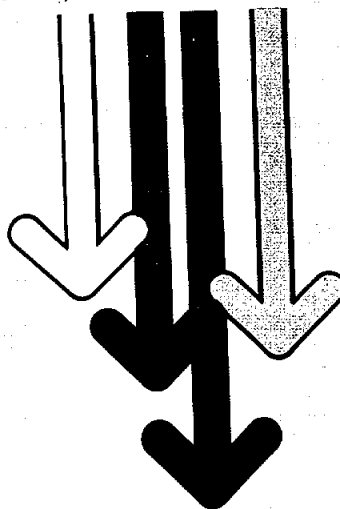

Funcions de l'Institut

- a) Estudiar i difondre la cooperació com a moviment econòmic i social, els seus principis, les seves tècniques i els seus mètodes, tant pel que fa a les mateixes cooperatives com a la societat en general.
- b) Organitzar cursos de cooperativisme, taules rodones, conferències i seminaris a tots els nivells que consideri necessari.
- c) Formar tècnics per a la direcció i la gestió de les empreses cooperatives.
- d) Elaborar estudis de suport financer i de recerca respecte al moviment cooperatiu, a d'altres formes de treball associat o a formes d'economia social similars, i fer les propostes que en derivin al conseller competent en matèria de cooperatives.
- e) Estudiar i elaborar noves activitats emmarcades dins els objectius de l'Institut.
- f) Atendre tot allò que directament o indirectament es refereixi a la formació i a la promoció cooperatives.

Activitats

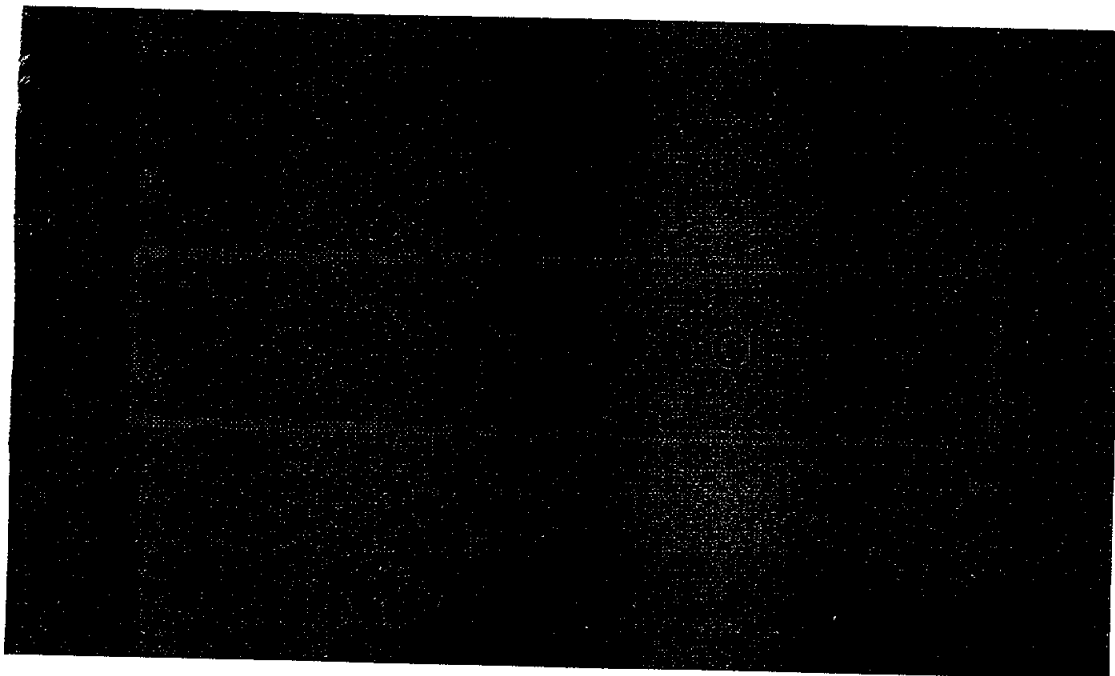
- Organització de cursos de formació a diversos nivells sobre cooperatives de treball, agràries i d'altres classes.
- Producció d'àudio-visuals que contribueixin a una millor comprensió del moviment cooperatiu, així com a una millor formació dels seus membres.
- Producció de publicacions que serveixin de documentació i suport tècnic per a tot tipus de cursos de formació.
- Organització de seminaris, simposiums, jornades, etc., que contribueixin a aprofundir en el coneixement de temes relacionats amb les cooperatives.

Aquests serveis es poden demanar directament a la seu de l'Institut.

- Via Laietana, 16, 9.ª planta, 08003-BARCELONA, tel. 319 33 63
o als Serveis Territorials del departament de Treball
(Unitats de Cooperatives):
- BARCELONA - Gran Via de les Corts Catalanes, 612, tel. 302 46 66
- GIRONA - Av. Jaume I, 41, tel. 21 04 16
- LLEIDA - Av. del Segre, 2, tel. 24 86 54
- TARRAGONA - Carrer Ixart, 11, tel. 23 36 14

estudi: dugó/mollet

CIRIEC
Université de Liège
Sart Tilman Bât. B 31
4000 LIEGE (Belgique)
Tél. (041) 56 27 46

Le CIRIEC est une organisation internationale non gouvernementale. Il possède en Belgique la personnalité civile au titre d'association internationale à but scientifique (arrêté royal du 27 juillet 1961).

ORIGINES

Le Centre International de Recherches et d'Information sur l'Economie Collective a été créé en 1947 par le Professeur Edgard MILHAUD, économiste français enseignant à l'Université de Genève, déjà fondateur de la revue "Les Annales de l'économie collective". C'est avec l'aide active d'amis suisses que Milhaud constitua le CIRIEC et le fit vivre à Genève jusqu'en 1957. Préoccupé de sa succession, il engagea l'Assemblée générale du CIRIEC tenue à Paris la même année à transférer à Liège (Belgique) le siège central de l'association, le Professeur Paul LAMBERT devenant directeur puis président du CIRIEC.

L'expression d' "économie collective" inventée par Milhaud pour qualifier globalement les différents secteurs de l'économie orientés vers la recherche de l'intérêt général ne s'est pas généralisée dans le langage économique. Surtout après la seconde guerre mondiale elle fut malheureusement assimilée dans certains milieux au concept d'économie collectiviste. Pour éviter toute équivoque, l'intitulé du CIRIEC a été légèrement modifié pour prendre en 1974 la dénomination plus claire, sinon plus attrayante de "Centre international de recherches et d'information sur l'économie publique, sociale et coopérative".

Au décès de Paul Lambert en 1977, le Professeur Guy QUADEN est devenu directeur du CIRIEC international. Le Dr. Anton RAUTER, Directeur de la Fédération des coopératives autrichiennes KONSUM, en est président depuis 1980.

OBJECTIFS

Le CIRIEC a pour objet d'entreprendre et promouvoir la collecte d'informations, la recherche scientifique et la publication sur les secteurs et activités économiques qui ont pour but le service de l'intérêt général : interventions des pouvoirs publics en matière économique; plans nationaux et régionaux; entreprises publiques nationales, régionales et municipales; coopération et autogestion; rôle économique des syndicats.

L'action du CIRIEC vise sur ces sujets à une information et à un enrichissement mutuels des praticiens et des scientifiques.

"L'adhésion au CIRIEC n'implique pour les membres adhésion à aucune théorie politique, économique ou sociale. Elle implique uniquement l'adhésion à ses statuts". (Art. 5 des statuts)

MEMBRES

Le CIRIEC groupe des membres collectifs et des membres individuels. Les membres collectifs sont les agences, les entreprises et les organisations relevant de l'économie publique, sociale et coopérative et, en outre, les institutions qui, sur le plan scientifique ou culturel, ont un intérêt pour ces problèmes.

Il s'efforce de créer dans les différents pays des sections nationales visant les objectifs décrits ci-dessus. Dans les pays où existe une telle section, c'est en principe elle seule qui est directement membre de l'association internationale. Dans les autres pays, le CIRIEC a la possibilité d'enregistrer directement des adhésions isolées d'entreprises, institutions ou personnes intéressées par ses activités.

ORGANES

Les organes du CIRIEC sont l'Assemblée générale, le Conseil international et le Praesidium, ainsi que le secrétariat permanent dont le siège se trouve à Liège.

L'Assemblée générale

Elle est l'organe suprême. Elle se réunit tous les deux ans à l'occasion des congrès internationaux organisés par le CIRIEC. Elle nomme les membres du Conseil et le Président, les Vice-présidents, le Trésorier et le Directeur. Les rapports du Conseil, de la direction, de la rédaction des *Annales*, du Trésorier et des contrôleurs financiers sont soumis à son approbation.

Le Conseil international

Mandataire de l'Assemblée, le Conseil, composé au maximum de cinq membres titulaires et de cinq membres suppléants par section nationale, prend les mesures nécessaires pour assurer l'exécution de ses décisions et prend lui-même les décisions complémentaires permettant aux différents organes du CIRIEC de remplir au mieux leur mission. Le Conseil se réunit en principe deux fois par an.

Le Praesidium

Dans l'intervalle des réunions du Conseil, c'est au Praesidium qu'il appartient de prendre et d'appliquer les décisions. Il est composé du Président, des Vice-présidents, du Directeur et éventuellement de deux autres membres au maximum, élus par le Conseil.

Pour la période 1984-86, le Praesidium international du CIRIEC a été composé comme suit :

Président : Dr. Anton Rauter, Directeur du Konsum Österreich.

Vice-présidents : Dr. Alberto Mortara, Secrétaire général de la Section italienne .

Roger Ramaekers, Secrétaire général de la Fédération belge des coopératives.

Membres : Dr. Walter Kliemt, Directeur de la Société d'électricité publique de Westphalie (VEW).

Guy Quaden, Professeur à l'Université de Liège, Directeur du CIRIEC.

Jacques Vattier, Vice-président de la Fédération nationale de la Mutualité française.

Le secrétariat permanent

Le secrétariat permanent est actuellement localisé à Liège, Bâtiment B31, Université de Liège au Sart-Tilman, B 4000 Liège, Tél. 041/56.27.46.

ACTIVITES

La publication des *Annales* tous les trois mois et l'organisation des grands Congrès internationaux tous les deux ans constituent les principales activités régulières du CIRIEC. D'autres publications sont éditées occasionnellement et des colloques spécialisés sont organisés de temps à autre. Le CIRIEC collabore également avec d'autres organisations internationales proches de ses domaines d'activité.

Par ailleurs, une Commission scientifique internationale composée de scientifiques délégués par les sections nationales travaille sous l'autorité du Conseil.

Les langues utilisées par l'association internationale sont l'anglais, le français et l'allemand.

LES SECTIONS NATIONALES

Le CIRIEC compte actuellement des sections nationales dans une douzaine de pays occidentaux.

Comme le CIRIEC lui-même, les sections nationales ont pour principales activités la recherche, la publication et l'organisation de manifestations publiques. Plusieurs éditent leur propre périodique. Beaucoup ont constitué une ou plusieurs commissions scientifiques. La plupart organisent des journées d'études nationales et parfois internationales. Enfin, elles organisent en principe à tour de rôle les Congrès internationaux du CIRIEC.

Ces sections sont inégalement actives et représentatives. En témoignent, par exemple, les chiffres des différentes délégations nationales aux derniers Congrès du CIRIEC (Vienne, 1982 et Florence, 1984). L'Autriche, la Belgique, l'Allemagne et l'Italie ont chaque fois inscrit le plus grand nombre de représentants venus des différents secteurs concernés (public, coopératif, mutualiste, syndical, universitaire). Les autres pays étaient moins bien représentés.

L'intention de la direction internationale du CIRIEC est de contribuer au renforcement de certaines sections existantes et à la constitution de nouvelles sections dans quelques pays qui n'ont malheureusement pas été touchés jusqu'à présent par nos activités.

En 1985, nous avons eu la grande joie d'enregistrer la constitution d'une section japonaise du CIRIEC et en 1986 d'une section espagnole.

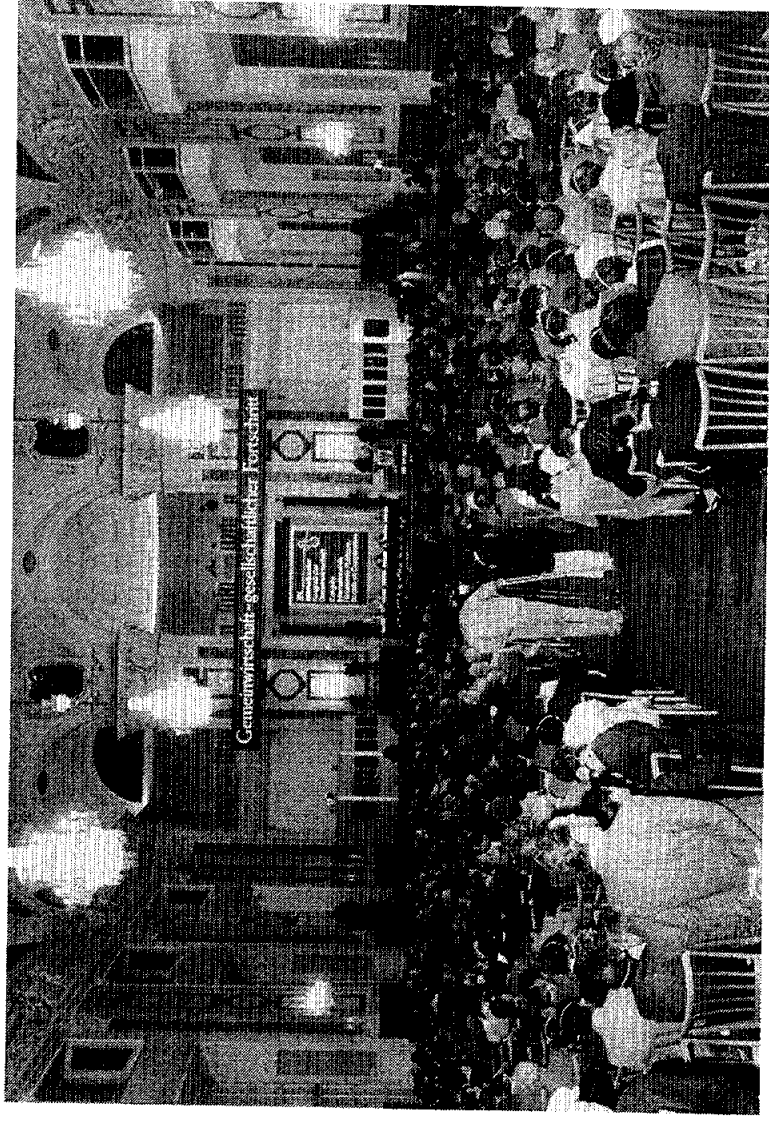
QUELQUES ADRESSES

Allemagne :

Gesellschaft für öffentliche Wirtschaft und Gemeinwirtschaft, e.V.
Sarrazinstraße 11/15, 1000 Berlin 41

Président : Hans-Georg von KOESTER, Membre du Comité Directeur de
l'Industrieverwaltungs- GmbH

Secrétaire : Dipl. Volksw. Wolf LEETZ

Ouverture du XIVe Congrès International du CIRIEC, Vienne 1982.

Argentine :

Instituto Argentino de Investigaciones de economia social
Moreno 1729, 1903 Buenos Aires

Président : Dr. Arturo VAINSTOK, Président de la asociación argentina de
cooperativas y mutualidades de seguro

Autriche :

Arbeitsgemeinschaft der österreichischen Gemeinwirtschaft,
Stadiongasse 6-8, 1010 Wien.

Président : Johann HATZL, Adjoint au Maire de Vienne
Secrétaire : Herbert TIEBER, Député

Belgique :

Section belge du CIRIEC, Université de Liège au Sart-Tilman,
Bâtiment B 31, 4000 Liège.

Président : Mme Léona DETIEGE, Député
Secrétaire : Guy QUADEN, Professeur à l'Université de Liège

France :

CIRIEC-France
BP 287, 75624 Paris Cedex 13.

Président : Jacques VATTIER, Président de la Mutuelle générale des PTT
Secrétaire : Michel DAUPHAS

Espagne :

CIRIEC-Espagne
Eloy Gonzalo 4 - 1^aA
Madrid 28010

Président : J. L. MONZON CAMPOS, Professeur à l'Université de Valence

Grèce :

Centre hellénique du CIRIEC,
Rue Omirou 51, Athènes 135

Président : E. SPILIOTOPOULOS, Professeur à l'Université d'Athènes

Israël :

Section israélienne du CIRIEC
Arlosoroff Street 93, Tel Aviv

Secrétaire : Ben RABINOVITCH, Directeur de Hevrat Ovdim

Italie :

Centro italiano di ricerche e d'informazione sull' economia delle
imprese pubbliche e di pubblico interesse,
Via Fratelli Gabba 6, 20121 Milano

Président : Prof. Piero SCHLESINGER, Président de la Banca popolare
di Milano

Secrétaire : Dott . Alberto MORTARA

Japon :

Section japonaise du CIRIEC
c/o Prof. Shusaku YAMAYA
Toyo University
28-20, 5 Chome, Hakusan
Bunkyo-Ku, Tokyo 112

Président : Hisao ONOE, Professeur à l'Université de Kyoto

Portugal :

Centro de Estudos de Economia Publica e Social,
Av. Julio Dinis, 11 1000 Lisboa

Président : Carlos OLIVEIRA CRUZ

Suisse :

Association suisse du CIRIEC
Case postale 2521, 4002 Bâle

Président : Paul BUSER, Directeur général de la Banque centrale
coopérative

Les Annales de l'économie publique, sociale et coopérative, revue scientifique trimestrielle du CIRIEC, sont à l'origine de la création de l'association elle-même. En effet, si le CIRIEC n'existe que depuis 1948, les Annales sont nées dès le début du siècle de la volonté d'Edgard Milhaud, économiste français enseignant à l'Université de Genève.

Elles ont paru de 1908 à 1924 sous le titre "Annales de la régie directe" puis de 1925 à 1974 sous celui de "Annales de l'économie collective".

Les Annales pénètrent actuellement dans plus de 60 pays. Malgré des moyens financiers limités, le CIRIEC est une des rares organisations internationales qui ait réussi à maintenir jusqu'à présent la publication d'une revue en trois éditions distinctes (anglais, français, allemand). Les coûts de plus en plus élevés de la traduction et de l'impression des textes et les progrès de la connaissance des langues ont cependant conduit à la publication des articles dans leur seule langue originale. Ils sont toutefois toujours accompagnés de résumés dans les deux autres langues.

Pour qui s'intéresse à l'économie publique ou sociale, les *Annales* constituent un outil de travail précieux car chaque numéro, même lorsqu'il est consacré à un thème précis, contient un relevé bibliographique des livres et articles récemment publiés à travers le monde dans les domaines couverts par le CIRIEC et classés en six rubriques : théorie de l'économie publique; politique économique et sociale; planification; entreprises publiques; coopération; autogestion-participation.

Au sommaire des derniers numéros

Compte tenu de la diversité du public des *Annales*, la direction de la revue essaie de réaliser un difficile équilibre entre les articles théoriques et empiriques ainsi que dans la publication de travaux de pointe et de textes de synthèse. Dans les dernières années, on a privilégié la parution de numéros thématiques. On trouvera ci-dessous la liste des thèmes qui, depuis 1980, ont fait l'objet de numéros spéciaux (les autres numéros étant composés d'articles variés) :

- Politiques de localisation des services publics (n° 1-2/1980)
- L'Etat et l'acier en Europe (n° 4/1980);
- Actes du Congrès (CIRIEC) de Lisbonne (n° 1-2/1981);
- Le contrôle des prix (n° 4/1981);
- Crise et renouveau de la planification (n° 2/1982);
- Actes du Congrès (CIRIEC) de Vienne (n° 3-4/1982);
- L'entreprise publique en Amérique du Nord (n° 1/1983);
- Théorie économique des entreprises coopératives (n° 2/1983);
- Marchés publics et politique économique (n° 2/1984);
- Actes du Congrès (CIRIEC) de Florence (n° 1-2/1985);
- L'entreprise publique en Europe (n° 3/1985);
- La performance comparée des entreprises autogérées (n° 1/1986);
- La privatisation des entreprises publiques. Le débat européen (n° 2/1986).

Abonnements annuels et années précédentes

Pour la Belgique : CIRIEC, Université de Liège au Sart Tilman, Bât. B31,
4000 Liège

Compte n° 001-1312950-34 du "CIRIEC", Liège (près la Caisse
générale d'épargne et de retraite)

Abonnement annuel : 1.000 francs belges

Pour les autres pays : Annales -CIRIEC, route des Acacias 9,
CH -1227 Genève (Suisse)

Compte de chèques postaux : n° 12-2107 ou Compte "Annales-CIRIEC"
près la Banque centrale coopérative, Genève

Abonnement annuel : 60 francs suisses

Numéros isolés : 16 francs suisses - 350 francs belges

LES CONGRES INTERNATIONAUX

Les congrès internationaux de l'économie publique, sociale et coopérative ont lieu en principe tous les deux ans. Ils sont organisés par le CIRIEC avec le concours de ses sections nationales et constituent une manifestation visant à contribuer au rayonnement de ces secteurs d'activités.

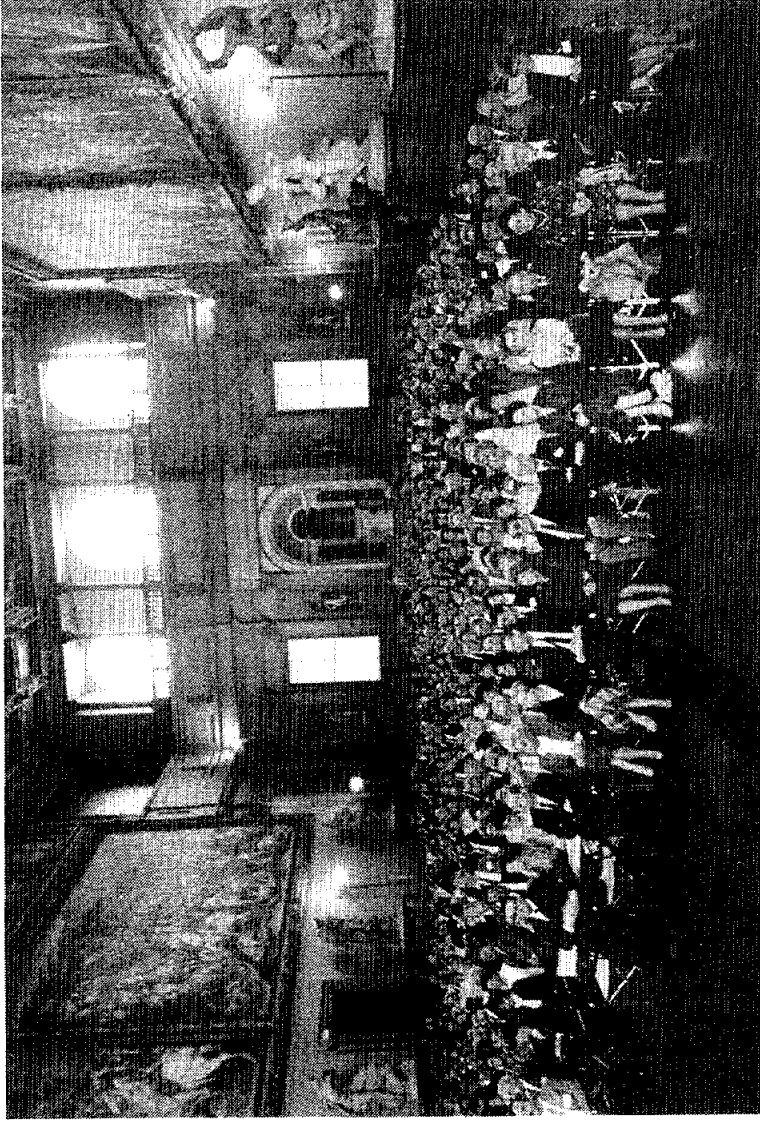
Les premiers Congrès internationaux ont eu lieu successivement à Genève (1953), Liège (1955), Puteaux (1957), Belgrade (1959), Vienne (1961), Rome (1963), Berlin (1965), Liège (1968), Montreux (1970), Vienne (1972), Hambourg (1974), Tel Aviv (1976), Athènes (1978).

Le 13ème Congrès du CIRIEC, organisé par le secrétariat international et l'Institut des Participations d'Etat du Portugal, s'est tenu à Lisbonne en 1980 sur le thème "Autonomie-Contrôle-Participation dans les entreprises publiques, sociales et coopératives". Il a rassemblé 524 participants venus de 22 pays. Parmi les principaux rapporteurs : le Professeur M. Posner de l'Université de Cambridge et M. M. Boiteux, Président d'Electricité de France.

Le 14ème Congrès international du CIRIEC a été organisé par la section autrichienne à Vienne en 1982 sur le thème "L'économie publique, sociale et coopérative, garante du progrès social". Il a rassemblé 900 participants venus de 23 pays et a été inauguré par le Président de la République, le Dr. Kirchschräger. Parmi les principaux rapporteurs : le Vice-Chancelier d'Autriche F. Sinowatz et les Ministres C. Lalumière (France), W. Claes (Belgique) et U. Colombo (Italie).

Le 15ème Congrès international du CIRIEC s'est tenu à Florence en 1984 sous les auspices de la section italienne et sur le thème "Développement ou stagnation : l'initiative publique et coopérative sur le plan national et international". Il a connu une affluence record : près de 1000 participants venus de 42 pays. Parmi les principaux rapporteurs : les Ministres E. Heath (Grande-Bretagne), M. Rocard (France), N. Andreotti (Italie) et le Professeur L. Thurow du M.I.T. Le Président de la République S. Pertini a adressé un message aux congressistes.

A l'invitation de la Section belge, le 16ème Congrès international aura lieu à Bruxelles du 9 au 11 juin 1986 sur le thème "Le financement de l'économie publique, sociale et coopérative". La séance d'ouverture sera rehaussée de la présence de Sa Majesté le Roi des Belges.

Ouverture du XVe Congrès International du CIRIEC, Florence 1984.

LE CIRIEC DE 1984 A 1986

Au lendemain du 15ème Congrès international du CIRIEC, qui a connu un succès sans précédent, dû tout à la fois au site enchanteur de Florence et à la qualité du programme et des rapporteurs, l'Assemblée générale du CIRIEC s'est tenue à Sienne le 19 avril 1984 dans les locaux du groupe bancaire "Monte dei Paschi".

Le Conseil international du CIRIEC s'est réuni à Bruxelles, en novembre 1984, à Milan en mai 1985 et à Paris en novembre 1985. Le Praesidium s'est réuni de son côté à Innsbruck en février 1985, à Séville en septembre 1985 et à Munich en février 1986. Les principaux sujets à l'ordre du jour de ces diverses réunions ont été la préparation du 16ème Congrès international (Bruxelles, 1986), la politique éditoriale et l'avenir des *Annales*, la constitution de nouvelles sections nationales (Espagne, Japon) et les travaux de la Commission scientifique internationale.

Reconstituée dans le cadre du Congrès de Florence, la Commission scientifique internationale du CIRIEC, présidée par le Professeur T. Thiemeyer, de l'Université de Bochum, a choisi comme thème de travail pour les années 1984-86 le débat, ouvert aujourd'hui dans de nombreux pays, sur la privatisation des entreprises publiques. La Commission s'est réunie à Francfort en juillet 1985 pour préciser l'objet et la méthode de ses recherches et à Bruxelles en novembre 1985 pour discuter une première série de rapports nationaux. Ceux-ci, revus et corrigés, font l'objet d'un numéro spécial des *Annales* (n° 2/1986).